

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

september 2017

Letnik XIX/3 ■ številka **75**
cena 4,95 eur

V žarišču: Iz ljubezni do domovine

stran 18

Naš pogovor:
Ljudmila Novak

stran 25

Samopoškodbe pri
mladostnikih

stran 28

Etika v šoli: Skupaj se
učimo, da skupaj živimo

Žepni koledar Vzgoja 2017/18

Koledar je primeren za načrtovanje dejavnosti v šolskem letu. Zaradi svojega formata je zelo priročen.

Cena:
5,50 € (+ poština).

Informacije in naročila:
<http://www.dkps.si>,
01/43 83 987 ali
dkps.seminarji@gmail.com

dobrodelni koncert za gradnjo Centra Montessori
Prepevamo za lepši dan

1. oktober 2017 ob 17.00

v športni dvorani
Zavoda sv. Stanislava Ljubljana

Gosti:

Adi Smolar, Luka Sešek & Proper, Zdenka Candellari,
Martin Sušnik, Dejan Vunjak,
spremljevalna skupina Kranjci, Damjana Golavšek,
Nuška Drašček, Andrej Jerman & Perot

M

Več info: www.montessori-institut.si ali tel. 0590 148 00

malček

Nega in zaščita občutljive, nežne kože novorojenčkov,
dojenčkov in otrok

Kozmetični izdelki linije Malček so izdelani v Galenskem laboratoriju Lekarne Ljubljana.

Izdelki so na voljo v enotah Lekarne Ljubljana in v spletni lekarni Lekarna24ur.com

www.lekarnaljubljana.si

ŽIVJO!

Sem zmajček Malček. Z mojo pomočjo boste lažje poskrbeli za svoje najmlajše.

 LEKARNA LJUBLJANA

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenec
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja, Ulica Janeza Pavla II. 13,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija Vzgoja izhaja štirikrat letno.

Cena izvoda v letu 2017 je 4,95 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 19,80 € (tujina
34 €). DDV in poština sta všteta v ceno.

Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno
za naslednje obračunsko obdobje.

Navodila za pisanje prispevkov lahko
dobite na uredništvu ali na spletni strani.
Nenaročenih prispevkov ne honoriramo.

Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija za
raziskovalno dejavnost RS.

Ljubezen

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije Vzgoja, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Dolgoletni sodelavec Unesca in soavtor dokumenta *Učenje: skriti zaklad*, dr. Roberto Carneiro iz Lizbone, je v pogovoru za Vzgojo dejal, da se tam, kjer je ljubezen, vsak dan dogajajo čudeži. To misel smo uporabljali pri podelitvi priznanj staršem, ki so tri leta obiskovali šolo za starše. To misel velikokrat ponovim na svojih predavanjih. Verjamem, da ljubezen res vsak dan dela čudeže. Če ljubezni ne bi bilo, bi vse utonilo v prah in umazanijo, v surovost in brezbriznost, v podivjani egoizem in atomizacijo posameznikov, kajti Ljubezen je glavno gonilo sveta.

Ko sem delal raziskavo o vrednotah v osnovnih šolah, mi je ena od ravnateljic priporočila, kako si je želela, da bi bila ljubezen med vrednotami v vzgojnem načrtu. Toda kjer koli je predlagala, da bi jo uvrstili na seznam, se je vedno na koncu ljubezen znašla na robu papirja. Ni bila izbrana med vrednote, ki so zapisane v vzgojni načrt. Ne na tej ne na drugih šolah. Učitelji, starši in učenci ljubezni niso želeli ali niso upali zapisati v vzgojni načrt.

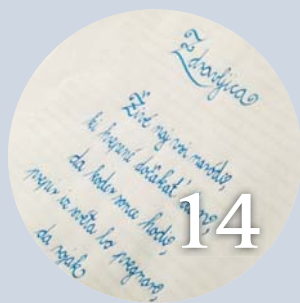
Ko sem na Kongresnem trgu prisostvoval odprtju spomenika žrtvam vseh vojn, pa je predsednik republike Borut Pahor izgovoril besedo ljubezen. Govor je zaključil: »Skozi več kot dva tisoč let človeške civilizacije in kulture svetijo Antigone besede: 'Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu.' To je spomenik taki ljubezni.« Govoru pa je dal naslov *Ljubezen, ne sovraštvo*. Ko sva se pogovarjala z Ljudmilo Novak, ki sem jo tisto popoldne srečal na Kongresnem trgu in jo povabil k sodelovanju za našo revijo, je dejala, da bi tudi ona izbrala besedo ljubezen, ker verjame vanjo, toda za mnoge je še vedno premočna, razumeli bi jo drugače. Vesel sem, da se je v besednjaku politikov pojavila beseda ljubezen. In upam, da bo sčasoma tudi kakšna šola našla pogum in jo uvrstila v svoj izbor vrednot.

»Ljubezen je v središču vseh stvari,« je

vzkliknila terapevtka, avtorica knjige *Inteligentna čustva*. Vsako čustvo sporoča določeno informacijo. Strah nas opozarja na ogroženost, jeza na konflikt, žalost na izgubo, krivda na napačno ravnanje, sram na prestopljeno mejo dostojnosti, ljubezen pa na brezpogojno vrednost. Kdor čuti, da je vreden ljubezni, ima v sebi občutek, da je vreden. Občutka vrednosti nam ne dajejo toliko telesni izgled, šolski uspeh, poklicna uspešnost, medalje na tekmovanjih, razna priznanja za dosežke ali denar. Občutek vrednosti otrok doživlja, ko čuti, da je ljubljen. Vrednost je v vsakem človeku, zato ker smo ljudje. Vsak človek je svet. Občutek vrednosti pa se oblikuje ob stiku z vrednostjo. Najbolj jasno se ta občutek oblikuje, ko čutimo, da smo ljubljeni.

V času študija specialne pedagogike, ko smo razmišljali o otrocih in mladostnikih z motnjami vedenja in osebnosti, smo ugotovljali, da je glavni vzrok za motnje pomanjkljiva izkušnja ljubezni. Danes, po štiridesetih letih študija in izkušenj, nisem našel boljšega odgovora. Temeljno zdravilo za motnje vedenja in osebnosti je ljubezen.

Sovraštvo, nespoštovanje drugega, stalno primerjanje in poniževanje drugih je moteče vedenje. To ni zdravo vedenje in izhaja iz motenj osebnosti. Otroci in odrasli potrebujemo pravo mero varnosti in ljubezni. Spravo v narodu zato vidim v smeri ljubezni. Jezus pravi v evangeliju: »Ljubite svoje sovražnike.« Ne misli na toplo čustvo, ki naj ga nekdo goji do človeka, preko katerega doživlja sovraštvo. Jezus ve, da je sovraštvo delo temnih sil. Zato se njegovo povabilo spremeni v: »Molite za svoje nasprotnike.« Molitev povečuje svetost in ta je zdravilo za ranjeno osebo. Človek, ki je zašel v svet teme, potrebuje luč, ki ga razsvetli, potrebuje molitev, ki ga zavaruje, potrebuje svetost, ki ga osvobodi, potrebuje ljubezen, ki ga ozdravi. Kjer je ljubezen, se vsak dan dogajajo čudeži. ◀

Ljubezen do domovine

... Dobro je, da učencem podajamo različna strokovna znanja, da jih tako opremimo za življenje, saj po končanem formalnem izobraževanju ne bodo vsi fiziki, matematiki, šoferji, trgovci ... Bodo pa vsi bolj ali manj aktivni državljani; kakšna bo naša država, bo odvisno od naše ljubezni do domovine, zato jih moramo opremiti tudi s to ljubeznijo. ...

Vzgoja za vrednote v javni šoli

... V okviru vzgojno-izobraževalnega procesa bi morale vrednote predstavljati ključni element učnega procesa, kjer se sodelujoči zavedajo vpliva, ki ga ima javna šola na neposredno prenašanje in oblikovanje vrednot pri učencih. Vzgoje za vrednote pri tem ne moremo prepustiti naključju ...

Vaš dijak sem – me poznate?

... Poklicani smo, da ga sprejmemo takega, kot je – z bolečino, ranjenostjo, osamljenostjo, notranjo praznino, ki jo kaže na različne načine. Poklicani smo, da v njem poiščemo dobre, svetle plati in smo mu v oporo. Da mu pokažemo, da je kot človek vreden spoštovanja – tako z naše strani kot s strani celotne razredne skupnosti. ...

Uničujoči vplivi elektronskih naprav

... Otroci se razvijajo, učijo in pridobivajo izkušnje skozi gibalne, plesne, besedne in miselne igre. Ker pa vse več časa preživijo v družbi zaslonov, se ne znajo več igrati. Tak način življenja vpliva na procese razvoja otroških možganov, zato so otroci manj sposobni ciljno orientiranega učenja, manj so vztrajni in manj samostojni. ...

Prostovoljno delo – bogato z izkušnjami

... Izkušnja prostovoljnega dela je več kot le izkušnja učenja ali pridobivanja spretnosti. Je občutek povezanosti z uporabnikom in skupnostjo. Možnost prispevati k spremembi, na videz majhni, a v resnici ogromni za nekoga, ki potrebuje našo pomoč, podporo ali pogovor. Prostovoljci radi omenjajo poseben žar in energijo, ki se prenašata v odnosu prostovoljec – uporabnik. ...

Uvodnik

3 Silvo Šinkovec: Ljubezen

V žarišču: Iz ljubezni do domovine

- 5 Borut Pahor: Ljubezen, ne sovraštvo
- 6 Stanislav Zore: Molitev odpuščanja
- 6 Franc Pediček: De profundis
- 8 Vilma Brodnik: Spodbujanje pripadnosti slovenski državi v šolah
- 10 Urška Rožman: Domovinska vzgoja v vrtcu
- 12 Dragica Šteh: Spoštovanje ni dovolj
- 14 Branka Roškar: Ljubezen do domovine
- 16 Dragica Motik: Domovina daje moč in razpoznavnost

Naš pogovor

18 Silvo Šinkovec: Ljudmila Novak: Demokratično kulturo ustvarjamo vsi

Biti vzgojitelj

21 Jerneja Žnidaršič: Vzgoja za vrednote v javni šoli

Duhovna izkušnja

23 Janez Poljanšek: Naša resnična in lažna podoba

Razredništvo in vzgojni načrt

- 25 Lidija Balažič: Samopoškodbe pri mladostnikih
- 27 Rihard Režek: Vaš dijak sem – me poznate?

Etika v šoli

28 Mateja Centa: Skupaj se učimo, da skupaj živimo

Starši

- 31 Marica Kralj: Razporejanje časa
- 33 Nastja Praprotnik: Uničujoči vplivi elektronskih naprav
- 35 Neža Miklič: Storilci nasilja nad otroki s pomočjo spleta

Vzgojna področja

- 37 Milček Komelj: Trpka posvečenost domovinske ljubezni
- 39 Jana Lampe: Z delom do dostojnega življenja
- 41 Bernarda Podlipnik: Pomen mednarodnih izmenjav pri celostni vzgoji dijakov

Prostovoljno delo

43 Iva Željko: Prostovoljno delo – bogato z izkušnjami

Izkušnje

- 45 Vladka Štruel: Ličkanje koruze v vrtcu
- 46 Milena Golob: Advent na OŠ Korena
- 46 Majda Kovačič Cimperman: 200 let javne šole v Sodražici

48 Nova spoznanja

49 Prebrali smo

50 Iz življenja DKPS

52 Napovedni koledar

54 Summary

Ljubezen, ne sovraštvo

Objavljamo slavnostni nagovor predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja na slovesnosti ob odprtju spomenika vsem žrtvam vojn in z vojnami povezanim žrtvam na Kongresnem trgu v Ljubljani, 13. 7. 2017.

Spoštovani svojci žrtev, drage Slovenke in Slovenci doma in povsod po svetu, spoštovane državljanke in državljani, ekscelece, gospe in gospodje. Slovenski narod se je z ustanovitvijo lastne države vzpostavil kot nacija. Z odkritjem osrednjega državnega spomenika vsem žrtvam vojn in z vojnami povezanim žrtvam se zdaj vzpostavlja kot zreła nacija. Dobivamo osrednji prostor skupnega spominjanja. Narod, nacijo, zrelo nacijo konstituirajo skupni spomini. Kakršni smo, smo zaradi naših spominov. Ne gre za to, da so enaki, enotni ali celo isti. So pa skupni. Zdaj stojimo na ramenih teh spominov in se skupaj oziramo naprej.

Gospe in gospodje. Zdi se, kot da je slovenski narod zgodovinsko močno in surovo preizkušala, ali je naposled dorasel, da skrbi zase in skupaj z drugimi za sodoben svet. Nad nas se je spravljal tučjeva roka, prizanesla si nista niti brata Slovenca.

Pot v nacionalno in politično svobodo je bila dolga, prepojena z odtekajočim življenjskim sokom in grenkimi žalostnimi solzami. Ob njej so na eni ali drugi strani poti ali pa pozabljeno daleč od nje ostajale žrtve.

Zdaj smo odmeve vseh njihovih trpečih duš končno simbolno poklicali k zadoščanju, pokoju in spokoju na skupnem mestu.

In zdi se mi, kot bi od njih slišal docela iskren apel – nikoli več vojne, nikoli več bratomorne vojne. Kot bi odzvanjali Prešernovi verzi. »Edinost, sreča, sprava k nam naj nazaj se vrnejo.«

Gospe in gospodje.

Potemtakem ta spomenik vabi vse nas, vse Slovenke in Slovence, k pomiritvi in spravi.

Postavljen je v spomin na vse padle žrtve vojn, ki so prizadele slovenski narod, in z vojnami povezanih dogodkov.

Na:

- žrtve prve svetovne vojne,
- borce za severno mejo in koroške borce,
- borke in borce uporniškega TIGR-a,
- padle borke in borce narodnoosvobodilnega boja,
- žrtve revolucionarnega in protirevolucionarnega nasilja,
- žrtve zunajsodnih usmrtitev in krivičnih obsodb ter
- žrtve vojne za obrambo samostojnosti Republike Slovenije v letu 1991.

Prizadeval si bom, da bi bilo to nekje ob spomeniku tudi zapisano.

Čeprav bo ta osrednji državni spomenik najprej spominjal na vse žrtve in mrtve, bo v metaforičnem smislu pravzaprav nagovarjal vse žive, ki bomo postali pred njim. Nagovarjal nas bo k sožitju, razumevanju, odpuščanju, sodelovanju, miru in spravi. Znotraj našega naroda in z drugimi.

Spomenik vabi k refleksiji, k razmišljanju. Nihče ni dolžan, da sprejme vabilo. Vsak naj ravna po svoji vesti in svobodno.

Tudi glede tega spomenika in njegovih sporočil. Pravico jih ima razumeti po svoje. Vendar se mi zdi, da obstaja neka metafizična, globoko človeška dolžnost, da nihče nikogar ne sovraži.

Ali če si glede tega pomagamo s Kocbekom – sveta jeza je razumljiva in celonujna. Toda hkrati Kocbek opozori, »da bi bilo dobro, ko bi bilo med nami manj sovraštva, tega gluhega in v zemljo zabitega nagona«.

Gospe in gospodje.

Strašno sem ponosen, da sem Slovenec. Ne zato, ker bi čutil večvrednost v primerjavi z drugimi narodi, marveč zato, ker ne čutim absolutno nikakršne manjvrednosti.

Brez strahu zdaj moj narod, nacija, ki ji pripadam, na ramenih preteklosti svobodno in zavzeto gleda izzive prihodnosti. Obstali bomo, ker se navzlic vsemu kreganju ne sovražimo.

Našim otrokom bo to strašno čustvo prihranjeno. Vzgojani bodo za sožitje, spoštovanje in sodelovanje.

Skozi več kot dva tisoč let človeške civilizacije in kulture svetijo Antigone besede: »Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu.« To je spomenik ljubezni.

Vir

• Pridobljeno 23. 8. 2017 s <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/D2FB2A48C140B6F7C125815C005D947C?OpenDocument>.

De profundis

■ **Franc Pediček (1922–2008)**, dr. pedagogike, je poučeval psihološko-pedagoške predmete in filozofijo na različnih gimnazijah v Ljubljani, Visoki šoli za telesno kulturo, Akademiji za glasbo, Akademiji za likovno umetnost ter na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Je 'oče šolskega svetovalnega dela'. Od leta 1968 dalje je bil raziskovalec na Pedagoškem inštitutu. Zavzemal se je za vzgojo v funkciji človeka in ne družbe, zato je moral odstopiti z mesta direktorja Pedagoškega inštituta (1971) in se povsem umakniti iz javnega življenja. Nato je prejel nagrado mesta Ljubljana (1993), odlikovanje zlati red za zasluge (2005) ter priznanje za življenjsko delo v vzgoji in izobraževanju s strani Ministrstva za šolstvo in šport RS (2007). Njegova bibliografija obsega več kot štiristo enot.

Kriki

Iz najglobljšega tolmina razsovažene in odpuščajoče zavesti kričim k vam, pokojne duše vseh naših padlih in pobitih partizanov in vseh naših padlih in pobitih domobrancev, ohranite misli, duše in srca našemu rodu, da ne bo verjel v kar naprej ponavljane neresnice iz našega medvojskega časa in dogajanja v njem!

Te neresnice so:

- na Slovenskem ni bilo med vojno nobene komunistično vodene socialistične revolucije, torej ni bilo nobene državljanske vojne, temveč le dobročudni in visoko etični partizanski narodnoosvobodilni upor in boj;
- vsi tisti, ki so padli v medvojnih revolucionarnih likvidacijah, so bili sodelavci okupatorja, torej zavrženi izdajalci naroda;
- revolucionarna partizanska stran je bila brez zgodovinskega madeža skrivnega in taktičnega sodelovanja z okupatorji;
- protipartizanska stran je bila svojevoljni in navdušeni idejno-ideološki, socialni, kulturni in vojaški kolaborant z zlom fašizma in nacizma, revolucionarna partizanska stran pa nikakršen sodelavec enako zavrženega zla enaindvajsetega stoletja, to je sovjetskega komunizma;
- revolucionarna stran ni nikoli in v

Ob nekem obisku mi je dr. Pediček pripovedoval, kako je nastajal njegov avtobiografski spis *V močniku revolucije*. Ob koncu je zapisal *De profundis* (Iz globočin), za katerega je rekel, da ga je roka kar sama pisala, nekje iz notranjosti so prihajale besede in se zapisale. Ob tem je nastala še molitev. Zdi se mi, da je te besede vredno brati ob sporočilu odprtja spomenika vsem žrtvam vojn, ob prizadevanju za narodno spravo. Če vemo, da jih je napisal človek, ki je »najprej izgubil svobodno domovino, rekli so 'gnilo Jugoslavijo',«, potem »bežal iz

krvoločnega rajha k dobrikajoči se rimski volkulji«, potem so se mu »zgodili Turjak, Kočevje, Vetrinj, Teharje s svojimi lažmi, prevarami, izdajami in poboji«, zatem je bil »vržen v vozlavi balkanski jugosocializem in jugokomunizem« in se končno »radostil in grel na soncu osvobajajočega evropskega in domačega demokratizma«, so njegove besede še bolj sporočilne. Svoje pričevanje zaključil: »Bogu hvala za vsa ta vznemirljiva bivanjska popotovanja!«

Silvo Šinkovec

ničemer politično inkriminirano izrabila največje eksistenčne stiske okupiranega naroda za svoje politične, socialne in oblastnopollaševalne cilje;

- narodnoosvobodilni upor in boj nista nikoli bila zasežena in pollaščena s strani komunistično vodene partizanske strani, torej nista bila nikoli in v ničemer izdana z odpravo idejno-ideološkega pluralizma, družbenourejevalne demokracije, nasilno uvedene enumnja in diktature proletariata;
- partizanska stran je bila od vsega začetka vojne navdušena in pripadna

zaveznica zahodne družbene demokratičnosti in razvoja ter pravil zahodnega kapitalističnega tržnega sveta, torej nikoli sovjetsko socialističnega;

- domobranci so se med vojno bojevali le za vrednote Boga in vere ter za njuno idejnost, nazorskost in življenjsko uredničnost;
- protirevolucijska stran se je bojevala v vojnem času in prostoru za svobodno večmišljenjskost, socialno pravičnost in enakost ter bratstvo med malimi ljudmi;
- domobranci strani je šlo ves čas

Molitev odpuščanja

V četrtek, 13. julija 2017, je bil na Kongresnem trgu v Ljubljani odprt spomenik vsem žrtvam vojn in z vojnami povezanim žrtvam. Ob koncu slovesnosti je ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore, predsednik Slovenske škofovske konference, molil za žrtve:

Vsemogočni večni Bog, stojimo na kraju, ki ga hočemo doživljati kot spomin in

opomin na divjanje nasilja skozi čase naše zgodovine. To nasilje je ljudem jemalo življenja. Umirali so na bojiščih in po moriščih, po gozdovih in po taboriščih, po kraških brezni in po strelnih jarkih. Ti, naš Bog, si gospodar živih in mrtvih; z besedo kesanja Te prosimo odpuščanja za vse smrti, ki so jih drug drugemu povzročili ljudje. Ker si do vseh usmiljen, Te ponižno prosimo, naj vsi, za katere Ti izrekamo svoje molitve,

zaradi Tvoje dobrote dosežejo odpuščanje svojih grehov, se srečni veselijo nad Teboj in Te hvalijo brez konca. Slovenskemu narodu pa nakloni spravo in mir, da se takšno nasilje ne bo nikoli več ponovilo. Po Kristusu, Gospodu našem.

Vir

- Pridobljeno 23. 8. 2017 s <http://katoliska-cerkev.si/nadskof-zore-molil-za-zrtve-ob-otvoritvi-spomenika-v-ljubljani-2017>.

državlanske vojne za globinsko osvobajanje našega človeka od zla izkoriščanja in manipuliranja s strani družbene moči in oblasti;

- protirevolucionarna stran si ni nakopala na svojo zgodovinsko vest nikakršnega bratomorja, proti temu se je želela bojevati in ga ustavljati;
- voditelji protirevolucijske strani gotovo niso v ničemer šli predaleč v podrejanju svojih ljudi okupatorjevi oblasti in moči;
- domobranska stran ni nikoli naslavljala na partizanstvo zanikovalskih stališč in je neutrudno iskala vsa mogoča dialoška stičišča za skupen boj proti okupatorju;
- domobranstvo s svojim idejno-ideološkim in vrednostno-etičnim izključevanjem ni prilivalo gorečega olja na sovražnost in zavrženost do nasprotno misleče in bojujoče se strani;
- vodeča sestava domobranstva ni puščala svojih ljudi v popolni neobveščenosti o širših domačih in svetovnih mednarodnih dogajanjih glede medvojnne igre in protiigre ljudstev ter sveta;
- protirevolucijska stran ni v vojskujoče se in politično polje vnašala stališč vere in Cerkve ter ni z njimi manipulirala med svojimi neobveščenimi in neozaveščenimi ljudmi ter jih tako ni spreminjala v objekte vojnih in povojnih dogodkov ter nesreč;
- domobranska stran ni do zadnjega trenutka izdajala in varala svojega moštva, kakor je njo varala in jo izdajala nasprotna, maščevanja in genocida žejna stran.

V slutenjskem šumotu vaših šepetajočih pregibov, o naše dobrotne pokojne duše partizanov in domobrancev, vas slišim v srcu in duši takole:

»Vas, ki ste bili kakorkoli vpleteni, neposredno z bojevanjem ali posredno z vojnopropagandnimi oblivi, v dogajanja in zla medvojskega časa, bomo pustili pri miru, da do kraja iztrpite svoja življenja v divjem medsebojnem sovraštvu in v svojih neizčrpnih in nizkotnih lažeh o naši izdani in žalostni, nepriznani in onkrajno zavrženi smrti!

A za mladi rod, vam obljubljam, bomo poskrbeli, da bo zvedel in spoznal vso studenčno čisto resnico o prevari in bratomorju vojnega časa, o nasilni ugasitvi naših upa polnih življenj in naših vriskajočih sanj ...«
Pokojne duše vseh naših padlih in pobitih

partizanov in vseh naših padlih in pobitih domobrancev, tisočkrat vam hvala za ta vaš bogati obet resnice in pravice, na katerega žejno čakamo že več kot polovico stoletja. Z vero v to vašo obljubo se veselimo dobrotnega in milostnega snidenja z vami!

Vaš rešnji obet naj ostane živ in za vedno izklican med nami in vami! ◀

Vir

- Pediček, Franc (2010): *Razklani čas*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, str. 613–615.

Foto: Benedikt Lavrih

Molitev: O, Gospod odpuščanja

Domine absolvendi, ozri se na svojo živo snet in ji spreglej, da se je dala ujeti v divje šape dveh od treh najbolj krvoločnih idejno-ideoloških in politično-družbenih zveri dvajsetega stoletja! Ti dve sta namreč s svojim besnim laježem in klanjem izničili v svojih dveh velikih in kulturnih narodih vso goethejevsko lepoto mišljenja in dantejevsko duhovno globokost. Vzeli sta svobodnost in bivanjskost mnogim nedolžnim ljudem.

Pahnili sta jih na ostre meje biološkega in zgodovinskega izničenja po krvavih zaporih in taboriščih smrti. Milostno se ozri na ta moj iskreni kes! Bil sem boječnež in previdnež. Skrival sem se v Tvojih prijaznih zatokih in varnih zavetrjih. Pri tem in s tem sem stal ob strani preživetvenega odpora in boja svojih ljudi po domovini, krvi in duši. Bal sem se orožja, smrti in pobojev. Odpusti me v spokoju

moje izmirjene vesti in v obilju svojih odpuščajočih milosti!

Obenem se Ti zahvaljujem, ker si mi pomagal, da me ni premotila tretja idejno-ideološka in politično-družbena divjad medvojskega časa, ki je z laježem in klanjem v svojem velikem in dušno mehkem narodu uničila tolstojansko pobožjenost vsega. V ječah in gulagih je izpila kri in dih milijonom svojih ljudi. Pri tem je govorila, da jim prinaša mir, napredek, svobodo, srečo in vso zemeljsko nebeškost.

Odpusti v miru iz »do-bivanja« vse tiste moje brate in sestre, ki jih je zbegala ta zmotnjava, da bodo slednjič uvideli, v kakšni temni oblasti so bili v poteku svojega boja v medvojskem času.

Hvala Ti, Gospod, za Tvoj blagohotni amen ob obeh teh mojih ponižnih prošnjah! ◀

Vir

- Pediček, Franc (2010): *Razklani čas*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, str. 629–630.

Spodbujanje pripadnosti slovenski državi v šolah

■ **Vilma Brodnik**, dr. znanosti s področja zgodovinskih ved, je pedagoška svetovalka za zgodovino na Zavodu RS za šolstvo ter docentka didaktike zgodovine na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem.

S plebiscitom o samostojnosti in neodvisnosti slovenske države, z njeno dejansko osamosvojitvijo, mednarodnim priznanjem ter vključitvijo v mednarodne integracije (Evropska unija, OVSE, OZN, NATO idr.) so Slovenci z večinsko voljo izrazili pravico do samoodločbe. Udejanjena samoodločba za samostojno in neodvisno slovensko državo pa je predstavljala pogoj za uresničevanje ostalih človekovih pravic in mednarodno sodelovanje. Samostojna in neodvisna slovenska država bi tako morala biti močan povezovalni element in skupna vrednota slovenskega naroda, za katero vzgaja in izobražuje tudi šola.

Foto: Petra Duhanjov

Samostojna slovenska država

Slovenska država je odraz plebiscitne odločitve slovenskih državljanov, saj je na plebiscitu 23. 12. 1990 na vprašanje »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« za samostojnost in neodvisnost glasovalo 88,5 % volilnih upravičencev (1.289.369 državljanov) pri 93,4 % volilni udeležbi. Na plebiscitu je bila tako z veliko večino izražena ena temeljnih človeških pravic, to je pravica slovenskega naroda do samostojne slovenske države. Kmalu po plebiscitu je slovenska skupščina sprejela ustavno in drugo zakonodajo ter ukrepe, ki so 25. 6. 1991 omogočili izvedbo osamosvojitve in razglasitev samostojne slovenske države. Temelji slovenske državnosti so bili uzakonjeni v temeljnem državnem dokumentu, ustavi Republike Slovenije iz leta 1992 (Čepič, 2005: 1296–1367).

Ustava kot temelj slovenske državnosti

Značilnosti slovenske države in glavne okvire življenja v njej določa slovenska ustava. Z ustavo so podrobneje določeni povezovalni elementi in vrednote slovenskega naroda. Ustava tako opredeli Slovenijo kot demokratično republiko, pravno in socialno državo.

Oblast, ki je deljena na zakonodajno, izvršilno in sodno, pa državljanke in državljani izvršujejo neposredno na volitvah. Z ustavo so opredeljene temeljne človekove pravice in svoboščine, posebej še pravice avtohtonih italijanske in madžarske narodne skupnosti ter slovenske narodne manjšine v zamejstvu, v ustavi je zapisana skrb za izseljence in zdomce, za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarjanje možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije. Med temeljnimi človekovimi pravicami in svoboščinami še zlasti izpostavljamo enakost pred zakonom in svobodo govora ter številne druge osebne svoboščine (Ustava Republike Slovenije, 1992: 10–62).

Rupel piše o vezivu, ki naj bi povezovalo slovensko družbo in izhaja iz plebiscitne odločitve za samostojno in neodvisno državo ter iz ustave, ki je uzakonila vrednote, kot so: »politična odločitev o samostojnosti

in neodvisnosti, človekove pravice in svoboščine, samoodločba, narodna samobitnost in zgodovinski boj za narodno osvoboditev« (Rupel, 2017: 28–29). Ocenjuje pa tudi, da družba razpada, saj delu družbe veživo iz časov osamosvojitve ne pomeni več vrednot (Rupel, 2017: 27–29). K takšnemu stanju so poleg zunanjih dejavnikov (finančna in gospodarska kriza po letu 2007, nemirni Bližnji vzhod, begunsko-migrantska kriza po letu 2015 idr.) pripomogle tudi razmere v Sloveniji, ki so odraz večstoletne tuje nadoblasti in posledično pomanjkanja slovenske državniške in demokratične tradicije. V nadaljevanju predstavljamo, kako bi lahko z vzgojo in izobraževanjem premostili primanjkljaj državniške in demokratične tradicije.

Vloga šole

Vpogled v skupne cilje izobraževanja, ki so zapisani v zakonih o osnovni šoli, gimnazijah ter poklicnem in strokovnem izobraževanju, poda jasno zavezanost k vzgoji za občje kulturne in civilizacijske vrednote, ki izhajajo iz evropske tradicije, ter kakovostna izhodišča, ki se nanašajo na spodbujanje pripadnosti slovenski državi in demokratičnemu družbenemu delovanju.

K neposrednemu utrjevanju slovenske državnosti naj bi vodili zlasti cilji, ki se nanašajo na spodbujanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti ter o zgodovini Slovencev. Tako na utrjevanje

slovenske državnosti kot na pridobivanje demokratičnih izkušenj pa se nanašajo cilji o dejavnem vključevanju v demokratično družbo, in sicer z odgovornim in spoštljivim odnosom do sebe in soljudi, različnih kultur, sprejemanjem drugačnosti in medsebojno strpnostjo in miroljubnim sožitjem, varovanjem in spoštovanjem človekovih pravic in svoboščin, varovanjem in ohranjanjem naravne in kulturne dediščine, varovanjem pravic in odgovornosti človeka in državljana ter vzpostavljanjem svobodne, demokratične in socialno pravične države (Zakon o osnovni šoli, 2016; Zakon o gimnazijah, 2007; Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, 2006).

Podrobneje so skupni cilji izobraževanja iz zakonov o osnovni šoli, gimnazijah ter poklicnem in strokovnem izobraževanju opredeljeni v učnih načrtih posameznih predmetov v osnovni šoli in gimnazijah ter v katalogih znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Gre za kroskurikularne cilje, ki so vključeni v vse predmete, še zlasti pa v pouk zgodovine, geografije, domovinske in državljske kulture in etike, sociologije, družboslovja, slovenščine idr. Učiteljem in učencem so na voljo številni učbeniki in različna učna gradiva za uresničevanje navedenih ciljev za utrjevanje slovenske državnosti in nabiranje demokratičnih izkušenj. Učitelji pa lahko načrtujejo in izvedejo tudi številne dejavnosti za učence, v katerih učenci usvajajo vrednote, ki spodbujajo in utrjujejo pripadnost slovenski državi. V ospredju so različne igre vlog in simulacij, izvedba različnih debatnih formatov (npr. odprta parlamentarna razprava), spodbujanje in razvijanje veččin sodelovanja in komuniciranja, dela z viri, argumentiranja, kritičnega mišljenja, raziskovalnega in avtentičnega učenja ipd.

Učitelji se seznanijo z ustavo in temeljno šolsko zakonodajo ter s kurikularnimi dokumenti v času študija v okviru pedagoških študijskih programov ter v času opravljanja pripravništva in strokovnega izpita. Predvsem pa morajo učitelji v vrednote – vezivo slovenske demokratične družbe in samostojne slovenske države – verjeti tudi sami, da lahko s svojim znanjem in zgledom vplivajo tudi na učence. Državotvorno držo se izkazuje zlasti s prizadevanji za nadaljnjo izgradnjo

svobodne, samostojne, demokratične in socialno pravične slovenske države. Vendar vrednote, kot so pridnost, uslužnost in delavnost, ki naj bi bile skoraj pregovorno značilne za Slovence, ne bodo zadoštvale. Vrednote, ki so nujne za večjo državotvornost, so tudi pogum, pripravljenost na tveganje, prevzemanje odgovornosti, predanost etiki, tudi želja po povezovanju in dogovarjanju ne glede na ideološke in druge razlike (prim. Bučar, 2011; Bučar, 2015).

Profil učencev

V nekaterih tujih kurikulumih imajo opredeljen tudi t. i. profil učencev, ki ga želijo doseči v času šolanja. Tako je v kurikulumu za mednarodno maturo opredeljenih deset lastnosti, ki naj bi jih usvojili dijaki med pripravami na mednarodno maturo. Te lastnosti oz. vrednote so vedoželjnost (radovednost, želja po učenju in znanju, raziskovalnih veččinah), strokovnost (raziskovanje konceptov, idej in vprašanj lokalnega in globalnega pomena), večšine kritičnega mišljenja (rešujejo kompleksne probleme in sprejemajo etične odločitve), komunikativnost (razumejo in izražajo ideje, delujejo učinkovito, samostojno ali v sodelovanju v skupini), načelnost (delujejo z močnim občutkom poštenosti, pravičnosti, spoštujejo dostojanstvo posameznika, skupin in skupnosti, prevzemajo odgovornost za svoja dejanja in spremljajoče posledice), dovzetnost (razumejo in cenijo lastno kulturo in zgodovino, odprti so za druge kulture, upoštevajo različne vidike in rastejo iz lastnih izkušenj), skrbnost (izkazujejo empatijo in spoštovanje), pripravljenost tvegati (v neznanе situacije vstopajo s predvidevanjem, neodvisno raziščejo nove vloge, ideje in strategije, so pogumni in artikulirani ter zagovarjajo svoja stališča in prepričanja), uravnoveženost (intelektualno, fizično in čustveno ravnotežje za osebno blagostanje in

Foto: AJ

blaginjo drugih), razmišljanje o sebi (razmišljajo o učenju, ocenijo svoje prednosti in omejitve, načrtujejo nadaljnje učenje in osebni razvoj) (What is an IB education, 2013: 5). Izpostavili bi zlasti načelnost s pravičnostjo, poštenostjo, spoštovanjem soljudi in skupin, prevzemanjem odgovornosti in posledic za svoja dejanja in pripravljenost za pogumno tveganje, ki jih v slovenskih kurikularnih dokumentih ni zaslediti, sta pa zelo pomembni lastnosti ljudi, ki upravljajo/vodijo uspešna podjetja in uspešne države. Obe vrednoti bi morda kazalo pri bodočih posodobitvah kurikularnih dokumentov zapisati v učne cilje ali pa dodatno opredeliti profil učencev z lastnostmi oz. vrednotami, ki naj bi jih usvojili med izobraževanjem, pri čemer bi bili še posebej pozorni na državotvorne. Državotvorno in profesionalno držo pa bi okrepil tudi skupni državni etični kodeks učiteljev in učencev, v katerem bi bilo še posebej poudarjeno prizadevanje za skupne vrednote, ki bi prispevale k povezovanju slovenske družbe in države ne glede na razlike in siceršnja razhajanja. ◀

Viri

- Bučar, France (2011): *Čas velikih sprememb*. Radovljica: Didakta.
- Bučar, France (2015): *Prelom, do katerega ni prišlo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Čepič, Zdenko (2005): Slovo od Jugoslavije in osamosvojitve Slovenije 1990–1992. V: *Slovenska novejša zgodovina 2. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, str. 1283–1379.
- *Ustava Republike Slovenije* (2005). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Rupel, Dimitrij (2017): *Železo in žamet ali od kulture do države*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *What is an IB education?* (2013). International Baccalaureat Organisation (UK) Ltd.
- *Zakon o gimnazijah*. Uradni list RS št. 1/2007.
- *Zakon o osnovni šoli*. Uradni list RS št. 81/2006, št. 102/2007, št. 107/2010, št. 87/2011, št. 40/2012, št. 63/2013 in št. 46/2016.
- *Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Uradni list RS št. 76/2006.

Domovinska vzgoja v vrtcu

■ **Urška Rožman**, dipl. vzgoj. predšolskih otrok, je 13. leto vzgojiteljica v *Vrtcu Čebelica*. V svoje delo vnaša nekatere elemente koncepta reggio.

Domovinska vzgoja je izjemno pomemben sestavni del otrokove celostne vzgoje, ki naj otroke spremlja v najzgodnejšem obdobju, v času šolanja in tudi kasneje. Domovinska vzgoja ni omejena samo na poznavanje simbolov in nekaj podatkov o Sloveniji, ampak zajema veliko področij in možnosti za vzgojo otrok. Pri podajanju vsebin domovinske vzgoje je zelo pomemben vzgojiteljev pozitiven odnos do domovine.

Kurikulum in domovinska zavest

V kurikulumu za vrtce je med globalnimi cilji nekaj takšnih, ki spodbujajo in krepijo državljansko zavest. V ustanovah, ki izvajajo program predšolske vzgoje, naj bi domovinsko zavest otrokom krepili tako, da se jim omogoči stik s slovenskim knjižnim jezikom in kulturo lastnega naroda. Slovenski jezik naj bi otroci dojeli kot temelj identitete slovenskega naroda. Otroci naj bi najprej spoznali običaje okolja, v katerem živijo (vključno z narečjem), nato pa kulturo lastnega naroda. Ob seznanjanju s kulturo lastnega naroda je treba otroke seznanjati tudi z medkulturnimi razlikami.

Otroci morajo doživeti vrtec kot okolje, v

katerem imajo vsi enake možnosti za vključevanje v dejavnosti, kjer obstajata spoštovanje drugačnosti in medsebojna strpnost. V vrtcu morajo otroci pridobiti prve konkretne izkušnje uresničevanja temeljnih človekovih pravic in demokratičnih načel. Otroci morajo spoznati, kako je zgrajena družba, seznaniti se morajo s posameznimi poklici in z njihovo vlogo za uspešno delovanje družbe (npr. policija, gasilci). Vzgojitelji imajo možnost, da pri otrocih krepijo državljansko zavest tudi s praznovanjem državnih praznikov. V načrtovanje, organiziranje in izvajanje proslav lahko aktivno vključijo tudi otroke (Podobnik, 2016: 17, 18).

Otrok v vrtcu pridobi možnosti, da se seznanji s kulturo kraja, v katerem živi, z življenjskimi navadami in tradicijo domačega kraja, kasneje spoznava kulturo države, nacionalno tradicijo, prav pa je tudi, da smo vzgojitelji dovolj senzibilni, da znamo otrokom približati druge kulture in navade, da bodo otroci spoznavali in razumeli podobnosti in razlike med posameznimi kulturami. Zgodnje obdobje je namreč tisto, ki je najbolj ugodno za to, da otrok razvije pozitivno identiteto in kulturno zavedanje.

Vpliv vzgojiteljevega zgleda

Eden od načinov krepitve narodne zavesti je vpliv vzgojiteljevega zgleda. O moči vzgojiteljevega oz. učiteljevega zgleda je bilo veliko napisanega že v 19. stoletju. Že Slomšek pravi: »Ena sama beseda učitelja, ki o narodnih rečeh pohvalno govori, več izda, kakor pozneje vse čitanje naših časnikov in knjig.« Torej otroci vzgojitelju zauzupajo, ker verjamejo v njegovo znanje, spoštujejo ga kot osebo, zaradi njegovih

dejanj, zato je zelo pomemben njegov odnos do domovine (Podobnik, 2016). Zato je naše poslanstvo, da poleg podajanja izobraževalnih vsebin otroke vzgajamo v smislu ozaveščanja in ponotranjenja različnih vrednot. Med njimi je prav gotovo tudi pozitiven in spoštljiv odnos do doma, domovine in države. Vzgojitelj naj bo aktiven državljan, naj bo domoljub. »Naša država je utemeljena na izjemnih dosežkih naših prednikov, na vrednotah, ki so zapisane v naši državni himni, kot so spoštovanje drugih narodov, pomoč pri reševanju raznih vprašanj in zavezanost k nenasilju. Vrednote, ki so vedno aktualne in jih drugi premalo spoštujejo. Zato bi bilo prav, da smo ponosni nase in na svoje dosežke! In takšno razumevanje je prav vzgajati pri mladih. To so člani naše družbe, ki bodo v kratkem prevzemali našo vlogo in bili tisti, od katerih je odvisna tudi prihodnost slovenskega naroda« (Prebilič, 2014: 6). Vzgojitelj naj goji čustvo domoljubja, ki ne tekmuje z drugimi čustvi in jih nikoli ne prezira, prav s tem pa si zagotavlja lastno veljavo in verodostojnost. Čeprav govorimo o čustvu, ne smemo pozabiti, da mora imeti vzgojitelj tudi znanje o lastni domovini: o njeni zgodovini, značilnostih in posebnostih, ki oblikujejo narodno edinstvenost, o dosežkih njenih prebivalcev na različnih področjih, kulturni in naravni dediščini, pomenu ohranjanja narodne tradicije. Vse to naj vzgojitelj zaobjame pri svojem delu z otroki, saj je zaradi vsega naštetega slovenski narod obstal in uresničil tisočletne sanje o samostojni slovenski državi. Da bi lahko čim bolj uresničili cilj – vzgajati naše mlade v zveste državljane in ponosne domoljube – morajo imeti vzgojitelji osnovno znanje o Slovencih, Sloveniji in nastanku samostojne slovenske države.

Foto: Nataša Pezdir

Otroci primerjajo fotografije našega kraja nekoč in danes ter ugotavljajo spremembe
(foto: arhiv Urške Rožman)

Vzgojitelj naj goji čustvo domoljubja, ki ne tekmuje z drugimi čustvi in jih nikoli ne prezira, prav s tem pa si zagotavlja lastno veljavo in verodostojnost.

Samo znanje pa ni dovolj, pomembna sta empatija in narodni ponos ob sočasnem zavedanju, da v Sloveniji živijo tudi pripadniki drugih narodov, ki jim Slovenija pomeni najmanj državo, v kateri prebivajo, morda pa tudi dom in celo domovino (Prebilič, 2014: 8). Domoljubje se napaja v občutku pripadnosti, zato pri otrocih razvijamo narodno zavest, ki je pomemben del posameznikove identitete. Zelo pomembno je, da ničesar ne vsiljujemo, saj bi s tem rušili otrokovo osebnostno integriteto. Vzgojitelj naj otrokom ponudi dejavnosti, ki v sebi nosijo sporočilo domovine, pri tem pa je bistvenega pomena, da preseže

zgolj podajanje snovi in otroka povabi k aktivnemu sodelovanju.

Otroci – dejavni državljani

Otroci niso državljani 'na čakanju' – naj bodo dejavni že sedaj! Naj bodo dejavni člani lokalne skupnosti in sploh akterji, ki s svojim delovanjem bistveno vplivajo na podobo tega sveta. Otroci so po svojih močeh že v predšolskem obdobju zmožni kritično presojeti in v svojem razmišljanju, delovanju spreminjati svet. Postavljanje ciljev državljanstva, domovinstva v prihodnost v zameno za cilje, usmerjene v sedanost, lahko zlahka obrne vso našo pozornost v to, kar naj otroci šele postanejo, da bodo nekoč dobri državljani. Koncepti, kot so participacija, aktivno državljanstvo, pedagogika poslušanja, prinašajo zaupanje v otrokove potencialne in spoštovanje otroka. Torej otroštvo ni zgolj vmesna postaja v

odraslost, pač pa so otroci že zgodaj lahko pomembni sogovorniki odraslih. Prav je, da bi njihovo mnenje vzgojitelji in drugi odrasli slišali in upoštevali (Turnšek). Če bo otrok imel spodbudno okolje doma, v vrtcu pa dobrega vzgojitelja, ki bo znal otroku približati domovino kot vrednoto, bodo rezultati dobri. ◀

Viri

- Kranjc, Simona (2001): Družba. V: Robi Kroflič idr.: *Otrok v vrtcu – priručnik h kurikulu za vrtce*. Maribor: Založba Obzorja.
- *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod RS za šolstvo.
- Podobnik, Uroš (2016): *Patriotizem v vrtcu. Diplomsko naloga*. Ljubljana: UL PEF.
- Prebilič, Vladimir (2014): *Aktivno državljanstvo in domovina. Priručnik za učitelje srednjih šol za proslavitev slovenskih državnih praznikov*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 5–8.
- Rustja, Erika (2013): *Državljanstva vzgoja: cilji, vsebina in didaktični pristopi*. V: Tanja Taštanoska (ur.): *Nacionalna konferenca Socialna in državljanska odgovornost*. Ljubljana: Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, str. 15–21.
- Turnšek, Nada (2009): *Vrtec – prostor aktivnega demokratičnega državljanstva, interno gradivo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Spoštovanje ni dovolj

■ **Dragica Šteh** je učiteljica matematike na OŠ Stična. Ima 13 let izkušenj s poučevanjem na srednji šoli ter 3 leta na osnovni šoli.

Domovinska vzgoja v šoli? Razprave o pomenu in potrebnosti sprave v slovenskem narodu? Poudarjanje vrednot sožitja, spoštovanja in sodelovanja? Videti je, kot da so te teme predvsem krasna teoretična kulisa zgodbe, ki ji v sodobni šoli bolj potihno kot na glas rečemo – vzgoja.

Spoštovanje je temelj

Osnovna šola ima v letnem delovnem načrtu kar nekaj priložnosti za spodbujanje domovinske zavesti, za spoznavanje in ohranjanje kulturne dediščine našega naroda in tudi za umeščanje Slovenije in narodne zavesti v širši, evropski in svetovni okvir. Iz neznanega razloga pa vsebinam in še bolj njihovim izvedbam primanjkuje potrebne živosti, entuziazma, resnične pripadnosti, morda celo potrditve, da se kot družba sploh zavedamo pomembnosti domovinskih vrednot. A preden zaidem v tako mikavno analiziranje tujih dvorišč in modrovanje v smislu zgoraj omenjene krasne teoretične kulise, naj se postavim tja, kamor sodim in kjer sem – za kateder. Tja, od koder človeški in učiteljski pogled vsak dan seže do otrok, učencev, katerih zvedavost, predanost, želja po napredovanju in čudenje so zapisani v genih. Postavim se tja, kjer se morajo moje in njihove misli srečati v sinergiji skupnega iskanja rešitev; moje doslednosti, strokovnosti, prepričljivosti in njihove pripravljenosti, vztrajnosti in zaupanja. Ne, ne govorim samo o matematiki, ki jo poučujem. In ne govorim o razrednih urah, ki dajejo ugodna izhodišča za pogovore še o čem drugem kot o ulomkih, odstotkih in središču očrtane krožnice. Govorim o tem, da so vsaka učiteljeva beseda, vsako dejanje, celo vsaka kretnja svojevrsten impulz, signal, ki daje namig in navdih za razumevanje ter delovanje teh, ki sedijo nasproti.

Torej, ko govorimo o domovinski vzgoji, spoštovanju narodnih vrednot, o domoljubnih čustvih, spoštovanje ne zadošča. Čeprav bomo, ne glede na to, s katere strani se lotimo te teme, za temelj postavili spoštovanje,

brez dvoma to ni dovolj. Spoštujem namreč lahko tudi iz varne razdalje, s tako imenovano kritično distanco, ki lahko hitro zraste in se dotakne tanke meje z vzvišenostjo. Od tu do zavijanja z očmi in vihanja nosu, ki ga predvsem pri naših najstnikih opazimo ob recitiranju domoljubnih pesmi ali naštevanju pomembnih datumov slovenske zgodovine, je le še en majhen, droben korak. Korak, ki z opravičilom (ali bolje rečeno izgovorom) v smislu, pustimo preteklost, glejmo naprej, v prihodnost, mimogrede pohodi drobne cvetlice spominov, dragocene mejnike v razvoju in celo zgodovinske odločitve. Spoštovanje je drža. Je odločitev za lepo slovensko besedo, za kulturno vedenje, ki ne išče družbenega aplavza in vzklikov navdušenja. Spoštovanje je osnova, temelj, prvi kamen v gradnji iskrenega, pristnega, močnega in aktivnega odnosa do domovine.

Na Prešernovi domačiji

S šestošolci smo imeli kulturni dan na Gorenjskem. Pomladni dan, ki ga je od vrha do tal zakrival deževen oblak in v katerem so se izpod dežnikov videli le sijoči, rahlo navihani obrazi, nas je najprej peljal do rojstne hiše našega največjega pesnika Franceta Prešerna.

Gotovo veste, da smo učitelji ob kulturnih dnevih in ekspedicijah izven razreda vedno rahlo nervozni. Razmišljamo precej podobno, kot razmišljajo in se vedejo starši, ko peljejo svoje otroke na obisk k sorodnikom ali prijateljem. Vožnja do cilja je navadno

Foto: arhiv Dragice Šteh

Spoštovanje je drža. Je odločitev za lepo slovensko besedo, za kulturno vedenje, ki ne išče družbenega aplavza in vzklikov navdušenja.

pospremljena s številnimi napotki, opozorili in pojasnjevanjem, ki pa se konec koncev izkažejo za precej nesmiselne in celo odveč.

Ko smo prispeli do Vrbe in smo skozi koprane oblakov najprej zagledali cerkev sv. Marka, potem pesnikov kip in nazadnje še njegovo rojstno hišo, so se učenci brez posebnega poziva uglasili v povsem drugačen ritem. Po starih stopnicah smo stopili v kmečko izbo, kjer se ustavi čas. Sprejela nas je vodička, ki je umirjeno, v lepi, besedno bogati slovenščini prosto pripovedovala in naštevala številne podatke, zgodovinska dejstva, letnice, skrbno izbrane verze in misli. Vsake toliko časa je s pogledom pobožala stare stene, njena beseda se je kot nežen pajčolan dotaknila starih slik, bogkovega kota, dragocenih pisem in starih predmetov. Spoštovanje v najlepšem možnem pomenu. In živ odnos, ki je dihal iz besed, iz subtilnih kretenj, iz trenutkov tišine, namenjenih temu, da se vsebina povedanega dotakne srca. V teh besedah ni bilo niti enega navodila ali napotka; nobenega očitka, nobenega sevanja pretiravanja ali naučenosti. Šestošolci niso le utihnili, ko je govorila. Obnemeli so in sledili njenim kretnjam, pogledom, se z njo čudili, plaho in sramežljivo recitali verze, ki jih vsi znamo, potem pa iz trenutka v trenutek bolj sodelovali, dvigali roke, spraševali, se objeli čez rame in zapeli eno lepo slovensko. Ob spoštovanju so rasli navdušenje, gorečnost, zvestoba.

Do tu je pot še razmeroma enostavna. Saj imamo vendar radi naš edinstven, neponovljiv, od Boga podarjen in od

sveta občudovan košček raja pod Triglavom. In v našem narodnem značaju ne manjka gorečnosti in vztrajnosti. Kje se potem zatakne?

Da bi sijali

Naj z metlo izpred svojega katedra sežem še na levo in desno. Le toliko, da ugotovim, kako sta nekdanji ponos in narodno zavest zamenjala mlačna povprečnost in stapljanje v veliko globalno družbo, ki si je za najpomembnejša cilja zadala udobje in ugodje.

No, sem že nazaj, pred katedrom. Opogumljena z zgledom vodičke na Prešernovi domačiji, še pod vtisom Jurčičevih Tihotapev, ki so jih letos odigrali v letnem gledališču na Muljavi, oborožena z otroško preprostimi in življenjsko uporabnimi verzi ljubega Toneta Pavčka in trdno odločena, da bodo moje besede in dejanja odražala ukoreninjenost v to našo deželo. Da bo veselje, ki ga čutim ob jasni, sočni slovenski besedi, našlo pot do teh, ki od nas pričakujejo, da bomo sijali in ne sevali. Tudi med

ulomki, odstotki in središčem očrtane krožnice. In že vem, da se bodo vmes spogledovali, se nasmihali in na skrivaj kaj narisali v svoje matematične zvezke. A vem tudi to, da se lahko skupaj, počasi in vztrajno znebimo malodušja, primerjanja z drugimi in družbene mlačnosti. Zaupam, da lahko z njihovo zgodovinsko neobremenjenostjo in spodbujanjem lastnega razmišljanja presežemo delitve na leve in desne, severne in južne, na podeželske in mestne, na nadarjene in tiste z dodatno strokovno pomočjo. In da lahko prav v različnosti najdemo navdih za nove uspehe. Uspeh pa – to je že druga zgodba.

Pozdravljam vas s spoštovanjem in z upanjem, da bo novo šolsko leto dihalo z vrednotami, ob katerih postajamo boljši, prijaznejši in bolj modri.

Spoštovanje je drža. Je odločitev za lepo slovensko besedo, za kulturno vedenje, ki ne išče družbenega aplavza in vzklikov navdušenja.

Vem tudi, da se lahko skupaj, počasi in vztrajno znebimo malodušja, primerjanja z drugimi in družbene mlačnosti. ◀

Foto: Peter Prebil

Ljubezen do domovine

■ **Branka Roškar**, prof. geografije in teologije, je učiteljica geografije na OŠ Radlje ob Dravi.

Dobro je, da učencem podajamo različne vrste strokovnega znanja, da jih strokovno opremimo za življenje, a po končanem formalnem izobraževanju ne bodo vsi fiziki, matematiki, šoferji, trgovci ... Bodo pa vsi bolj ali manj aktivni državljani; kakšna bo naša država, bo odvisno od naše ljubezni do domovine, zato jih moramo opremiti tudi s to ljubeznijo.

Domoljubje

V zadnjih letih se veliko pogovarjamo ali poslušamo o beguncih, migrantih, prebežnikih, tujcih ... Med ljudi se je naselilo kar precej strahu in nezaupanja. Zakaj strah? Kaj nam bodo storili?

Mediji so sprva večinoma poročali o muslimanskih beguncih in ne afganistanskih, sirskih ali iraških. Zanimivo. Njihova opredelitev je bila verska in ne etnična. Predstavljeni so bili kot ljudje z značajem: vedo, kdo so, kaj je njihova vera, kakšne so njihove navade, kaj se od njih pričakuje, poznajo svoje korenine, kateremu narodu pripadajo in kakšen je njihov cilj.

Ali lahko za Slovence kot narod trdimo enako? Pomanjkljivi odgovori se kažejo v premajhnem zavedanju lastnih korenin. Imamo jih v dolgi skupni zgodovini, bogatem narodnem izročilu, pa naj bo to pesem, ples, pisana beseda, domača obrt, običaji, vera. Slovenci imamo svoj obraz: imamo svoj jezik, svojo državo, narodne simbole, imamo velike ljudi, ki so svetu dali bogato znanje.

Zygmund Bauman je zapisal, da življenje brez identitete v sodobnem človeku rojeva strah in tesnobo.

Prav ta problem pripadnosti in narodne identitete opazimo, če se le malo sprehodimo po spletu in preberemo kakšen komentar v forumih, ki se odprejo pod članki na temo domoljubja. Še posebej se opazi nepoznavanje pojma domoljubje, ki ga večina povezuje s političnim delovanjem in strankarsko pripadnostjo, kar je sicer nujni sestavni del države.

Slovar slovenskega knjižnega jezika domoljubje predstavi kot ljubezen do domovine, torej do dežele, v kateri se je nekdo rodil ali

pa v njej prebiva. Država pa je organizirana politična skupnost, ki ima na prostorsko omejenem ozemlju suvereno oblast, je zapisano v SSKJ.

O domoljubju bi se lahko veliko naučili od izseljencev ali naših zamejcev. Kako to, da tam nekje na drugi celine, nekaj tisoč kilometrov stran tretji, četrti rod potomcev še vedno ve za rodno Slovenijo? Zanimive so besede Slovenke, ki se je v Avstralijo preselila leta 1952: »Nam je dala Avstralija življenje, nam je dala kruh in ji moramo biti hvaležni za to. Zato, ker smo imeli priliko in vsi smo imeli pravice. Jaz rada rečem, da sem ponosna Avstralka, v srcu pa nosim Slovenijo. Imam dve domovini. Tiste ne moreš zbrisati, v kateri si bil rojen. Tisti, ki lahko to napravi, je pravi korenjak. Jaz tega ne bi mogla napraviti. Ampak zdaj živimo tukaj in je naša druga domovina« (Toplak, 2011: 77). Skozi njene oči lahko razumemo domoljubje vseh tistih učencev priseljencev, ki so bolj ali manj prostovoljno zapustili svojo domovino in sedijo v naših učilnicah.

Miro Haček izpostavi štiri lastnosti, ki naj bi jih imel nekdo, ki je domoljuben:

- strpnost: osnovna vrednota, na kateri naj bi temeljila strpnost do drugega, je samospoštovanje;
- narodni ponos: samozavesten in prepričan o svoji enkratnosti;
- ozaveščenost: poznavanje sebe in lastne zgodovine omogoča, da je človek narodno ponosen;
- spravljenost: domoljubje temelji na narodni kohezivnosti.

Kdo je odgovoren?

V literaturi zasledimo, da domoljubje ni

prirojeno, temveč privzgojeno. Torej, kdo je odgovoren, da bodo odraščajoči mladi gojili pozitivna čustva do domovine? Starši so kot primarni vzgojitelji tisti, ki otroku lahko dajo največ. Zelo hitro v ta proces vstopi tudi šola in učitelji s svojim odnosom do domovine, ki ga kažemo predvsem z vzgledom. Pomembno vlogo naj bi v osnovni šoli imela tudi državljanska in domovinska vzgoja ter etika. Na urniku je v 7. in 8. razredu, in to enkrat tedensko, torej v vsem osnovnošolskem izobraževanju skupaj 70 ur. Najmanj med vsemi obveznimi predmeti?!

Veliko učiteljev opaža podoben problem in veliko jih je, ki se trudijo učencem približati domovino z različnimi dejavnostmi in projekti. Ali ni cilj celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema, da iz sistema izstopijo samostojni in odgovorni ljudje, ki se zavedajo svojih korenin, ki vedo, kaj in kdo so, ko pa se na domačem pragu pojavi tujec, se ga ne ustrašijo, temveč mu izkažejo gostoljubje ter se mu s ponosom predstavijo?

Učitelji geografije, zgodovine, slovenščine in še kateri se zdimo poklicani za to nalogo. Na primer: »Pri pouku geografije učenci razvijajo pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezen do naravne in kulturne dediščine. Tako pripravljamo in usposabljammo mladega človeka za aktivno in odgovorno državljanstvo na lokalni, nacionalni in planetarni ravni. Spoznavanje vrednot, ljudi in družbe doma in po svetu prispeva k razumevanju med narodi in spoštovanju različnosti. Te cilje pri pouku geografije

Zygmund Bauman je zapisal, da življenje brez identitete v sodobnem človeku rojeva strah in tesnobo.

razvijamo s tesnim navezovanjem na druge predmete, še posebej slovenščine in tujih jezikov, zgodovine ter državlanske vzgoje in etike» (Geografija, 2011: 4).

A domoljubje ni samo skrb družboslovnih predmetov, kot so geografija, zgodovina, državlanska in domovinska vzgoja ter etika, slovenščina, ampak je to skrb in odgovornost vseh delavcev na šoli.

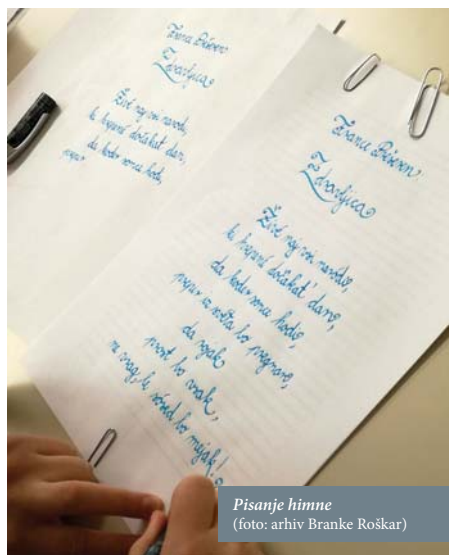
Projekt na OŠ Radlje ob Dravi

Vzroki, da smo se na OŠ Radlje ob Dravi odločili, da domoljubje uvedemo kot projekt, ki bo učence vzgajal v ljubečem odnosu do domovine ter jih navajal na odgovornost, spoštovanje in samostojnost, so bili: mlačen odnos do slovenskega jezika, do lastne domovine, do lastnega naroda, nespoštljiv odnos do narodnih simbolov ... Veliko negativizma izvira iz medijev, ki jih mladi vzamejo kot nosilce verodostojne resnice.

Tuji učenci nam s svojim ljubečim odnosom do lastne domovine nenehno nastavljajo ogledalo.

Cilji, ki jim sledimo pri izvajanju projekta, so naslednji:

- vzljubiti domovino in biti ponosen nanjo;
- okrepiti svojo narodno pripadnost, narodno identiteto, saj je človek brez identitete kot človek brez hrbtenice – ne more hoditi;
- pogled usmeriti v prihodnost in se učiti iz zgodovine;
- znotraj multikulturalnosti, ki je danes

Pisanje himne
(foto: arhiv Branke Roškar)

dejstvo, najti svoje mesto;

- ponotranjiti vrednote, kot so spoštovanje, ljubezen, sožitje, strpnost, ponos;
- razvijati mladostnikovo zdravo samozavest in samospoštovanje.

Med številnimi predlogi smo jih v preteklem šolskem letu izbrali le nekaj in spremljali odziv učencev. Izpostavili smo tudi dejavnosti in projekte, ki že potekajo na šoli in sledijo zastavljenim ciljem: folklorna skupina; prepevanje večinoma slovenskih pesmi v pevskem zboru ter skupno prepevanje le-teh na proslavah, prav tako skupno prepevanje himne; prostovoljstvo – pomoč in obiski ostarelih, zbiranje oblačil, igrač; medsebojna pomoč sošolcem; skrb za zavržene živali; tradicionalni slovenski zajtrk; dnevi dejavnosti, namenjeni spoznavanju domačih obrti in običajev; sprejem prvošolcev v šolsko skupnost; skrb za čisto in urejeno okolje; sodelovanje na tekmovanjih, kjer je poudarjeno spoznavanje domače kulinarike ter naravne in kulturne dediščine domačega kraja.

V letošnjem letu smo dodali še naslednje dejavnosti:

- *Izbira predstavnika razreda*: izbiro smo izvedli v okviru razrednih ur v obliki pravih volitev. Ker se je dejavnost predstavila že predhodno uro, so nekateri učenci pripravili tudi program. Tričlanska komisija je volitve vodila po protokolu, ki velja za prave volitve, in na koncu razglasila predstavnika. Dejavnost se je izvajala v drugi in tretji triadi. Cilj te dejavnosti je bil, da učenci ponotranjijo pomembnost volitev, kjer vsak glas šteje, in da to ni samo njihova pravica, ampak je to dolžnost vsakega člana skupnosti.
- *Kviz o Sloveniji*. Vsak ponedeljek je bilo po šolskem radiu učencem zastavljeno vprašanje, na katerega so odgovarjali do določene ure. Odgovore so zapisovali na pripravljene lističe. Težavnost kviza je bila primerna za učence od prvega do devetega razreda. Najboljši učenci so se udeležili nagradnega izleta. Cilj te dejavnosti je bil povečati zanimanje za domovino.
- *Izbor najlepše napisane himne* smo izpeljali skupaj s projektom bralne pismenosti. Učenci so v okviru razredne ure prepisali himno. Nagrajena sta bila najboljši učenec in učenka iz vsake triade.

Volitve v razredu – preštevanje glasov
(foto: arhiv Branke Roškar)

Podelila se je tudi posebna nagrada za izvirnost. Najboljše smo razglasili na proslavi ob kulturnem prazniku, nagrajene izdelke smo tudi razstavili. Cilj te dejavnosti je bil izpostaviti himno kot narodni simbol ter hkrati utrjevati pomen lepopisa med mladimi.

- *Pisanje pesmi o domovini*, ki so jih učenci predstavili na proslavi ob dnevu samostojnosti in enotnosti. Cilj je bil, da učenci razmišljajo o domovini.
- *Izobraževalna ekskurzija za učitelje*, na kateri naj bi učitelji obnovili znanje o domovini, o njenem nastanku.

Opremiti se z ljubeznijo do domovine

Učenci so pri vseh dejavnostih zelo radi sodelovali, tako da bomo v prihodnjem letu z njimi nadaljevali in dodali še kakšno. Na primer: spoznavanje domačega narečja, pogovor z znanim Slovincem/Slovenko o domovini, povezava s šolo v zamejstvu, kjer se učijo tudi slovensko ...

Naj na koncu dodam. Dobro je, da učencem podajamo različna strokovna znanja, da jih tako opremimo za življenje, saj po končanem formalnem izobraževanju ne bodo vsi fiziki, matematiki, šoferji, trgovci ...

Bodo pa vsi bolj ali manj aktivni državljani; kakšna bo naša država, bo odvisno od naše ljubezni do domovine, zato jih moramo opremiti tudi s to ljubeznijo.

Literatura in viri

- Toplak, Kristina (2011): *Domoljubje in Slovenci po svetu*. V: *Ugrabljeni ljubezen*. Ljubljana: Založba ZRC, str. 77.
- Haček, Miro: *Vloga, pomen in razumevanje aktivnega državljanstva in domoljubja med mladimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 8. 2017 s spletne strani: http://www.zrss.si/projekties/gradiva/add/Vloga_pomen_in_razumevanje_ADD_med_mladimi_Ha%C4%8Dek.pdf
- *Predmetnik osnovne šole*. Pridobljeno 1. 8. 2017 s spletne strani: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmetniki/Predmetnik_OS.pdf
- *Geografija, Učni načrt* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, str. 4.

Domovina daje moč in razpoznavnost

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine, je bila pet let učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, nato veliko let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

V članku bom na kratko predstavila delo učitelja dopolnilnega pouka slovenščine (v nadaljevanju DPS), ki si za hrvaško-slovensko mejo, točneje v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki, prizadeva med Slovenci in njihovimi potomci ohranjati zavedanje, da so del slovenske skupnosti in širšega slovenskega kulturnega prostora, da se s slovenstvom identificirajo in ga ohranjajo. Učitelji učence DPS ozaveščamo tudi o pomenu sožitja in enakopravnem vrednotenju prvin slovenskega in hrvaškega kulturnega izročila.

Ob dejavnostih pri DPS in med njim sem učencem razgrinjala zgodovinske mejnike, dogodke in posamezne osebnosti, ki so nas v zgodovini povezovali in nam dajali pogum. Učence DPS sem ozaveščala o pomenu spoznanih dogodkov, mejnikov in posameznikov, ki so bili in so še naši »svetelniki«, ki jih ne smemo spregledati. Saj vemo, kaj se zgodi z ladjo, ki na svoji poti spregleda svetilnik.

Dopolnilni pouk slovenščine v tujini je oblika domovinske vzgoje

Poučevanje DPS na Hrvaškem organizira in financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Ta pouk omogočajo Ustava Republike Slovenije, krovnii Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, šolska zakonodaja Republike Slovenije¹ in predpisi posamezne države, v kateri pouk poteka. DPS je prostovoljna in

za učence brezplačna dejavnost. Obiskujejo ga lahko predšolski otroci, osnovnošolski učenci, dijaki ter odrasli Slovenci in njihovi potomci. Pouk je običajno organiziran v popoldanskem času, traja od 3 do 5 ur tedensko, izvaja pa se v javni šoli ali v društvenih prostorih slovenskih skupnosti.

Učni načrt za dopolnilni pouk slovenščine²

Temeljni cilji DPS so opredeljeni v Učnem načrtu za dopolnilni pouk slovenščine z otroki slovenske narodnosti, ki živijo v tujini. Pripravil ga je Zavod RS za šolstvo. Med najpomembnejšimi jezikovnimi cilji so pridobivanje osnovnega besedišča za sporazumevanje v slovenskem jeziku v vsakdanjih situacijah, bogatenje in utrjevanje besedišča, razvijanje in poglobljanje sporazumevalnih zmožnosti, pridobivanje osnov slovenskega knjižnega jezika ter spoznavanje najpomembnejših pisateljev in drugih velikansov slovenske besede.

Poleg jezikovnih sledimo tudi drugim ciljem. Učenci spoznavajo prvine slovenskega kulturnega izročila v besedi, sliki, glasbi, pa tudi plesnem gibu, spoznavajo geografske, zgodovinske in etnološke prvine Slovenije in slovenskega naroda. Učence ozaveščamo ter v njih zbijamo željo in potrebo po ohranjanju slovenščine in kulturnega izročila ter stikov z vrstniki v Sloveniji, krepimo vezi med njimi in spodbujamo pozitivno vrednotenje slovenskega jezika in

kulture v 'družbi' drugih jezikov in kultur. Vse to naj bi prispevalo k potrebi po ohranjanju posameznikove in narodne samobitnosti, h krepitvi domoljubja oz. pripadnosti slovenskemu narodu in kulturi.

Učiteljeva vloga je ključna

Učiteljeva vloga pri spodbujanju slovenstva med udeleženci DPS v tujini je zelo pomembna. Da bi bil kos ciljem iz učnega načrta, morata Zavod RS za šolstvo oz. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport skrbeti za stalno strokovno usposabljanje učiteljev, ti pa morajo skrbno izbirati vsebine in primerne metodično-didaktične postopke, s katerimi zbijajo zanimanje učencev za aktivno sodelovanje pri pouku. Tudi učiteljeva naravnost do obravnavanih vsebin ni zanemarljiva. Od njega je odvisno, katere zgodovinske, geografske in socialno-kulturološke vsebine bo izbral in s pomočjo katerih metod jih bo posredoval, da bo to starosti in spoznavnim zmožnostim posameznikov primerno in hkrati zanimivo. Učenci pri pouku in dejavnostih ob njem spoznavajo prvine slovenske kulture na različnih področjih in iz različnih zgodovinskih obdobj. V pogovoru v skupinah in z učiteljem vrednotijo posamezne dogodke, osebnosti in mejnike, kaj so ti nekoč pomenili, kako se je ob njih zbudila in utrjevala zavest o pripadnosti jeziku in slovenstvu, spoznavajo svoje korenine, zavedo se, od kod prihajajo. Pridobljena spoznanja

Dragica Motik z učenci peče prekmursko gibanico v Čabru I, 2013 (foto: arhiv Dragice Motik)

ponotranjajo in se z njimi istovetijo, vzljubijo slovensko kulturo in Slovenijo.

Učitelji se nemalokrat sprašujemo, kaj naj bi še storili, da bi mladim pomagali, da bi začutili domoljubje ter željo in potrebo po povezanosti slovenskega naroda, kakšen je naš odnos do domovine, kaj lahko naredimo v okolju, kaj pa v šoli, za kaj so (so) odgovorni drugi, denimo starši, ožje in širše okolje. Tudi sama sem si postavljala navedena vprašanja, se poglobljala v učence in njihove starše ter iskala vsebine, s katerimi bi pritegnila njihovo pozornost. Tukaj bom naštetla le nekatere dejavnosti, ki sem jih uspešno udeležila z učenci osnovnošolske in srednješolske starosti ter z odraslimi udeleženci DPS. Pri vseh dejavnostih so učenci, ponekod tudi njihovi starši, aktivno sodelovali.

- Pripravljala sem scenarije za nastope učencev na kulturnih prireditvah (miklavževanje, predbožične in prednovoletne prireditve, dan kulture, zaključne šolske prireditve ipd.). Uprizarjali smo življenje in delo pomembnih osebnosti v slovenski zgodovini (Primož Trubar, Janez Vajkard Valvazor, France Prešeren, Simon Gregorčič ...), legende (Ajdovska deklica, čarovnice na Cerkljskem jezeru, Zlatorog), priredbe del slovenskih literatov (Butalci so šli po vino, Zvezdica Zaspanka, Sapramiška, Sovica Oka) ipd.
- Učence sem vsako šolsko leto večkrat peljala na ogled kulturnih predstav v Ljubljano (lutkovne predstave za najmlajše, dramske in operne predstave v Drami, Operi in Cankarjevem domu).
- V mesecu pred dnevom kulture smo spoznavali prejemnike Prešernovih nagrad in nagrad Prešernovega sklada (brali njihova dela, poslušali nagrajene skladbe, si ogledali nagrajene filme, ilustracije, z nekaterimi nagrajenci smo se osebno srečali in si dopisovali v slovenščini).

»Materni jezik je najdražja dota, ki smo jo od svojih starih zadobili, skrbno smo ga dolžni hraniti, olepšati in svojim mlajšim zapustiti.«

A. M. Slomšek: Tri pridige o jeziku – Svoj jezik je treba spoštovati (III. pridiga)

- Kuhali smo slovenske tradicionalne jedi in pekli sladice ter vse to povezovali s praznovanji slovenskih tradicionalnih praznikov.
- Pripravljali smo razstave s celostnimi predstavami delovanja DPS v določenem kraju.
- Vsako šolsko leto smo odšli na dve strokovni ekskurziji v Slovenijo. Na vsako ekskurzijo smo se aktivno pripravljali. Učenci in odrasli udeleženci DPS so bili v avtobusu in v obiskanih krajih aktivni 'vodniki'. Tako so se poglobili v vsebino in si izboljševali pomnjenje.
- Pri pouku smo spoznavali slovenske pisatelje in obiskali njihove rojstne kraje (Primož Trubar, Simon Gregorčič, Fran Levstik, Josip Jurčič, France Prešeren, Ivan Cankar). Ob spoznavanju pisatelja Ivana Cankarja smo si ogledali predstavo Kralj na Betajnovi v ljubljanski Drami.
- Ustvarjali smo šolsko glasilo, ki je združilo učence in odrasle iz vseh krajev, v katerih je potekal DPS.

Ob različnih dejavnostih pri pouku in med

*»Ko si otroka dvignil me na rame,
o bog, sem videl dlje kot z vrha gore,
poti v neskončnost prvokrat zaslutil
in skozte, skozi tvoje korenine
precejal se, močan in čist,
vse globlje in globlje, vse
do samega izvira vseh davnih
prednikov.«*

*Ciril Zlobec,
Vonj po prednikih*

njim učitelji poskušamo dvigniti otroke in mladostnike v spoznavanju in spoznanju ter zavedanju višje, da bi ti lahko stvari videli širše in globlje, jih primerjali in vrednotili in jih zagledali do korenin, kot je zapisal Ciril Zlobec.

Sodelovanje s starši

Vse dejavnosti pri DPS in med njim je

Učenci iz Buzeta, Čabra in z Reke na strokovni ekskurziji na gradu Bogenšperk leta 2015 (foto: arhiv Dragice Motik)

možno dosežati le v sodelovanju s starši. Staršem sem predlagala, da svoje otroke spodbujajo pri učenju slovenščine, naj sami pokažejo zanimanje zanjo, naj otrokom berejo pravljice in zgodbe v slovenščini, jim pripovedujejo o krajih in pomembnih osebah v krajih, od koder prihajajo njihovi predniki, naj otroke spodbujajo k uporabi novih slovenskih besed, naj z njimi poslušajo ali pojejo slovenske otroške in ljudske pesmi, obiskujejo kulturne prireditve v slovenskih društvih ali pa predstave v slovenskih gledališčih, naj se z otroki udeležujejo šolskih ekskurzij v Slovenijo ali pa jih sami popeljejo v Slovenijo ipd.

Radi imamo to, kar nam daje moč in razpoznavnost

S čim se ljudje lahko identificiramo? Zagotovo z znanimi prijetnimi dogodki in z osebnostmi oz. s tistim, kar nam daje moč, nas opogumlja in nam pomaga skozi življenje.

Če nečesa ne poznamo dobro, tega ne moremo vzljubiti, se s tem ne moremo istovetiti. Ko stvari, osebnosti, dogodke poglobljeno spoznamo, ko razumemo, kaj in zakaj je bilo tako, kot je bilo, ko stvari globlje spoznamo, se lahko odločamo in rečemo: »To sem jaz, tu so moje korenine, s tem se lahko poistovetim, tja sodim, to je moj dom, to je moja domovina, v to smer grem.«

Opombe

¹ 6. člen Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (ZORSSZNM). Pridobljeno 11. 8. 2017 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200643&stevilka=1836>.

² Pridobljeno 11. 8. 2017 s <http://www.zrss.si/slovenscina/gradiva/Ucniacrtzdomci.pdf> in s <http://www.zrss.si/pdf/Ucniacrt-dopolnilni-pouk-slovenscine.pdf>.

Demokratsko kulturo ustvarjamo vsi

Naš pogovor: Ljudmila Novak

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije Vzgoja, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Z go. Ljudmilo Novak sva se srečala na Kongresnem trgu, ob odprtju spomenika, posvečenega slovenski spravi in vsem umrlim v različnih vojnah. Vsaka vojna za seboj pusti opustošenje, je poseben čas, ko si ljudje dovolimo marsikaj, česar si sicer ne bi. Vojna je delo zla, je zlo delo. Kako hitro se poberemo po takem opustošenju, pa je izraz duhovne moči neke družbe. Želim si, da bi se naš narod še naprej uspešno pobiral po groznem razdejanju, ki ga je pustila zadnja vojna. Prihodnost je v sodelovanju. V tej perspektivi sem pričel pogovor z našo sogovornico, ki jo dobro poznamo: ga. Ljudmila Novak je učiteljica, profesorica, županja, evropska poslanka, več mandatov poslanka v državnem zboru, predsednica stranke, medijska osebnost, sedaj pa tudi kandidatka za predsednico Republike Slovenije. Prava sogovornica za pogovor o domovini.

V četrtek, 13. julija 2017, je bil na Kongresnem trgu odprt spomenik žrtvam vseh vojn. Kako ocenjujete to gesto države?

Menim, da je postavitve spomenika korak naprej v procesu sprave na Slovenskem. Pomembno je, da ta spomenik žrtev ne deli na naše in vaše, pač pa priznava, da smo bili Slovenci žrtev različnih vojn, ideologij, revolucij in drugih grozljivih dejanj proti človeštvu. Slovesnosti ob odkritju spomenika sem se udeležila zato, ker želim, da slovenski narod napreduje v prizadevanju za spravo, k čemur smo doprinesli tudi krščanski demokrati s sprejemom Zakona o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev. Zaradi svetosti življenja je treba vse pokojne dostojno pokopati. To je splošna civilizacijska norma, ki vzpostavlja pravi odnos do žrtev iz preteklosti in vsem živečim omogoča normalno sobivanje.

Predsednik Pahor je v svojem govoru omenil pomen »sožitja, spoštovanja in sodelovanja«.

Pozdravljam vsa dobronamerna prizadevanja, ki vodijo k spravi, dialogu, mirnemu sobivanju in sožitju vseh slovenskih državljanov. Stopicanje na mestu ali vrtenje vedno v istem miselnem krogu ter medsebojno obtoževanje nas ne vodijo v lepšo

prihodnost. Tudi sama si želim, da bi v Sloveniji zmagovalo vse tisto, kar prihaja od dobrega Duha. Svoje delo pa morajo verodostojno opraviti tudi zgodovinarji, šola in druge ustanove. Samo resnica nas lahko osvobaja in razbremenjeni preteklosti bomo lažje gradili lepšo skupno prihodnost.

Katere so vaše tri ključne besede, ki bi bile lahko temeljne vrednote naše domovine, tri smernice, ki bi zbliževale ljudi različnih prepričanj?

Družina, domovina, spoštovanje (če je ljubezen za nekatere premočna beseda in uto-pija). V družini prejmemo in podarimo največ ljubezni ter se pripravljamo na samostojno življenje. V domovini nam je ponavadi tekla zibelka, tam je dom staršev. Človeka zaznamujejo njena kultura, jezik, vrednote; nanjo nas vežejo spomini in po njej hrepenimo, če živimo v tujini. Ponosni smo na korenine svojih staršev in na lepoto slovenske domovine. Medsebojno spoštovanje, prijateljstvo in ljubezen nas osrečujejo in nam omogočajo lepše življenje v zakonu, družini, družbi in službi.

Nadškof Zore je v molitvi za vse padle in ubite izrekel besede:

»Slovenskemu narodu pa nakloni spravo in mir, da se takšno nasilje ne bo nikoli več ponovilo.«

Veseli me, da je bil k blagoslovu spomenika povabljen tudi gospod nadškof in da je to povabil sprejel, zmolil ob spomeniku za vse žrtve ter tako nakazal tudi smer prese-ganja delitev in zamer iz preteklosti. Prisotnih je bilo tudi nekaj duhovnikov, redovnikov in redovnic. Vojne so polne grozodejstva. Človeško ravnanje lahko postane pod različnimi pritiski grozljivo, ne-človeško, zločinsko. To pusti posledice in rane pri žrtvah in njihovih svojcih, še večje ter težko ozdravljive rane pa pri tistih, ki so grozodejstva storili, najsi to priznajo in ob-žalujejo ali pa skrivajo, prikrivajo sebi in drugim. Šele resnica, odpuščanje, kesanje in obžalovanje človeka osvobodijo peklen-skih muk krivde. Kdor je to zmogel, se je rešil in verjetno tudi odrešil. Kdor je to po-tlačil v sebi in zanikal, je velikokrat otrdel, otrpnil, nemalokrat pa si tudi vzjel življenje. Zato je potrebno, da se razkrije vsa resnica bratomorne vojne, revolucionarnih med-vojnih in povojnih pobojev ter nas osvobodi kot narod, ki si je zaradi tujih ideologij, človeškega napuha, pohlepa in želje po nadvladi prizadejal veliko gorja. In – enako kot je nadškof molil za vse, potrebujemo take molivce, ki bodo molili za vse.

Kako doživljate kronično razdeljenost ljudi na različne strani?

Ljudje so vedno različno razmišljali in še bodo. Različnost v pogledih pa nikoli ne sme biti potuha za nasilna dejanja. Vojni čas je ljudi potisnil v nasilje, vojna ga je legitimirala, kar je povzročilo mnoge rane in bolečine. Ljudje so se znašli na različnih straneh, odvisno od mnogih okoliščin, dogodkov, regijskih značilnosti, verskega prepričanja in tudi osebnostnih lastnosti. Tisti, ki so se ob koncu vojne znašli na strani 'zmagovalcev', so imeli ob komunističnem prevzemu oblasti največ materialnih in kariernih koristi. Zaradi sebičnih koristi so tudi mnogi verni ljudje po vojni podpirali komunistično oblast. Ljudje pa, ki so se uprli komunističnemu nasilju, so bili zaznamovani, zasramovani, poniževani. Še posebej izpostavljeni so bili sorodniki ubitih ali od komunistične oblasti preganjanih ljudi. To je povzročilo mnoge rane in bolečine. Kljub odpuščanju storilcem se ob krivičnem obtoževanju in izkrivljanju resnice rane vedno znova odprejo. Nekateri politiki na obeh polih pa to ranjenost in razdeljenost izkoriščajo za doseg svojih političnih ciljev. Tako pod krinko »prizadevanja za resnico« izrabljajo bolečino ljudi in znova spodbujajo k nezadovoljstvu in delitvi. Njihova politična moč se hrani z delitvijo, zato izkoristijo vsako priložnost, da ohranjajo tlečo iskro nezaupanja in delitve pri življenju. Cilj demokracije pa je pustiti svobodo razmišljanja in opredeljevanja ter spoštovanje vsakega človeka.

Kaj bi pomagalo pri ustvarjanju pogojev na Slovenskem, da se bratomorna vojna in nasilje ne bi nikoli več ponovila?

Najpomembnejša sta vzgoja za vrednote ter osebni prispevek vsakega izmed nas. Vse pa se začne pri vzgoji v družini, nadaljuje v šoli, javnem življenju in v medijih. Več kot je osveženih posameznikov in zdravih družin, bolj zdrava je družba. Ne pomaga nam, če s prstom kažemo na druge, česa niso storili, pač pa se moramo vprašati, kaj smo storili mi, jaz, da bi bila ta družba bolj zdrava. Žal ljudje ne izkoristimo vseh svojih duhovnih in intelektualnih potencialov. Prevečkrat smo ravnodušni do družbenega in političnega dogajanja, namesto da bi ga sami

sooblikovali. Pogosto tudi 'jamramo' in se pritožujemo, da stvari ne gredo v pravo smer, hkrati pa ne storimo veliko, da bi se bolj angažirali za uveljavitev naših vrednot. Ali se potem sploh lahko čudimo, če gre svet v drugo smer, kot si želimo? Želim si, da bi bilo več dejavnih državljanov, ki soustvarjajo zdrave odnose v državi. Več kot je takšnih, manj je prostora za nasilneže, prevarante in zdraharje.

Žal človeštvu ne kaže najbolje. Število konfliktov v svetu se povečuje, terorizem je prisoten vsak dan. Namesto manj nasilja in manj lačnih ljudi jih je žal vedno več, kar je odraz egoizma in razkroja temeljnih moralnih in etičnih vrednot, ki so oblikovale demokratično Evropo in slovenski narod. V Sloveniji nam manjka optimizma in zadovoljstva. Naloga nas politikov pa je, da se zavzemamo za resnico, poštenost, pravičnost, medsebojno spoštovanje in za družino. Biti moramo odgovorni do sočloveka, domovine in stvarstva. Prepoznavati moramo tudi lažne preroke in lažne 'vrednote', ki družbe ne vodijo v pravo smer.

Katere so temeljne vrednote demokracije?

Spoštovanje vsakega človeka, dialog, ustvarjalnost in podjetnost, svoboda govora in izražanja stališč, verska svoboda, svobodne in poštene volitve. Pravica, da voliš in si izvoljen. Zelo pomembno je pravično in pošteno delovanje vseh vej oblasti, zakonodajne, izvršne in sodne. Za vse državljanke enake izhodiščne možnosti, kot so pravica do izobraževanja, zdravstva, dela, ustvarjanja. Spoštovanje osebne lastnine ter temeljnih

etičnih in moralnih vrednot. Zelo pomembna je tudi solidarnost do tistih, ki potrebujejo našo pomoč in pomoč države.

Bili ste tudi profesorica na srednji šoli. Kakšno držo naj ima slovenski učitelj, da bo v svojem profesionalnem življenju državotvoren, učitelj demokratičnega sobivanja?

Učitelj ni le posredovalec znanja, pač pa tudi pravih vrednot. Poleg tega, da je dobro strokovno podkovan, mora učitelj veliko delati tudi 'na sebi'. Šele ko je učitelj sam notranje umirjen, ko razume in spoštuje sebe, lahko ta mir, ljubezen in spoštovanje daje tudi svojim učencem, dijakom in študentom. Meni so pri pedagoškem delu najbolj pomagale duhovne vaje, molitev in prizadevanje, da bi videla v vsakem človeku božjega otroka. Poleg dobrega posredovanja znanja, jasne razlage in ravno prave mere zahtevnosti pa učitelj učence najbolj prepriča s svojo osebnostjo in zgledom, tudi v odnosu do države.

Večina Slovencev je ponosna na lepote naše domovine. Učitelj mora še posebej gojiti

Ljubezen do našega jezika, literature, znanstvenih, športnih in drugih dosežkov, poznati mora zgodovino svojega naroda in države. Zavedati se mora, da so za urejeno življenje potrebni tudi država in njeni pod sistemi. Politika odloča o mnogih stvareh v našem življenju, zato moramo mlade spodbujati k zavedanju, da je vsak od nas do neke mere soodgovoren za prihodnost skupne hiše. Volitve so praznik demokracije, ki ga proslavljamo z odgovorno izbiro na volitvah oziroma s tem, da tudi sami aktivno sodelujemo na njih. Učitelj uči mlade, kako naj postanejo dejavni, odgovorni in ponosni državljani.

Vrniva se k državnim simbolom. Kakšen odnos imamo do svojih simbolov?

Mnogi navijači ponosno vihtijo slovenske zastave ob športnih dogodkih, medtem ko ob državnih praznikih zastavo izobesijo le redki. Kdor je jezen na politiko in politike, ni treba, da je jezen še na državo, ki smo si jo končno izborili. Želim si, da bi cenili svojo državo in ta občutek izražali tudi z uporabo zastave, grba in himne.

Starši svojim otrokom prvi vzpostavljajo odnos do države. Za domoljubje pa mora vzgajati tudi šola na vseh ravneh. Šole imajo na leto vsaj dve čudoviti priložnosti, ko lahko učencem pripovedujejo našo zgodbo, to je ob dveh največjih državnih praznikih: ob dnevu državnosti in dnevu samostojnosti in enotnosti. Učenci morajo vedeti, kaj je slovenski narod ohranilo na zemljevidu sveta in kaj pomeni danes samostojna in neodvisna slovenska država. Mlade moramo vzgajati k takšnemu ravnanju, da bomo ohranili svojo samostojnost tudi v prihodnosti, v času globalizacije in digitalne demence, ki bo prizadela tudi odnos do naroda in slovenskega jezika.

Vladi ste dali pobudo, da bi država vsem mladoporočencem podarila slovensko zastavo. Zakaj se vam zdi, da bi bilo to dobro?

Že štirinajst let sem pooblaščen za sklepanje civilnih porok. Na sestanku vseh pooblaščenecv in matičarjev UE Domžale smo obžalovali, ker so občine ukinile priložnostna darilca za mladoporočence.

Mladoporočenci začenjajo novo skupno pot v novem domu, zato bi jih podarjena slovenska zastava (kot identifikacijski simbol države) morda le spodbudila k večjemu domoljubju in tudi k izobešanju slovenske zastave. To pobudo sem nasloвила na Vlado Republike Slovenije in pred kratkim prejela odgovor, da temu predlogu ne nasprotujejo in da bodo razmislili o primernem darilu. To bi lahko bila drobna gesta države, spodbuda, da bi se vsi počutili bolj ponosni v svoji domovini, saj vemo, da so simboli pomembni.

Ko ste bili v Evropskem parlamentu, ste delovali v Odboru za kulturo, izobraževanje, mladino, medije in šport. Eden od vaših uspešnejših projektov je bil tudi Europass.

Kot slovenska poslanska v Evropskem parlamentu sem bila članica Evropske ljudske stranke, ki me je določila za glavno poročevalko parlamenta za novi skupni sveženj dokumentov z imenom Europass. Tako me je doletela pomembna naloga in čast, saj sem bila prva slovenska poslanka poročevalka, kar je najpomembnejša naloga vsakega evropskega poslanca. Najbolj se je uveljavil obrazec za življenjepis Europass, ki ga uporabljajo v državah članicah EU študenti, iskalci dela oziroma vsi tisti, ki želijo s pomočjo tega enotnega obrazca posredovati svoj življenjepis. Junija letos je EP sporočil, da je Europass uporabilo že več kot 60 milijonov ljudi in je eden od najuspešnejših, najpogosteje uporabljenih in najcenejših skupnih projektov EU. Dokument bodo v prihodnjih mesecih posodobili, da bo njegova uporaba še bolj dostopna in učinkovita, kar bo pripomoglo k večji mobilnosti znotraj EU. Vesela sem, da sem bila tudi sama del tega uspešnega projekta.

Naša identiteta je tudi evropska, kakšen je sedaj odnos do Evrope?

Slovenija je evropska država, zato smo zaznamovani z evropsko identiteto, kulturo. Iz grške filozofije, rimskega prava, krščanske kulture in razsvetljenstva so zrasla načela demokracije, politična organiziranost, način našega obnašanja in

bontona, pojmovanje človeka in družine. Ljudje iz iste regije ali države imajo enako ali podobno govorico, ki se je oblikovala skozi stoletja in tisočletja ter zapisala v pravila, slovnice in pravopise. Vse to velja tudi za slovenski narod. Naša identiteta se je oblikovala tudi ob srečevanju z drugimi narodi in kulturami. Evropska zveza je nastala na ruševinah druge svetovne vojne, ko so veliki državni voditelji, nemški kancler Konrad Adenauer, francoski zunanji minister Robert Schuman, italijanski ministrski predsednik Alcide de Gasperi, vsi so bili krščanski demokrati, spoznali, da je treba premagati sovraštvo in zamere iz preteklosti ter skupaj graditi novo prihodnost. Če vemo, koliko hudega so evropski narodi zaradi nasilnih ideologij in nespametnih ter samopašnih diktatorjev prizadejali drug drugemu, odločitev za sodelovanje in odpuščanje nikakor ni bila lahka naloga, kot se nam morda zdi danes. Pomislimo samo na razdeljenost našega naroda več kot sedemdeset let po vojni. Toda Evropa je zmogla. Zaradi odločnih in vizionarskih voditeljev z jasnimi vrednotami se je pobrala in s sodelovanjem zacvetela ter ustvarila največjo blaginjo za večino svojih narodov in ljudi. V času globalizacije postaja svet še bolj prepleten, povezan in soodvisen, ob tem pa ves čas poteka tudi huda tekma, ki ji pravimo konkurenčnost. Prepričana sem, da so povezanost, mirno reševanje sporov in sodelovanje v EU še vedno nujno potrebni za ohranitev miru in nadaljnji razvoj. Upravljanje te raznolike kompozicije je seveda zelo zahtevna naloga. Razpustitev tega skupnega upravljanja pa lahko vodi v nove spore, tudi v kaos in vnovično zapiranje meja. Tega si ne želimo, ker bi s tem vsi izgubili. Poleg tega pa Evropo čakajo še mnogi drugi izzivi, kot so migracije, staranje prebivalstva, terorizem ... Zato je za vse evropske države, tudi za Slovenijo, EU nujno potrebna, čeprav ni idealna skupnost. Z zmanjšanjem odvečne birokracije in bolj enotnim nastopanjem navzven, poglobljanjem zavedanja o temeljnih skupnih vrednotah, ki dajejo Evropi svojsko identiteto v globalnem svetu, lahko spet postane močna, uspešna in najbolj demokratična skupnost na svetu. ◀

Vzgoja za vrednote v javni šoli

■ **Jerneja Žnidaršič**, dr., je asistentka za področje glasbene vsebine in praktikum na *Pedagoški fakulteti* v Ljubljani na *Oddelku za predšolsko vzgojo*.

Vrednote imajo pomembno vlogo, saj vodijo in usmerjajo naše razmišljanje, interese in dejanja. Na ravni vzgojno-izobraževalnega procesa je ključno uresničevanje vrednot, pri čemer je treba učencem omogočiti izkušnje in doživetja, ki jim bodo v pomoč pri oblikovanju in ponotranjenju temeljnih vrednot.

Vzgoja je v okviru javnega šolstva v zgodovini spodbudila veliko kritik in razprav. Kljub nekaterim poskusom, da bi vzgojo umaknili iz šole, se je izkazalo, da je ta pomemben in hkrati neločljiv del izobraževanja. Na to je opozoril že John Dewey (1933), ki je trdil, da tudi če vzgoja ni eksplicitno izražena v obliki poučevanja, še vedno nudi moralno okolje, ki ga je poimenoval »skriti kurikulum«. Učitelji tako v procesu poučevanja vzgajajo, čeprav se velikokrat tega sploh ne zavedajo, kar hkrati onemogoča obveščeno učencev (tudi staršev) o zadanih ciljnih vzgoje. S tem se poveča nevarnost »vsiljevanja vedenjskih vzorcev, vrednot, prepričanj«, kar lahko privede do »ideološke manipulacije in indoktrinacije« (Kroflič in Peček Čuk, 2009: 14). Da bi prikrito ideološko vzgojno delovanje lahko preprečili, je bistveno, da se vzgoje zavedamo in jo načrtujemo (prav tam).

Vrednote v vzgojnem načrtu

Načrtovanje vzgoje ureja vzgojni načrt¹, ki je v slovenskih osnovnih šolah v veljavi od leta 2009 dalje. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F, 2007) določa, da z »vzgojnim načrtom šola določi načine doseganja in uresničevanja ciljev in vrednot iz 2. člena tega zakona, ob upoštevanju potreb in interesov učencev ter posebnosti širšega okolja. Vzgojni načrt vsebuje vzgojne dejavnosti in oblike vzajemnega sodelovanja šole s starši ter njihovo vključevanje v uresničevanje vzgojnega načrta.« Kot določa zakon, uresničevanje vrednot predstavlja enega izmed temeljnih elementov vzgoje. Pri tem se zastavlja vprašanje, katere vrednote² so tiste, ki bi jih bilo smiselno vključiti v vzgojno-izobraževalni proces. Danes namreč obstaja več različnih svetovnih nazorov in vrednostnih sistemov, ki na nek način onemogočajo grajenje na

določenem partikularnem vrednostnem sistemu (Kodelja, 2007).

Tako naj bi v vzgojno-izobraževalnem procesu upoštevali vrednote, o katerih se lahko vsi strinjamo oziroma jih delimo – ne glede na verske, politične in socialne razlike (Snook, 2007). Slovenski Zakon o osnovnih šolah (ZOsn-F, 2007) kot takšne opredeli »obče kulturne in civilizacijske vrednote,

ki izvirajo iz evropske tradicije; spoštovanje in sodelovanje za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svobodščin«.

Pri tem se izpostavlja problematika, ali je sploh mogoče zapisati seznam nekih univerzalnih, obče sprejetih vrednot. Zecha (2007) poudari, da lahko znotraj raznovrstnih tradicij, pravnih norm in moralnih zakonitosti različnih človeških kultur odkrijemo osnovne vrednote, ki predstavljajo trdne elemente vsake kulture (npr. človeško življenje). Nasprotno Heid (1990: 218) trdi, da »niti človeško življenje ni obravnavano kot neoporečna moralna vrednota«. Čeprav večina kultur verbalno podpira zapoved »Ne ubijaj!«, hkrati obstaja kar nekaj izjem, pri katerih se ubijanje upravičuje oziroma zagovarja (samoobramba, smrtna kazen, sprejeti stranski učinki napredka tehnologije – promet, ubijanje po ukazu – vojaki v vojnem stanju, umiranje zaradi slabo organizirane družbe ter neustreznih političnih in ekonomskih pogojev). Heid (1990) tako meni, da lahko vrednost človeškega življenja izgine in je le relativna glede na dano

Foto: Matej Hožjan

družbeno situacijo. Medveš (2007) se nadalje sprašuje, ali je v postmoderni družbi sploh mogoče definirati moralni kodeks oziroma ali lahko govorimo o splošno sprejetem kodeksu (npr. človekove pravice), glede na to, da vrsta socialnih okolij diskriminira in izključuje določene (manjšinske) kulture in vrednote. Kovač Šebart in Krek (2009) menita, da so razprave o vrednotnem okviru in občečloveških vrednotah v javni šoli nujne in legitimne, saj odpirajo poti k refleksiji, vendar pa dvomi in vprašanja o občečloveških vrednotah ne morejo biti izgovor, da se v javnih šolah izognemo koncipiranju temeljnega okvira vrednot (prav tam). Polemike o vrednotah se namreč večinoma nanašajo na odrasle ljudi, ki predstavljajo (bolj ali manj) odgovorna bitja, v šoli pa imamo seveda opravka z učenci, ki so šele na poti, da to postanejo. Pri tem je seveda jasno, da pri poskusih definiranja seznama temeljnih vrednot v okviru vzgojnega načrta ta sam po sebi ne zagotavlja vzgojnih učinkov. Prav tako se zastavlja vprašanje, kako je vrednote mogoče najučinkoviteje uresničevati v okviru vzgojno-izobraževalnega procesa. Snook (2007)

Foto: Marko Hrovat

Vloga učitelja

Pri tem imajo pomembno vlogo učitelji, ki naj bi vrednote predstavljali kot diskutabilne (Kroflič in Peček Čuk, 2009), učence spodbujali k moralnemu razsojanju (Medveš, 1991) ter vzgajali z močjo osebne avtoritete, pedagoškega erosa in medosebnega stika (Gogala, 1936 v: Kroflič, 2002). Po mnenju Medveša (2007: 20) je ključna kritična refleksija vzgojnega ravnanja vsakega učitelja, ki naj bi na podlagi »sistema vrednot in pravil, ustreznosti pogojev delovanja

ter upoštevanja posebnosti otroka (zlasti njegove razvojne stopnje in sociokulturnega ozadja)« vedno znova kritično presojal in preverjal lastno ravnanje. Hkrati se moramo zavedati šole kot ustanove, ki ima velikokrat močnejši vpliv kot učiteljeva dejanja v razredu. Snook (2007) poudarja, da je šola sama po sebi vzgled za vrednote in da je hkrati sododgovorna, da se bodo učenci, ki so ji bili zapuani, razvili v kritične državljane. Avtor tudi opozarja na sprejemanje potrošniških vrednot v šolah (npr. reklamiranje določenih znamk v šoli, nagrajevanje za trud s kuponi določenih produktov itd.), kar učence navaja na nekritično sprejemanje potrošništva.

Kljub nekaterim poskusom, da bi vzgojo umaknili iz šole, se je izkazalo, da je ta pomemben in hkrati neločljiv del izobraževanja.

discipliniranje niti preprosto posredovanje kulturnih dobrin, ampak se odvija le takrat, ko otroku oziroma mladostniku omogočimo pristno doživetje«.

Nadalje so Raths, Harmin in Simon (1966) iskali rešitev v »pojasnjevanju« vrednot (ang. *Values Clarification*), pri čemer je ključno, kako vrednote predstaviti učencem. Pri tem vsebina vrednot ni pomembna, saj se učitelj ne osredotoča na prenašanje določenega seznama vrednot, ampak na sam proces vrednotenja. Navedeni pristop je poleg izjemnega zanimanja izzval tudi veliko kritik (Lockwood, 1978; Boyd in Bogdan, 1984; Aspin, 2007; Lipe, 2009). Tako na primer Aspin (2007) poudari, da je pojasnjevanje vrednot nujen del pri vzgoji za vrednote, vendar nas pripelje le do polovice poti. Učitelj bi moral učencem pomagati razvijati tudi dispozicije, ki bodo v pomoč pri udeležanju določenih vrednot. Velikokrat vrednote namreč služijo kot »milo za pranje vesti«, torej so le besedno izražene, pri čemer se redko uresničujejo tudi v dejanjih (Pečjak, 1999). Herman (1997: 154) nadalje opozarja, da »moramo biti pozorni na to, kako, kdaj in zakaj izberemo določen pristop pri zavzemanju za različne vrednote in katere želimo posredovati«.

ter upoštevanja posebnosti otroka (zlasti njegove razvojne stopnje in sociokulturnega ozadja)« vedno znova kritično presojal in preverjal lastno ravnanje. Hkrati se moramo zavedati šole kot ustanove, ki ima velikokrat močnejši vpliv kot učiteljeva dejanja v razredu. Snook (2007) poudarja, da je šola sama po sebi vzgled za vrednote in da je hkrati sododgovorna, da se bodo učenci, ki so ji bili zapuani, razvili v kritične državljane. Avtor tudi opozarja na sprejemanje potrošniških vrednot v šolah (npr. reklamiranje določenih znamk v šoli, nagrajevanje za trud s kuponi določenih produktov itd.), kar učence navaja na nekritično sprejemanje potrošništva.

V okviru vzgojno-izobraževalnega procesa bi morale vrednote predstavljati ključni element učnega procesa, kjer se sodelujoči zavedajo vpliva, ki ga ima javna šola na neposredno prenašanje in oblikovanje vrednot pri učencih. Vzgoje za vrednote pri tem ne moremo prepustiti naključju, temveč jo moramo ustrezno in premišljeno implementirati v učni proces in delovanje šole kot ustanove. Učenci bodo tako lahko razvijali in ponotranjili vrednote, ki jih bodo vodile po poti do sočutnih, strpnih, kritičnih in ustvarjalnih posameznikov. ◀

V okviru vzgojno-izobraževalnega procesa bi morale vrednote predstavljati ključni element učnega procesa, kjer se sodelujoči zavedajo vpliva, ki ga ima javna šola na neposredno prenašanje in oblikovanje vrednot pri učencih.

Literatura

- Aspin, David N. (2007): The ontology of values and values education. V: Aspin, David N.; Chapman, Judith D. (ur.): *Values, education and lifelong learning*. Dordrecht, NL: Springer, str. 27–47.
- Boyd, Dwight; Bogdan, Deanne (1984): 'Something' clarified, nothing of value': A rhetorical critique of values clarification. V: *Educational Theory*. Letnik 34, št. 3, str. 287–300.
- Dewey, John (1933): *How we think*. Boston: Houghton Mifflin.
- Heid, Helmut (1990): Über einige theoretische und empirische Voraussetzungen der Werterziehung. V: Zenner, Maria (ur.): *Fachdidaktik zwischen Fachdisziplin und Erziehungswissenschaft*. Bochum, DE: Brockmeyer, str. 215–228.
- Herman, Willam E. (1997): Values acquisition: Some critical distinctions and implications. V: *Journal of Humanistic Education and Development*. Letnik 35, str. 146–155.
- Kodelja, Zdenko (2007): Problemi vzgoje v obdobju pluralizma vrednot. V: *Anthropos*. Letnik 1–2, št. 205–206, str. 139–151.
- Kohlberg, Lawrence (1976): Moral stages and moralization: The cognitive-developmental approach. V: Lickona, Thomas (ur.): *Moral development and behaviour: Theory, research and social issues*. New York, NY: Holt, Reinhart & Winston, str. 31–53.
- Kovač Šebart, Mojca; Krek, Janez (2009): *Vzgojna zasnova javne šole*. Ljubljana: Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta.
- Kovač Šebart, Mojca; Krek, Janez; Vogrinc, Janez (2006): O vzgojni zasnovi v javnih osnovnih šolah – kaj pokažejo empirični podatki. V: *Sodobna pedagogika*. Letnik 57, št. 5, str. 22–44.
- Kroflič, Robi (2002): *Vstop v kurikularne teorije: Izbrani pedagoški spisi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kroflič, Robi; Peček Čuk, Mojca (2009): Zakaj morajo imeti tudi poklicne in strokovne šole svoj vzgojni koncept? V: Kroflič, Robi; Klarič, Tina; Peček Čuk, Mojca (ur.): *Ali poklicne in strokovne šole potrebujejo vzgojni koncept?* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, str. 13–25.
- Lipe, David (2009): *A critical analysis of values clarification*. Montgomery, AL: Apologetics Press.
- Lockwood, Alan L. (1978): The effects of values clarification and moral development Curricula on school-age subject: A critical review of recent research. V: *Review of Educational Research*. Letnik 48, št. 3, str. 325–364.
- Medveš, Zdenko (1991): Pedagoška etika in koncept vzgoje. V: *Sodobna pedagogika*. Letnik 42, št. 3–4, str. 101–117.
- Medveš, Zdenko (2007): Vzgojni koncept med vrednotno matrico in moralno samopodobo. V: *Sodobna pedagogika*. Letnik 58 (posebna izdaja), št. 124, str. 6–29.
- Musek, Janek (2000): *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti: Educy.
- Pečjak, Vid (1999): Vrednote kot milo za pranje vesti. V: *Razgledi*. Letnik 5, št. 1132, str. 8–9.
- Raths, Luis; Harmin, Merrill; Simon, Sidney (1966): *Values and Teaching*. Columbus, OH: Charles E. Merrill.
- Snook, Ivan (2007): Values education in context. V: Aspin, David N.; Chapman, Judith D. (ur.): *Values, education and lifelong learning*. Dordrecht, NL: Springer, str. 80–92.
- Zecha, Gerhard (2007): Opening the road to values education. V: Aspin David N.; Chapman Judith D. (ur.): *Values, education and lifelong learning*. Dordrecht, NL: Springer, str. 48–60.
- *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli* (2007): št. 001-22-126/7. Pridobljeno s spletne strani <http://www.uradni-list.si/1/content?id=83068>.

Opombe

¹ V literaturi različni avtorji poleg poimenovanja »vzgojni načrt« uporabljajo še poimenovanji »vzgojna zasnova« (Kovač Šebart, Krek in Vogrinc, 2006) in »vzgojni koncept« (Medveš, 1991; Kroflič in Peček Čuk, 2009).

² Musek (2000: 9) opredeli vrednote v okviru motivacijskih ciljev in vodil in sicer so vrednote »posplošena in relativno trajna pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo, ki se nanašajo na široke kategorije podrejenih objektov in odnosov in ki usmerjajo naše interese in naše vedenje kot življenjska vodila«.

Naša resnična in lažna podoba

■ **Janez Poljanšek**, D. J., mag. teologije, deluje v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogastvo.

Bog je rekel: »Naredimo človeka po svoji podobi, kot svojo podobnost!« /.../ Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril. (1 Mz 1,26–27)

Kača pa je rekla ženi: »Nikakor ne bosta umrla! V resnici Bog ve, da bi se vama tisti dan, ko bi jedla z drevesa, odprle oči in bi postala kakor Bog ...« (1 Mz 3,4–5)

Temeljno vprašanje v duhovnem življenju je, koliko življenja je v meni. Ne to, koliko molim in se postim, koliko dobrih del naredim ali koliko kreposti si pridobim, temveč koliko okušam življenje. »Jaz sem prišel, da bi imeli življenje in ga imeli v obilju,« pravi Jezus (Jn 10,10). A pogosto opazamo, pri sebi in pri drugih, da je v nas nekaj, kar blokira življenje, da ne more rasti in se razcveteti. Nekaj, kar v nas duši in ubija življenje. Ta 'nekaj' je povezan z lažno, negativno podobo, ki jo imamo o sebi. Da bi mogli odkriti to lažno podobo o sebi, najprej pogledajmo, kakšna je naša resnična podoba.

Naša resnična podoba

Ustvarjen sem po »podobi in podobnosti Boga«, to je moja resnična istovetnost, moj resnični jaz. Nič mi ni treba storiti za to, da bi bil Božja podoba. Takšnega me je Bog že ustvaril. To svojo bogopodobnost lahko le odkrijem in se je veselim, ker ni odvisna od mojih kreposti ali kakršnega koli prizadevanja, da bi bil dober. Tudi zlo, ki me zadeva ali ki ga delam sam, mi je ne more vzeti ali izbrisati. Ko jo vzamem za svojo, ko se v njej zakoreninim, sem sposoben živeti svoje življenje in ga posredovati drugim. Biti Božja podoba pomeni biti ljubljen in sprejet. »Bog nas je prvi vzljubil,« piše apostol Janez (1 Jn 4,19). On me kliče po imenu in mi pravi, da sem njegov, šepeta mi, da sem drag v njegovih očeh, spoštovan in me ljubi (prim. Iz 43,1–7). Ljubi me in se me veseli: »Kakor se ženin veseli neveste, tako se tebe

veseli tvoj Bog« (Iz 62,5). S takšnimi in podobnimi izrazi Bog po preroku tolaži in priteguje k sebi svoje v babilonskem suženjstvu izmučeno in potrto ljudstvo, svojo nevesto. Njej, ki se doživlja in prepozna v imenu *Zapuščena* in *Osamljena*, Bog daje novo ime: *Pri njej je moja radost* in *Omožena*. Večkrat pozorno prisluhnjimo tem besedam, ki so namenjene vsakemu izmed nas. Še bolj nam je našo bogopodobnost in ljubljenost razodel Oče po svojem Sinu. Tako smo mu dragoceni, da je Jezus dal svoje življenje za nas. V njegovih očeh smo vredni ljubezni, in to ljubezni do smrti. Nekaj trenutkov zavestno okušajmo, kaj nam Oče razodeva po svojem Sinu: Bog me ljubi, ker v tej ljubezni najde svoje veselje ... Bog me ljubi, ker v meni vidi svojo podobo ... Bog ne pričakuje ničesar v zameno, on le hrepeni, da bi jaz izkusil in sprejel njegovo ljubezen.

Naša lažna podoba

Temeljno zagotovilo, ki ga je Bog izrekel o vsakem izmed nas, je to, da smo ustvarjeni po njegovi podobi in od njega neizmerno ljubljeni. To je korenina in temelj moje vrednosti in dostojanstva. Vendar sem iz nekega razloga to zanikal in začel gledati nase, kot da sem nihče, ničvreden, nekoristen, neprimeren ... Vir tega negativnega pogleda nase je skušnjava: »Če bosta jedla z drevesa, se vama bodo odprle oči in bosta postala kakor Bog.« Ta skušnjava je dejansko hotela reči: »Vidva nista Božja podoba.« *Jej in postani* – v tem je torej past. Da bi

preživel, moram iz sebe narediti 'nekoga'. Izgubil sem stik s tem, kdo sem za Boga, posledično sem izgubil stik s seboj, s tem, kakršen sem v resnici. V tem je bistvo izvirnega greha, ki ni izvirni glede na čas in zgodovino, temveč glede na korenino. Korenina vsakršne grešnosti v meni, se pravi vsega, kar blokira in uničuje življenje v meni, je v tem, da ne verjamem, da sem vreden ljubezni. Zaradi tega »greha, ki prebiva v meni« (Rim 7,17), živim vklenjen v strahu, da ne bom sprejet in ljubljen. Tako se nenehno trudim, da bi si pridobil priznanje in sprejetost od ljudi in od Boga. Vse svoje moči izgubljam v nekoristnem naporu, da bi postal nekdo, kar v resnici že sem.

V njegovih očeh smo vredni ljubezni, in to ljubezni do smrti.

Ker pa je zanikanje mojega dostojanstva in vrednosti preveč ogrožajoče, sem postal slep za ta lažen, negativen pogled nase. Dejansko potrjujem negativno in zavajajočo podobo o sebi in nekje v globini verjamem vanjo, vendar sem slep in se tega ne zavedam. Ker je to zanikanje moje vrednosti in dostojanstva tako ogrožajoče, ga vse svoje življenje skušam ovreči in spodbijati, pred seboj in pred drugimi, tako da skušam postati nekdo, ki je vreden in pomemben. Se pravi, da »jem prepovedan sad« in nenehno skušam postati to, kar že sem. Da pa bi mogel preživeti, se silovito odzovem na vsako situacijo, ki po mojem prepričanju potrjuje to mojo iluzorno negativno podobo. Ta je

lažna, iluzorna, a ima podobno kot vsaka iluzija ogromno moč.

Življenje v obilju

Kadar koli torej kot odgovor na svoje življenjske situacije na kakršen koli način uničujem življenje v sebi in okoli sebe, je to jasno znamenje, da odgovarjam na življenje iz negativne podobe, ki jo imam o sebi. Da bi mogel živeti svobodno in v polnosti, se moram najprej zavedati te negativne in uničujoče podobe. Po navadi se pojavlja v nekih notranjih, pogosto neslišnih glasovih, ki jih ponavljam od najzgodnejših let naprej: »Jaz sem izmeček ... jaz sem slab ... jaz sem zaničevanja vreden ... jaz sem nekoristen ... jaz sem 'neljubljen' (nihče me ne more imeti rad) ... Potem si moram priznati dejstvo, da sem jaz – in samo jaz – odgovoren za to negativno podobo o sebi. Jaz sem odgovoren za

to, da sem se poistovetil z njo (ne moji starši, okoliščine, družba, ljudje, Bog).

Sam se ne morem soočiti s to odgovornostjo, ker je preveč ogrožajoče in strašljivo soočiti se s tem, kar sem se vse svoje življenje z vso svojo močjo trudil ovreči. Potrebujem ljubeči pogled drugega/Drugega, ki mi bo dal pogum, da se soočim s to negativno podobo o sebi. Le s tem ljubečim pogledom bom odkril, da sem resnično nekdo, čeprav sem vse svoje življenje v strahu mislil, da nisem: »Jaz imam vrednost ... sem vreden ljubezni ... sem vreden spoštovanja ... sem zaželen ...«

Dejstvo je, da se ne bom nikoli povsem osvobodil te negativne podobe o sebi, ki je korenina vsega, kar uničuje življenje v meni. Toda bolj ko ponotranjim svojo resnično istovetnost in vrednost, bolj se osvobajam vzorcev svoje lažne podobe. Rast se ne dogaja, kadar se borimo proti negativni

podobi (to jo le še povečuje), marveč kadar se vraščamo v svojo vrednost in dostojanstvo. Pristna rast se dogaja s »premikom pozornosti«, ne z »borbo proti«. Zato se je treba zavedati trenutkov, kadar se ujamem v past, da na stvari odgovarjam iz svoje negativne podobe o sebi. Treba je tudi rasti v zavedanju teh vzorcev ravnanja, kadar odgovarjam na ta način. Potem je treba ponotranjiti, hraniti in utrditi svojo lastno istovetnost in vrednost. To je naša največja odgovornost. Kadar se zavedam, da sem se ujel v past in odgovoril iz svoje lažne negativne podobe, se skušam premakniti in odgovoriti iz svoje resnične podobe. To naredim tako, da potrdim tako resničnost življenjske situacije kakor resničnost mene samega. Ko me npr. nekdo poniža, lahko rečem: »Ta me je ponižal (resničnost situacije) in jaz sem dragocen, ljubljen (resničnost mene samega).« Ta *in* je neprecenljiv!

Samopoškodbe pri mladostnikih

■ **Lidija Balazič**, univ. dipl. soc. ped., je zaposlena v *Vzgojnem domu Veržej*. Je tudi izvajalka DSP v OŠ Miška Kranjca Velika Polana, ima certifikat šolskega mediatorja, sodeluje na mednarodnih simpozijih, predava staršem, z mladostniki sodeluje na likovnih razstavah.

Moj otrok se reže! Kaj lahko naredi mladostnik sam, starš, vzgojitelj, vsak bližnji, ki zazna mladostnikovo stisko? Kaj se dogaja z mladostnikom, da si sam zadaja poškodbe? Kaj sem kot starš naredil narobe? Zakaj se to dogaja mojemu otroku? S takšnimi in drugačnimi mislimi ter pomisleki se ukvarjajo starši, ko sami ali skupaj z zaposlenimi v Vzgojnem zavodu Veržej zaznajo, da se njihov sin oz. hči reže.

Avtoagresija je bolj razširjena, kot si upamo pomisliti. V naši ustanovi smo se zadnjih pet let izrazito ukvarjali z avtoagresivnim vedenjem. Soočali smo se z različnimi načini in razširjenostjo rezanja. Ta vzorec reševanja stisk oz. težav je šel celo tako daleč, da se je cela skupina identificirala kot »skupina rezačic«. Ta destruktivni način reševanja težav se pojavlja pri fantih, dekletih, pri uspešnih in manj uspešnih v šoli, pri suhih ali čokatih, pri hitro ali počasi mislečih, starih dvanajst ali štirinajst let, rojenih v popolno ali enostarševsko družino ... Kaj je skupno vsem mladostnikom? Vsi upajo, da bodo s svojim vedenjskim vzorcem poklicali pomoč, da bodo imeli ob sebi iskrenega, čutečega poslušalca, ki jih bo sprejel z vsemi čustvi, stiskami in omejitvami.

Kaj je samopoškodbeno vedenje?

Samopoškodbeno vedenje je namerno poškodovanje lastnega telesa in ni posledica nesreče. Posameznik se poškoduje, da bi zmanjšal psihološko stisko. Čeprav mladostnik nima namena umreti, se lahko zgodi, da se poškoduje po vitalnih predelih telesa (na primer po vratu) ali pa se rani v stanju omame (na primer pod vplivom alkohola), ki poveča otopelost. S tem narašča tveganje smrti, do katere pa pride le v redkih primerih. Ker samopoškodovanje ni v skladu z družbenimi normami, je označeno kot nesprejemljivo, kar mladostnike privede do tega, da svoje rane in brazgotine skrivajo. Ravnanje vključuje takšne oblike poškodovanja telesa, ki se jih po

O tej temi bomo v reviji Vzgoja pisali v dveh delih. Tokrat se posvečamo oblikam samopoškodbenega vedenja, značilnostim mladostnikov in najpogostejšim razlogom za tako vedenje. V decembrski številki bomo pisali o načinih pomoči mladostnikom, ki se vedejo samopoškodbeno.

navadi lahko prekrije.

Najpogostejše oblike samopoškodb:

- rezanje,
- povzročanje opeklin in ozeblin,
- udarjanje z deli telesa (roko, glavo, nogami ipd.) ob ostre in trde predmete,

- zbadanje (z iglami, šestilom),
- praskanje, preprečevanje celjenja ran,
- puljenje las,
- samougrizi,
- namerni zlomi kosti.

Značilnosti mladostnikov, ki se samopoškodujejo

Taki mladostniki svoje agresivne impulze zatirajo in jih usmerjajo vase. Mnogi, ki so v preteklosti doživeli boleče izkušnje in travme, lahko kasneje trpijo zaradi občutka krivde, bolečih spominov, frustracij, neznozne napetosti, močnih občutkov jeze in besa ter neobvladljive potrebe po samokaznovanju. Prežema jih občutek otopelosti,

Foto: Benedikt Lavrih

Foto: Nataša Pezdír

odtujenosti in nesmiselnosti življenja. Pri mnogih mladostnikih je mogoče zaslediti tudi izrazito nemoč glede učinkovitega reševanja problemov in pomanjkljivo zmožnost samonadzora ter uravnavanja čustev. V stresnih situacijah jih zlahka preplavijo depresivno stanje, občutenje praznine, slabo, razdražljivo počutje in nezaupanje v svoje telesne, duševne in druge sposobnosti. Nekateri mladostniki se zaradi samopoškodb odtujijo od prijateljev, sošolcev, zunanega okolja. Zapirajo se v svoje sobe in tako ostajajo sami s svojimi stiskami, saj samopoškodovanje ne ustreza normam družbeno sprejemljivega oziroma zaželenega, kjer se poudarjata lepota in uspešnost. Tovrstno vedenje mladostnike močno stigmatizira in pogosto odrine na rob družbe ali v osamo. Manjša skupina mladostnikov si kot odgovor na nesprejetost in nerazumevanje

Nekateri mladostniki se zaradi samopoškodbenega vedenja odtujijo od prijateljev, sošolcev, zunanega okolja. Zapirajo se v svoje sobe in tako ostajajo sami s svojimi stiskami, saj samopoškodovanje ne ustreza normam družbeno sprejemljivega oziroma zaželenega, kjer se poudarjata lepota in uspešnost.

poišče sprejemanje in oporo v subkulturnih vrstniških sredinah.

Kako pride do samopoškodbenega vedenja?

Samopoškodbe so najpogosteje spodbujene in prežete z močnimi čustvi, kot so jeza, bes, razdraženost, razdvojenost, strah, nemoč, brezup, brezizhodnost in (samo)sovrastvo. Mladostnik lahko čuti, da je na meji eksplozije. Manjkata mu samospoštovanje, ljubezen do samega sebe. Kasneje lahko samopoškodovanje postane globoko usidran vzorec reševanja notranje napetosti, kar kaže na njegov zasvojljiv značaj. Pride do neustavljive potrebe po samopoškodovanju, ki nudi trenutno pomiritev. V trenutku samopoškodovanja mladostnik čuti olajšanje, zadovoljstvo in pomiritev. Bolečine pogosto ne

občuti. Po samopoškodbni sledi poplava neprijetnih čustvenih stanj, kot so sram, jeza in bes, ker v obremenjujoči situaciji ni zmožol ravnati drugače.

Razlogi za samopoškodbe so sicer raznoliki. To je lahko odraz življenjske krize, ki je posledica bolečih dogodkov in travm v preteklosti. Vedno pogosteje pa predstavlja odziv mladostnikov na vsakdanje stresne dogodke in težave, značilne za obdobje odrasčanja. Včasih se mladostniki poškodujejo zato, da bi se uveljavili v vrstniški skupini, vzpostavili stike ali utrdili prijateljske vezi. V redkih primerih se lahko razvije duh skupinskega samopoškodovanja, v katerem spodbujajo in učijo drug drugega novih metod ali tekmujejo v številu in resnosti samopoškodb. Navajamo najpogostejše razloge, ki vodijo v samopoškodovanje (Nixon in sod., 2002: 1337). Ob razlogih so navedeni deleži vprašanih, ki so se opredelili za določen razlog. Skupaj je bilo v raziskavo vključenih 42 mladostnikov (N = 42):

- obvladovanje depresivnega občutja 83,3 % (35),
- ublažitev neznesne napetosti 73,8 % (31),
- obvladovanje živčnosti/strahu 71,4 % (30),
- izražanje frustracij 71,4 % (30),
- izražanje jeze/maščevanja 66,7 % (28),

- občutenje bolečine na drugem mestu, če je neka bolečina neznesna 61,9 % (26),
- odvracanje pozornosti od neprijetnih spominov 59,5 % (25),
- samokaznovanje, ker ima mladostnik občutek, da je slab, ima slabe misli 50 % (21),
- prekinitev samomorilnih misli/poskusa samomora 47,6 % (20),
- prekinitev občutenja osamljenosti in praznine 42,9 % (18),
- želja po nadzorovanju situacije 40,5 % (17),
- prekinitev občutenja otopelosti/odtujitve 40,5 % (17),
- ni določenega razloga/preprosto se zgodi 33,3 % (14),
- samokaznovanje zaradi dobrega počutja 26,2 % (11),
- drugi razlogi 19 % (8),
- sprememba telesnega videza 16,7 % (7),
- želja po pozornosti ali skrbi drugih 9,5 % (4),
- doživeti nekaj razburljivega 7,1 % (3),
- pripadati skupini 2,4 % (1).

Kako ga prepoznamo?

Pogosti znaki samopoškodbenega vedenja:

- nepojasnjene oz. pojasnjene poškodbe (ureznine, modrice, zlomi ipd.),
- posedovanje ostrih predmetov (pogosto nošenje ostrih predmetov v peresnicah, torbah, žepih hlač, jakni ipd.),
- izogibanje druženju oz. osamitev,
- nošenje majic z dolgimi rokavi in dolgih hlač, četudi je vroče,
- izogibanje aktivnostim, v katerih je vidno izpostavljena večja površina kože (kopanje; situacije, ko je treba preobleči oblačila, npr. pri športni vzgoji),
- prekrivanje ran na zapestju s 'teniškiimi trakovi', rutami ipd. ◀

Literatura

- Kaliman, Manca; Knez, Tadeja (2009): *Telo kot sredstvo sporočanja in premagovanja stisk mladostnikov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Knuf, Andreas; Tilly, Christiane (2008): *Borderline: das Selbsthilfheftbuch*. Bonn: Balance buch + medien verlag.
- Nixon, Mary K.; Cloutier, Paula E.; Aggarwal, Sanjay (2002): Affect regulation and addictive aspects of repetitive self-injury in hospitalized adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 41, 11: 1333–1341.
- Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja. Pridobljeno 13. 3. 2012 s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/otrocihude_motnje_vedenje-porocilo-20-6-11.pdf.
- *Vzgojni zavod Planina*. Pridobljeno 24. 3. 2012 s <http://www.vz-planina.si/index.php>.
- Žorž, Bogdan (2002): *Razvajenost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.

Vaš dijak sem – me poznate?

■ **Rihard Režek**, mag. ekonomskih in poslovnih ved, ima naziv svetovalca, zaposlen je na srednji šoli kot profesor strokovnih predmetov in predavatelj odraslim. Ima 15 let pedagoških izkušenj, večino časa je tudi razrednik. Delal je tudi z mladimi v prevzgojnem zavodu. V prostem času je z velikim veseljem sogovornik mladostnicam in mladostnikom ter njihovim staršem na poti odrasčanja.

Pred časom sem spoznal fanta, poimenujmo ga Martin. Prijeten dijak, na pogled mogoče malo zadržan, mogoče celo malo preveč zadržan za svoja leta, občasno fizično, velikokrat pa miselno odsoten od pouka. Drugačen. Zanimiv.

V razredu ni imel pravega sogovornika, kot da si ne bi upal biti del nadvse prijetnega razreda. Nekaj ga je težilo. Vsekakor sem vedel, da se moram z njim srečati na štiri oči, ker to potrebuje; zato sem tudi učitelj. In nekega dne sva se srečala na stopnicah. Izkazala se je priložnost, priložnost za pedagoga, za človeka pa dolžnost, da pomaga, da ponudi roko. Povabil sem ga na pogovor. Na zaupen pogovor, kjer je Martin začel s pripovedovanjem svoje zgodbe.

»Kako zelo me je zapelo,« je pričel, »ko so se otroci po ulici podili za menoj. Star sem bil tri leta. Smejali so se in me spraševali, kje imam očeta. Mama samohranilka me je ob iskanju odgovora na to vprašanje samo stisnila k sebi in molčala. Molk. Uh, še sedaj me duši ta objem molka. Ta nemoč. Kasneje mi je povedala, da jo je zapustil, ko je zanosila. Odšel je z drugo. Bajе imam polbrata. Kmalu je tudi mamin objem izgubil. Našla si je nekega tipa. In jaz? Jaz sem rasel. Bil največkrat sam s seboj in s svojimi mislimi. Zdaj sem maturant. Verjetno mi ne bo uspelo. Sploh mi ne bo uspelo. Saj veste. Bluzim pač. Iščem se. Občasno kaj 'spoham'. No, vse prevečkrat kaj 'spoham'. Tako pozabim na vse. Pa športam tudi. Ful ful športam. Tudi s tem pozabim na vse. Šola me res mori in moram jo nekako pripeljati do konca. Želim dokazati sebi in drugim, da zmorem. Da nisem kar en. Ampak vedno pride kaj vmes. Pred dvema tednoma sem se tako dogovoril za inštrukcije, ki sem jih plačal z denarjem, prislužnim s študentskim delom. Na poti na inštrukcije je zazvonil telefon. Oče je bil. Pojma nimam, kje je dobil mojo cifro. Vem samo, da je imel čas za kavo. Hitro kavo, je rekel. Takoj zdaj. Bajе ima sitno ženo, ki ne ve zame in nerada čaka nanj. A jaz ga čakam že celo življenje. Je kdaj pomislil na

to? V mojem življenju sva se srečala le nekajkrat. Obljubil je, da bo odslej drugače. Pokliče, dogovoriva se, kdaj in kje se dobiva, a ga ni. Brez opravičila. To je moj oče. Velikokrat ga čakam, a prišel je samo prvič. Ni čudno, da 'poham', bluzim pred kompom, in ni čudno ...«

Ob taki zgodbi ne moremo storiti veliko. Največkrat smo lahko samo ob mladostniku in ga poslušamo. Če imamo srečo, ga lahko mogoče celo razumemo. Prosim pa, da nikoli, ko srečamo 'Martina', ne pogledamo stran, ne iščemo opravičila v prenatrpanem učnem načrtu ali v negotovosti, da ne znamo, da ne zmoremo, ali celo najdemo izgovor, da to ni naše delo. Martin čaka, Martin nas potrebuje. Če hočemo ali ne, tudi Martin je del našega razreda. To je dejstvo. Ne pozabimo, da smo poklicani najprej k vzgoji, potem k izobraževanju. Tudi če se kot učitelji ne čutimo usposobljene za reševanje tovrstnih težav, vedno lahko prisluhnemo. Martin ne bo jezen na nas, če mu ne bomo znali pomagati, tudi če ga ne bomo razumeli; posebej če mu bomo to iskreno priznali. Dejstvo pa je, da bo Martin znova razočaran in sam, če ga bomo spregledali. In mladi Martin bo ostal prazen in upravičeno besen na svet, če bo opazil, da smo obrnili glavo stran vsi, na katere je upravičeno

računal – tudi mi, ki smo poklicani k vzgoji. Poklicani smo, da ga sprejmemo takega, kot je – z bolečino, ranjenostjo, osamljenostjo, notranjo praznino, ki jo kaže na različne načine. Poklicani smo, da v njem poiščemo dobre, svetle plati in smo mu v oporo. Da mu pokažemo, da je kot človek vreden spoštovanja – tako z naše strani kot s strani celotne razredne skupnosti.

Ob začetku šolskega leta nam želim čim manj 'Martinov'. Če pa jih že srečamo, jim pogumno podajmo roko, ne poglejmo stran. Tudi takšni mladostniki znajo biti zelo hvaležni, hkrati pa so priložnost za našo osebnostno in pedagoško rast, saj krepijo naš čut za človeka.

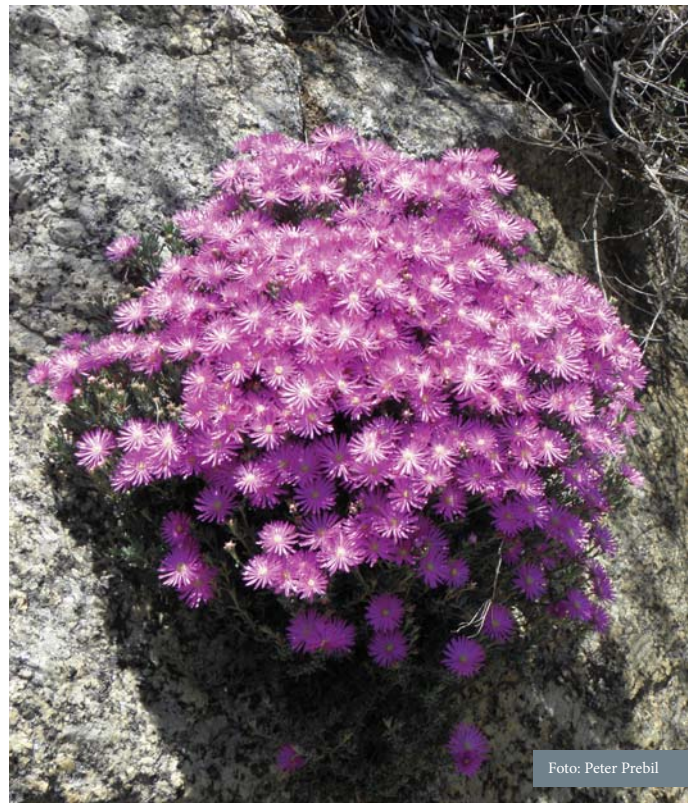

Foto: Peter Prebil

Skupaj se učimo, da skupaj živimo

■ **Mateja Centa**, dr., je raziskovalka in asistentka na *Teološki fakulteti* v Ljubljani. Sodeluje na mednarodnih projektih *Ethika* in *Little* ter kot sotrenerka v programu izpopolnjevanja za geštalt pedagogiko.

V prvem prispevku o projektu Little vam predstavljamo del vsebine prosto dostopnega spletnega tečaja na temo biografskega in celostnega učenja. Za zdaj je predstavljen le del vsebine modula, k ogledu in udeležbi pa vas bomo povabili konec leta, ko bo tečaj pripravljen v celoti.

Celostno učenje

Celostno učenje je del širšega koncepta celostnega izobraževanja. Pri celostnem učenju je pozornost namenjena celostnemu razvoju osebe. Takšen način učenja vključuje razumske, čustvene, telesne, družbene, estetske in tudi duhovne vidike osebe, in sicer tako z gledišča učečega kot učitelja. Slednji vidik je ključen pri etični vzgoji, saj omogoča vključevanje različnih pristopov k učenju. Etična vzgoja je namreč že po svoji naravi vključevalna. (Izraz etična vzgoja uporabljamo kot kratek način nanašanja na vidike vzgoje in izobraževanja, ki so posredno ali neposredno povezani z etiko in vrednotami ter kot krovno ustreznico temu, kar v angleškem jeziku nastopa kot *ethical education*, pa tudi *moral education*, *values education* in podobno.) Celostni učitelj je odprt za uporabo različnih načinov poučevanja, ki jih potrebuje razvijajoča se oseba. To pomeni, da učitelj prepozna, kaj je primerna pot za poučevanje otrok in odraslih, kaj je primeren način za poučevanje v določenih zgodovinskih ali družbenih okoliščinah, kaj je boljši pristop k učenju za enega in kaj za drugega ni

sprejemljivo ipd. Tako učitelj spodbudi pri učečem tudi spoštovanje lastnega življenja in življenja drugega ter ljubezen do učenja na splošno (Miller, 2000). Celostnost v okviru tega pristopa se nanaša na različne razsežnosti odnosa med posameznikom in njegovim okoljem. Te razsežnosti vključujejo *vidik osebnega stališča*, kjer se posameznik uči in spoznava odnos s seboj, z drugimi in družbo, *vidik skupnosti*, kjer se ljudje lahko poistovetijo in povežejo ter kjer se posameznika spodbuja in uči o skrbi za drugega ter grajenju skupnosti, ki temelji na skupnih vrednotah, in *vidik družbe*, kjer se ljudje združujejo, da bi obstoječe družbene strukture naredili bolj človeku prijazne. Še širše se raztezata *vidik planeta*, kjer se posameznik uči in skuša razumeti ekološko soodvisnost in sobivanje, ter *vidik kozmosa*, ki se zopet obrne tudi k posamezniku in vključuje tudi notranjo oz. duhovno razsežnost človeka.

Glede na zgornje poudarke celostnega učenja lahko izpostavimo tri osnovna načela celostnega izobraževanja. Prvo načelo je *povezanost*, ki spodbuja k povezovanju na vseh stopnjah in področjih učenja. To pomeni vključevanje analitičnega in intuitivnega razmišljanja, povezovanje telesa in duha, povezovanje s skupnostjo, povezovanje z življenjskim okoljem in povezovanje z več notranjimi deli človeka. Drugo

načelo je *vključevanje*, ki zagotavlja širok razpon učnih pristopov. Drugi izraz, ki je pogosto povezan s tem načelom, je navzkrižni pristop k učenju. Tretje načelo je *ravnovesje*, ki nakazuje, da na vsaki ravni veselja obstajajo skladne sile in energije (npr. racionalne in intuitivne), ki jih je treba prepoznavati in negovati (Miller, 2005).

Biografsko učenje

Biografsko učenje lahko opredelimo kot obliko učenja, ki se nanaša oziroma izhaja iz življenjske zgodbe določene osebe, določene položaja oziroma okoliščin določene osebe ter se tudi širše lahko navezuje na življenje drugih. Z izrazom biografsko učenje lahko opišemo različne vidike odnosov med učenjem in biografijo. Na primer, kako lahko biografija vpliva na učne procese ali kako se lahko biografija uporablja kot način učenja. Biografsko učenje se kot pedagoška metoda uporablja tudi pri etični vzgoji, tako da učitelj spodbuja učence, da razvijajo osebni, čustveni jezik za lastne izkušnje. To lahko naredi na način, da spodbuja učence k udeležbi v dialogih in pripovednih dejavnostih, ki se tvorijo na osnovi osebnih pripovedi in konkretnih pomembnih izkušenj iz vsakdanjega življenja (Krogh Christensen, 2012). Biografsko učenje je metodična (sistematična) učna oblika, s katero se učimo iz lastnih izkušenj in izkušenj drugih. Lahko se izvaja v različnih kontekstih, z različnimi ciljnimi skupinami, posamično ali v skupinah in z

Primer risbe živali z opisane učne dejavnosti (foto: arhiv Mateje Centa)

namenom doseči različne cilje. Glavne metode so: refleksija, diskusija/pogovor, pripovedna metoda, avtobiografsko pisanje, umetniško izražanje preko risanja, igranje vlog, asociativne tehnike, projektno delo itd. Glavni cilji vseh teh metod so spodbujanje razmišljanja o lastnih izkušnjah in spodbujanje želje po sodelovanju v (pristnem) dialogu z drugimi (Slana, 2011).

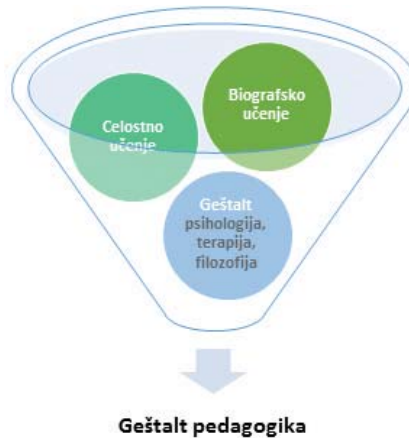
Biografsko učenje je lahko zelo uporabna metoda pri razvoju empatije, skrbi (zase, za druge in okolje), pristnega in odprtega dialoga, sprejemanja in odgovornosti. Zato je biografsko učenje pomembno za vzgojo za etiko in vrednote. Razumevanje s pomočjo biografskega učenja namreč omogoča obravnavo vsakdanjih izkušenj otrok, še posebej pa je tovrstno učenje dobrodošlo, kadar učenci postavljajo vprašanja, povezana z njihovo identiteto, njihovimi vrednotami in njihovim življenjskim pomenom.

Geštal pedagogika kot oblika celostnega in biografskega učenja

Geštal pedagogika je eden izmed najpogostejših celostnih in integrativnih vzgojno-izobraževalnih pristopov, ki uporablja različne metode, kot so identifikacija in projekcija, domišljajske vaje in vizualizacija, vaje s telesom, igranje vlog itd. Geštal pedagogika se je razvila na podlagi prejšnjih oblik geštal terapije, geštal psihologije in geštal filozofije. Njihovo skupno stališče je rast (razvoj) skozi proces izkustvenega učenja in načelo, ki se imenuje »tukaj in zdaj« (Gerjolj, 2008; Šegula, 2014). Izhodišče geštal pedagogike je, da ljudje že po naravi iščejo ravnovesje in da imajo zmožnosti samousmerjanja in tudi ustvarjalnega prilaganja življenjskim spremembam in izzivom. Z vidika geštal pedagogike je učenje organizemski, samoupravljalni proces, ki vključuje celotnega učenca (njegov bit) z njemu lastnimi mejami in procesi, ki so pravzaprav odzivi na dane okoliščine. Z zavedanjem, da učenje presega zahteve, ki so postavljene v klasičnih učilnicah, na podlagi geštal pristopa učenje vedno spremljajo ustvarjalnost, iznajdljivost, novosti, izkušnje in preizkušanje (Woldt, 2009). V takšnem procesu učenja je učiteljeva vloga, da z odgovornostjo spremlja dinamiko procesa posameznega učenca. Učitelj ob tem, ko se ob izvajanju različnih aktivnosti sooča z več

različnimi osebnostmi in značilnostmi svojih učencev, poskuša uporabiti več človeških čutov (vonj, sluh, vid itd.) in uporabljati več vrst inteligenc (Gardner ali podobni pristopi).

Shema gradnikov geštal pedagogike

Geštal pedagogika

Primer praktične dejavnosti: čustva

Sledi opis dejavnosti, ki je oblikovana na podlagi geštal pedagogike. Iz tega primera lahko tudi jasno vidimo, zakaj gre za izrazito integrativen učni pristop, v okviru katerega najdemo tako gradnike celostnega kot tudi biografskega učenja. Izbrana tema te učne dejavnosti so čustva.

Korak 1: uvod in začetno risanje

Učence posedete v krog; sedite med njimi. Podajte jim naslednja navodila: *Zamislite si žival, s katero bi se lahko poistovetili, ali pa si preprosto le zapomnite žival, ki vam prva pride na misel. Zdaj pomislite na eno super lastnost ali moč, ki jo ima ta žival. Ta super lastnost živali pomaga skozi težke čase v njenem življenju.*

Ko vsi navedejo izbrano žival in njeno super lastnost, podajte naslednja navodila: *Vzemite voščenke in z njimi narišite žival, ki ste si jo zamišljali, na polovico papirja A3, drugo polovico lista pustite prazno.*

Korak 2: izkustveno zamišljanje

Učencem dajte naslednja navodila: *Poiščite si prostor, ki bo miren, prijeten, sproščujoč in kjer vas drugi ne bodo motili. Sprehodite se po učilnici in se usedite tja, kjer vam je všeč. Usedite se tako, da se z nogami dotikate tal, sedite vzravnan in roke položite na stegna.*

Nato preberete besedilo, učenci poslušajo

(če želite, lahko ob tem predvajate sproščujočo glasbo):

Sediš pokončno, tvoja hrbtenica je vzravnan in noge so plosko na tleh, roke sproščeno počivajo na stegnih. Če želiš, lahko zapreš oči. Vdihni skozi nos in izdihni skozi usta.

Zamisi si velik zelen travnik. Ozreš se po travniku. Zgledaš osebo in poleg nje sedi žival s super lastnostjo, ki si si jo zamislil/a v prvi vaji. Če stopiš bliže, opaziš, da oseba boža to žival. Opaziš lahko tudi, da oseba in žival izražata vesela in prijetna čustva. Ali lahko prepoznaš, katera čustva so to?

Kmalu oseba povabi žival, da gre z njo v bližnje gore.

Hodita po prašni poti vse do visokega vzpona, kjer se zaženeta in tečeta vse do vrha gore. Prispeta do vhoda v votlino. Oseba iz žepa vzame svetilko, jo prižge in vstopita. Oseba je zelo pogumna, saj ima ob sebi žival s super močjo, ki jo varuje. Skupaj raziskujeta prostor v votlini. Ali lahko vidiš, kaj vse vidita? Ali morda kaj visi na stenah votline? Ali kaj leži na tleh?

V temi se nekaj premakne. Oseba nameri svetilko v smeri zvoka in opazita, da je tam jamska žival. Ali lahko vidiš, kakšna je ta žival? Opaziš, da sta oseba in žival s super močjo spremenili čustva. Ali lahko prepoznaš, kakšna čustva zdaj izražata, ko opazujeta to jamsko žival?

Oseba se želi z jamsko živaljo tudi pogovarjati, zato se ji predstavi in predstavi tudi svojo žival. Vpraša, kako je ime jamski živali. Vpraša jo tudi, ali gre kdaj ven iz jame, kaj tukaj počne in kako se počuti tukaj.

Oseba pogleda na uro in opazi, da je čas, da se z živaljo vrneta nazaj v dolino. Zahvalita se jamski živali za pogovor in zapustita votlino. Vidiš, kako tečeta nazaj v dolino in hodita po prašni poti vse do zelenega travnika.

Oseba se tam zahvali svoji živali s super mo-

čjo za spremstvo.

Ali lahko prepoznaš, katera čustva izražata, ko se poslavljata?

Vdihni skozi nos in izdihni skozi usta, odpri oči, premakni roke in noge... in že si tukaj v učilnici.

Korak 3: risanje

Učencem podajte naslednja navodila za risanje: *Vzemite papir, na katerega ste narisali žival s super lastnostjo, in na drugo polovico z voščenkami narišite žival, ki ste jo videli v votlini.*

Korak 4: refleksija ob sliki

Ko skupina učencev dokonča svoje slike, se vsi skupaj usedejo v krog. Izberejo prvo sliko oziroma se nekdo prostovoljno javi, o kateri sliki bodo razpravljali, učitelj pa jo

položi na sredino kroga.

Vsi v skupini dokončajo spodnje stavke ali vidike (a hkrati ne podajajo interpretacij!). Nato se izbere druga slika. Če bi vam primanjkovalo časa, lahko vzamete le eno sliko kot izhodišče ter se na ostale nanašate posredno.

- Vidim ...
- Zanimivo, da ...
- Ko pogledam sliko, se počutim ... ali Kot ... (npr.: določen predmet na sliki ali del slike) občutim (čustvo) ...
- Naslov slike je ... (učenci predlagajo naslove, ki bi jih lahko imela ta slika; avtor slike pozorno poslušaja naslove).

Avtor izbere enega izmed podanih predlogov naslovov ali poda svojega. Učitelj povabi učenca, da predstavi svojo sliko in naslov. Učitelj, ki vodi proces, sledi spodnjim vprašanjem, avtor slike in tudi vsi udeleženci pa

odgovarjajo, ko so naprošeni (učitelj lahko vprašanja tudi poljubno izbere ali oblikuje nova, pomembna za pogovor, ki se odvija): *Kako se je oseba počutila, ko je božala prvo žival? Katera čustva je izražala prva žival? Ali prepoznaš čustva, ki jih je izražala prva žival, v svojem življenju? Kdaj običajno čutiš ta čustva?*

Ali lahko pokažeš čustvo prve živali s pomočjo obraza? Vsak v skupini naj poizkusi pokazati to čustvo z obrazom ali tako, da naredi s telesom kip. Kaj ti to čustvo pove? Katero je nasprotno čustvo? Kako se je počutila oseba v jami z jamsko živaljo? Kakšna čustva je izražala jamska žival? Ali prepoznaš čustva, ki jih je izražala jamska žival, v svojem življenju? Kdaj se počutiš kot jamska žival? Ali lahko pokažeš čustvo jamske živali s pomočjo obraza? Vsak v skupini naj poizkusi pokazati to čustvo z obrazom ali tako, da naredi s telesom kip. Primerjaj zdaj živali – katera ti je bolj všeč in zakaj? Ali misliš, da bi lahko ti dve živali postali prijateljici, ali pa si predstavljaš način, kako bi jima uspelo postati prijateljici? Vsi v skupini lahko odgovarjajo na sledeča vprašanja: Kaj pa čustva, katera čustva imate rajši? Ali menite, da lahko čutite (neko čustvo, npr. veselje) ves čas? Ali vedno nekaj čutimo? Kdaj se pojavi čustvo oziroma kaj sproži čustvo? Kaj je po vašem mnenju čustvo? Ali se vam zdi, da nam čustva lahko pomagajo? Kako?

Ob koncu vsi udeleženi v procesu avtorju zaželijo »(Ime) želim ti ...« Ta korak je pomemben, saj udeleženci tako pokažejo hvaležnost avtorju slike, da so lahko razpravljali o njegovi/njeni sliki, hkrati je to tudi potrditev in zahvala avtorju za odprtost in pripravljenost, da je govoril/a o svojih čustvih. Tudi avtor slike izrazi, česa si želi zase: »Želim si ...«

Literatura

- Gerjolj, Stanko (2008): Geštaltpedagogika kot celostna pedagogika. V: Petra Javrh (ur.): *Vseživljenjsko učenje in strokovno izražanje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 139–148.
- Krogh Christensen, Mette (2012): Biographical learning. V: *Encyclopedia of the sciences of learning*. New York: Springer, str. 457–460.
- Miller, John P. (2005): Introduction. V: *Holistic learning and spirituality in education*. Albany: SUNY Press, str. 1–8.
- Miller, Ron (2000): A brief introduction to holistic education. V: *The encyclopaedia of informal education*. <http://infed.org/mobi/a-brief-introduction-to-holistic-education/>.
- Slana, Urška (2011): *Prisluškovanje življenju. Biografsko učenje v skupini*. Ljubljana: Salve.
- Šegula, Andrej (2014): Aplikativnost geštaltpedagogike v formaciji prihodnjih redovnikov (minoritov). V: *Bogoslovni vestnik* 74 (4), str. 671–688.
- Woldt, L. Ansel (2009): Gestalt pedagogy – Creativity in teaching. V: *Gestalt Review* 13 (2), str. 135–148.

Projekt *Learn together to live together/Skupaj se učimo, da skupaj živimo* (LITTLE*) je mednarodni projekt, v katerem sodelujemo irsko združenje šol Educate Together, Teološka fakulteta v Ljubljani, društvo Mala filozofija iz Hrvaške in inštitut Steps iz Italije. Glavni cilj projekta Little je okrepiti sposobnosti in veščine učiteljev za naslavljanje tem s področja etike in vrednot v okviru predšolske in šolske vzgoje. Pri tem sledimo usmeritvam EU, ki spodbuja aktivno državljanstvo in gojenje skupnih vrednot svobode, strpnosti in nediskriminacije, spodbuja h krepitvi družbene kohezije in k nudenju pomoči mladim, da postanejo odgovorni, odprti in aktivni člani naše raznolike in vključujoče družbe.

Projekt temelji na predhodnih evropskih projektih Ethos in Ethika, ki sta v prvi vrsti razvila učna gradiva in orodja, ki jih lahko uporabimo v osnovni šoli ali v vrtcu. Izkazalo se je, da je treba za uporabo le-teh usposobiti tudi učitelje in vzgojitelje. Tako se je razvil projekt Little. Ta se tako za razliko od predhodnih projektov ne osredotoča več toliko na učna gradiva, temveč je usmerjen v krepitev (samo)zaupanja učiteljev in njihovih veščin glede ustreznih pedagoških pristopov in metodologij za etično vzgojo. V okviru projekta bodo nastali:

- zanimiv, povezovalen in prosto dostopen spletni tečaj o metodologijah in pedagoških pristopih za učitelje etike in sorodnih predmetov;
- vodič za učitelje, ki bo temeljil na omenjenem tečaju in bo učitelje usmerjal ter jim pomagal pri (so)ustvarjanju učnih vsebin in gradiv na temo etike v okviru različnih predmetov;
- pregled stanja in nabor predlogov ukrepov, ki bo namenjen ozaveščanju odločevalcev pri oblikovanju politik v EU, in sicer s poudarkom na tem, kako lahko vzgoja za etiko in vrednote prispeva k vključevalni pluralistični družbi.

V okviru projekta smo že izvedli zanimiv in odmeven enotedenski mednarodni tečaj. To združenje v Zadru je bilo osredotočeno na učitelje in vzgojitelje iz Hrvaške, ki so lahko ves teden sodelovali v različnih dejavnostih in se seznanjali z učnimi metodami. Med drugim smo se ukvarjali s sokratskim dialogom, geštaltpedagogiko, filozofijo za otroke, ustvarjalnim mišljenjem, mišljenjem, osredotočenim na dizajn, s strategijami za delo z otroki glede kočljivih tem idr. Več o dogodku, projektu in morebitnem sodelovanju najdete na spletni strani <http://ethicaleducation.eu/>.

* Projekt je sofinanciran s strani Evropske komisije in irske nacionalne agencije za program Erasmus+. Vsebinska prispevka je izključno odgovornost avtorja ter v nobenem primeru ne predstavlja stališč ali odgovornosti Evropske komisije.

Razporejanje časa

■ **Marica Kralj**, prof. kemije in biologije ter mag. industrijske farmacije, v šolstvu deluje že 10 let. Poučuje teoretični in praktični pouk na *Srednji zdravstveni in kemijski šoli* v Novem mestu, smer farmacevtski tehnik.

Poletje je čas počitka in sprostitve po napornem šolskem delovnem letu. Čas, ko preberemo kakšno dobro knjigo, potujemo, hodimo v hribe ali smo na morju ter na počitniškem delu. V tem času obiščemo prijatelje, sorodnike, osamljene in ostarele, ki jih lahko osrečimo s svojo prisotnostjo in lepo besedo. To je priložnost za polnjenje baterij in posvečanje stvarjem, za katere nam med letom zmanjka časa.

Ko se poslavlja poletje ter s tem tudi počitniški in dopustniški čas, nastopita novo veselje in upanje. S polno mero energije bomo pričeli z delom v službi in v šoli. Spočiti in polni delovne vneme si bomo zastavili cilje, ki pa naj jih ne bo preveč, da nam med letom ne zmanjka volje in energije.

Začetek šolskega leta

Na začetku šolskega leta si otroci in njihovi starši postavijo različne cilje, tako glede pouka in prisotnosti pri njem, ocen, ki naj bi jih imeli med šolskim letom, pa tudi glede obšolskih dejavnosti, kot so krožki, tečaji, športni treningi, glasbena šola in sodelovanje v različnih društvih ter študentsko delo. Če želimo zdravega, uspešnega in srečnega otroka, je zelo pomembno, da ga naučimo, kako razporediti čas za učenje, pomoč pri gospodinjskih opravilih, sprostitvev in počitek.

Prosti čas

V družinah so prisotne različne vrednote ter navade in s tem tudi preživljanje prostega časa. Nekateri otroci že od ranega otroštva prosti čas preživljajo sami – ob

Če želimo zdravega, uspešnega in srečnega otroka, je zelo pomembno, da ga naučimo, kako razporediti čas za učenje, pomoč pri gospodinjskih opravilih, sprostitvev in počitek.

televiziji, računalniku in tablici. Drugi ga preživljajo pri aktivnostih v naravi, ob prebiranju knjig, učenju tujih jezikov, druženju s prijatelji, v športnih klubih, glasbenih šolah, pri študentskem delu ali pomagajo staršem pri gospodinjskih opravilih.

Prosti čas je čas, ki ostaja po opravljenem delu, zato naj bo svobodno izbran in razporejen. Moral bi biti organiziran tako, da otrok ne bi dodatno obremenjeval. Preživeti bi ga morali kakovostno; namenjen bi moral biti počitku, sprostitvi ter razvoju osebnosti, kar vpliva na umski in telesni razvoj. Ustrezno preživet prosti čas vpliva tudi na otrokovo pozitivno samopodobo.

Razporeditev prostega časa

Zelo pomembna je razporeditev prostega časa in ustrezen izbor dejavnosti po številu in kakovosti. Na začetku osnovne šole morajo otrokom na pomoč priskočiti starši in učitelji, ki jim svetujejo ter predstavijo različne možnosti. Otrok se sam odloči, kako bo preživel prosti čas. Starši najbolje poznajo značajske lastnosti in sposobnosti svojega otroka ter morajo biti pozorni, da ne izbere premalo ali preveč dejavnosti. V vsakem primeru to za otroka ne bo ustrezno in bo lahko povzročilo kratkotrajne ali celo dolgotrajne posledice, ki lahko vplivajo na zdravstveno stanje.

Dobra organizacija časa postaja vse bolj pomemben dejavnik zdravega življenja in lahko veliko pripomore k izboljšanju uspešnosti in zmanjša tudi stres.

Stres

Stres je duševni in telesni odziv posameznika na vsako spremembo, ki se ji mora prilagoditi. Nekateri spremembam hitro sledijo in se jim prilagodijo, drugi pa manj uspešno ali sploh ne.

Znaki stresa so lahko težave z dihanjem, bolečine v želodcu, občutek slabosti, pogosto uriniranje, glavobol, nespečnost, zgodnje zbujanje, pozabljivost, slaba koncentracija in pomnjenje ter čustveni izbruhi.

Poznamo pozitiven stres, ki spodbuja in

Prosti čas bi morali preživeti kakovostno; namenjen bi moral biti počitku, sprostitvi ter razvoju osebnosti, kar vpliva na umski in telesni razvoj.

motivira razmišljanje ter delo, in negativen stres, ki traja dlje ter neugodno vpliva na zdravje.

Stres postane zdravju škodljiv takrat, ko imamo občutek, da zahteve okolja presega našo zmogljivost. Naše telo se odzove na stres v obliki borbe ali bega, kar pa pogosto ni mogoče storiti. Če je obdobje stresa daljše in se telo ne uspe vrniti v prejšnje stanje, lahko to pripelje v kronično izčrpanost ali bolezen.

Odsotnost od pouka

V prejšnjem šolskem letu sem bila razredničarka učencem 2. letnika smeri farmacevtski tehnik. Vsakodnevno sem se

Foto: Petra Duhannoy

srečevala z odsotnostjo učencev od pouka zaradi različnih razlogov. Najpogosteje so opravičila napisali starši, približno 30 % opravičil je bilo od splošnega zdravnika, 5 % od različnih zdravnikov specialistov. Najpogosteje so starši kot opravičilo za odsotnost od pouka za svojega otroka navedli glavobol, bolečine v trebuhu, bruhanje in diarejo, slabo počutje, utrujenost, menstrualne bolečine in povišano telesno temperaturo. V povprečju je učenec z opravičilom staršev neprekinjeno manjkal 3 dni. Z opravičilom splošnega zdravnika je učenec v povprečju neprekinjeno manjkal 7 dni zaradi angine, gripe, trebušnih viroz in nepojasnjenih slabosti. Opravičila zdravnikov specialistov so bila pogosto za 1 dan odsotnosti zaradi pregledov, najpogosteje pri ortodontih, dermatologih, ortopedih in specialistih interne medicine, v dveh primerih pa

je šlo za bolnišnično zdravljenje.

Med razredno uro smo se z učenci pogovarjali o razlogih za odsotnost od pouka. Med dijaki, ki jim starši vedno napišejo opravičilo, in med tistimi, ki jih takoj pošljejo k zdravniku in ne želijo sami pisati opravičil, je potekala burna razprava, ki sem jo morala usmerjati ter tudi umirjati. Učenci, ki jim starši ne želijo napisati opravičila, so mi zastavili vprašanje, zakaj kot razrednik opravičim odsotne ure. Naloga razrednika je, da opraviči izostanek od pouka, če učenec v predpisanem času prinese opravičilo. Opravičilo lahko pri krajši odsotnosti napišejo starši, pri daljši pa zdravnik. Razredniku ob vsakodnevem delu v šoli in popoldne doma primanjkuje časa, da bi raziskoval razloge za odsotnost, problem je tudi v šolskem sistemu.

Če razrednik kljub opravičilu staršev ne bi opravičil manjkajočih ur, bi na-

letel na vrsto težav in pritiskov tako s strani staršev kot vodstva šole in medijev. Sami učenci so prišli do ugotovitev, da veliko odgovornost pri tem nosijo starši.

Učenka, ki sem jo ob zaključku šolskega leta nagradila za 98-odstotno prisotnost pri pouku, nam je pri razredni uri povedala, da

Naredi si urnik, v katerem predvidi, koliko časa se bo učila, kdaj bo imela prosti čas, in poskrbi, da gre pravočasno spat, saj se zaveda, da mora zjutraj že zelo zgodaj vstati.

je bila med šolskim letom tudi kdaj v stiski, se ni dobro počutila in je bila utrujena ter je prosila starša, da bi ostala doma. Starša sta ji rekla, da lahko ostane doma, ampak opravičila ji ne bosta napisala. Povedala je, da je

starša za kaj takega prvič prosila v 9. razredu osnove šole in večkrat v 1. letniku, ker ji je bilo vse zelo naporno. Žal njenim prošnjam nista ugodila. Povedala je, da jo je to prisililo v boljšo organizacijo časa. Naredi si urnik, v katerem predvidi, koliko časa se bo učila, kdaj bo imela prosti čas, in poskrbi, da gre pravočasno spat, saj se zaveda, da mora zjutraj že zelo zgodaj vstati in se z avtobusom odpeljati v šolo. Ta učenka ima tudi zelo lepe ocene in se uspešno udeležuje različnih tekmovanj.

V razredu je tudi učenec, ki je imel 65-odstotno prisotnost pri pouku. Že na začetku šolskega leta je manjkal 3 tedne, najprej zaradi prometne nesreče z motorjem. Sošolci so mu zbirali gradivo in ga obiskovali na domu. Potem pa so se med šolskim letom nadaljevale nepojasnjene bolečine v želodcu, glavoboli, utrujenost in nespečnost. Starša sta svetovalni službi podala vlogo s prošnjo, da dijak zaradi zdravstvenih težav pridobi možnost, da se s profesorji sam dogovori za datume ustnih ocenjevanj. Kljub temu se njegova odsotnost od pouka ni bistveno zmanjšala. Mama me je pogosto kontaktirala po telefonu in e-pošti ter mi poročala o njegovih težavah. Pogosto je manjkal tudi pri ustnem ocenjevanju, katerega datum si je izbral sam, kar je vzbudilo nejevoljo pri sošolcih. Zaradi odsotnosti so se mu nakopičila pisna in ustna ocenjevanja znanja. Zgodilo se je tudi, da je imel isti dan pri petih predmetih ocenjevanje znanja, zato je bil dodatno v stresu.

Starši, ne uslišite vsake prošnje svojega otroka po napisanem opravičilu za odsotnost od pouka. Preverite, ali ima otrok resne zdravstvene težave in ga v primeru letih pospremite k zdravniku. Ko je otrok le utrujen in se ne počuti dobro, mu pomagajte pri organizaciji časa za učenje, delo, sprostitvev in počitek. Vsako napisano opravičilo za odsotnost od pouka zaradi neutemeljenih razlogov bo otroku prineslo kratkotrajno veselje, naredili pa mu boste medvedjo uslugo. Otroku se bo navadil, da mu brez težav napišete opravičilo, in bo to vedno pričakoval, sicer se bodo pojavile težave in izsiljevanje. Zavedajte se tega, da bo vaš otrok enkrat hodil v službo; kdo mu bo takrat pisal opravičila, ko bo treba hitro in natančno opraviti kopico dela?

Uspešno šolsko leto 2017/2018!

Uničujoči vplivi elektronskih naprav

■ **Nastja Praprotnik**, prof. nemškega jezika in književnosti, prof. zgodovine, mag. inkluzije v vzgoji in izobraževanju, je vzgojiteljica v *Mladinskem domu Maribor*. V preteklih šestindvajsetih letih je poučevala v različnih vzgojno-varstvenih ustanovah, in sicer tako otroke kot odrasle.

Zagotovo nam je zaslonska tehnologija v zadnjih desetletjih močno olajšala komunikacijo. Otrok se ob ustrezni uporabi informacij s spleta lahko tudi uči, postane bolj radoveden in ustvarjalen. A da bi to dosegli, ga moramo poučiti o številnih pasteh, ki prežijo nanj ob uporabi elektronskih naprav.

Otroci so najbolj ranljivi uporabniki zaslonskih naprav, saj še niso dovolj zreli, da bi zmogli sami ustrezno presojeti, koliko časa bodo prebili pred zasloni. Prav tako še niso dovolj kritični do resničnosti informacij in kakovosti vsebin, ki jih gledajo, prebirajo in poslušajo. Velikokrat se niti starši ne zavedajo škodljive izpostavljenosti medijsko intenzivnemu okolju. In ne nazadnje nas mora skrbeti sama bližina elektronskih naprav zaradi škodljivega elektromagnetnega sevanja. Dandanes trditev, da se mladi učijo od starejših, žal ne drži več. V dobi digitalne tehnologije so njihov najljubši učitelj elektronski mediji. Alarmantna statistika in rezultati raziskav nas opozarjajo, da preživljanje časa pred zasloni postaja vse večji javnozdravstveni problem.

Negativne psihološke spremembe in zdravstvene posledice

Raba zaslonske tehnologije negativno vpliva na razvoj, zdravje in vedenje družbe. Pred tem svarijo številna poročila strokovnjakov s področja medicine in psihologije. Evropski otroci in mladostniki v povprečju pred zasloni preživijo od štiri do osem ur na dan, kar je veliko več kot v družbi prijateljev in staršev. Pri njih znanstveniki opažajo t. i. sestavljene učinke, ki sočasno učinkujejo na več področij telesnega in duševnega zdravja.

Posledice na možganih

Izpostavljenost elektromagnetnemu sevanju digitalnih naprav zavira razvoj frontalnega

dela možganov, ki je odgovoren za delovanje izvršilnih funkcij. Te uravnavajo otrokove zmožnosti delovanja, saj podpirajo ciljno usmerjeno vedenje, pozornost, koncentracijo, delovni spomin, zmožnost reševanja problemov, zadrževanja neprimerne vedenja, sposobnost samokontrole in odloga zadovoljitve. Če so izvršilne funkcije šibke, otrok slabše socialno in kognitivno funkcionira, kar vodi v slab učni uspeh.

Pri mladoletnikih, ki prekomerno deskajo

V decembrski številki Vzgoje bomo pisali o zaslonski tehnologiji; o pasteh interneta in zasvojenosti ter vrsti pomoči.

po internetu, so ugotovili, da so številna področja v njihovih možganih celo do 20 % manjša kot pri mladostnikih, ki niso zasvojeni z internetom.

Dr. Spitzer ugotavlja, da se možgani pod

Foto: Matej Hozjan

vplivom digitalnih naprav drugače razvijajo, uporaba le-teh pa vodi v 'digitalno demenco', ki se kaže v motnjah spomina, koncentracije in čustveni otopelosti. Znanstveniki nevrologi so z raziskavami obsega kognitivnega razvoja mladostnikov ugotovili, da danes 11 let star otrok zna toliko, kot je pred 30 leti znal osemletnik. Danes mladostniki pri 14 letih razmišljajo na ravni 12-letnikov izpred 30 let. Današnji najstniki so res sposobni razmišljati hitreje, a to razmišljanje je bolj površinsko; tako kot to od njih zahteva klikanje po tipkovnici.

Vpliv na delovanje hormonskega sistema

Raziskovalci so primerjali vedenje in zdravstveno stanje otrok, ki so bili izpostavljeni, in tistih, ki niso bili izpostavljeni zasloni tehnologiji. Ugotovili so, da se je pri otrocih, ki so jim za nekaj časa vzeli mobilne telefone in računalnike, raven melatonina v krvi povišala za 30 %, zato so zvečer lažje zaspali. Veliko staršev otrokom dopušča uporabo zaslonov naprav v otroških sobah, pri tem pa nič ne pazijo, koliko časa in katere vsebine gledajo otroci. Pedagogi, psihologi, zdravniki in drugi opozarjajo, da prisotnost zaslonov tehnologije v otroških sobah povzroča pomanjkanje in nerednost spanca, kar vodi v slabši učni uspeh.

Televizija v ozadju moti igro malih otrok, tudi če niso pozorni nanjo; to pa posledično vpliva na njihov kognitivni razvoj.

Znanstveniki dokazujejo, da imajo otroci, ki se več časa dnevno ukvarjajo z digitalnimi napravami, nižjo vsebnost urinskega melatonina, kar vodi v prezgodnji nastop pubertete pri dekletih. Drugi razlog za zgodnejšo puberteto pri dekletih pa je povečana telesna teža, kar je povezano s sedečim načinom življenja. Fantje, ki pred zasloni preživijo dve uri ali več dnevno, so izpostavljeni dvakrat večjemu tveganju za povišano raven inzulina v krvi, kar pomeni tveganje za nastanek srčno-žilnih bolezni ali diabetesa.

Foto: Peter Prebil

Debelost

Večina otrok prosti čas preživlja sede ali leže, v družbi digitalnih aparatov. Tudi če gredo na igrišče v družbi prijateljev, se zabavajo drugače kot včasih. Ne igrajo se lovilca in skrivalnic, ne tekajo za žogo, ne poznajo družabnih iger na prostem, ne pohajkujejo po poljih in ne plezajo na sosedove češnje. Danes sedijo skupaj in vsak zase brskajo po raznih aplikacijah. Mladi hodijo v parih in skupinah, sedijo v lokalih in vsak zase odsotno drsajo po telefonu.

Znanstvene študije in raziskave potrjujejo, da je raba zaslonov močno povezana z debelostjo. Ker mladi ves prosti čas preživijo ob zaslonih, imajo manj časa za obisk glasbene šole ali treninga. To dolgoročno pomeni slabšo telesno vzdržljivost in slabšo psihično odpornost. Otroci, ki imajo televizijski sprejemnik v svoji sobi, so 30 % pogosteje predebeli; ena tretjina od teh pa dobi diabetes.

Motnje pozornosti

Veliko otrok zaradi senzorične preobremenitve trpi za posledicami sindroma elektronskega zaslona, ki se kažejo tudi kot motnje pozornosti. Zgodnjo izpostavljenost zasloni tehnologiji lahko povežemo tudi z

ADHD. Tudi pri mladostnikih gledanje zaslonov povzroča motnje pozornosti in učne težave, kar dolgoročno vodi v slab učni uspeh.

Večina otrok in mladostnikov ima v spalnici več zaslonov, ki jih uporabljajo hkrati. Tudi če gledajo samo televizijo, neprestano preklaplajo med različnimi programi, ker ne premorejo dovolj koncentracije, da bi pogledali film ali risanko do konca. Preklapljanje morajo med programi in se prepričati, da česa ne zamujajo. To pa je znak obsesivno-kompulzivne motnje.

Motnja pozornosti zaradi prezgodnje in pretirane rabe elektronskih naprav se razvije zato, ker delo za zaslonom zahteva od uporabnika neprestane preklope pozornosti in zelo malo dolgotrajne pozornosti.

Slabši učni uspeh

Otroci se razvijajo, učijo in pridobivajo izkušnje skozi gibalne, plesne, besedne in miselne igre. Ker pa vse več časa preživijo v družbi zaslonov, se ne znajo več igrati. Tak način življenja vpliva na procese razvoja otroških možganov, zato so otroci manj sposobni ciljno orientiranega učenja, manj so vztrajni in manj samostojni. Strokovnjake zato skrbi, da bo dolgoročno slabša

izobraženost pripeljala do slabšega socialno-ekonomskega statusa bodoče družbe. Dr. Christakis pravi, da tudi če se otrok igra ob prižgani televiziji, to skrajša čas njegove igre in čas koncentracije med igro. Televizija v ozadju moti igro malih otrok, tudi če niso pozorni nanjo; to pa posledično vpliva na njihov kognitivni razvoj.

Razvoj govora in bogatitev jezika

Otroci, ki preživijo več časa pred zaslonom, so bolj izpostavljeni tveganju, da se pri njih pojavi zamujanje v govornem razvoju. Ni problematično samo to, da majhni otroci gledajo zaslon, temveč da se starši z otroki manj pogovarjajo. Še bolj zaskrbljujoče pa je, da starši sami v prostem času nezavedno prekomerno uporabljajo digitalne naprave. Skrb zbujajo pogled na mlado mamico, ki se sprehaja po parku z malčkom v vozičku, ki neprestano čeblja. On poskuša navezati komunikacijo z mamo, a mama brska po telefonu ali pa je preveč zatopljena v telefonski pogovor s prijateljico, namesto da bi se

pogovarjala z otrokom in ga učila govora, sodelovanja, mu pokazala, da je upoštevan in ljubljen.

Pojav psiholoških motenj

Neprestani rabi digitalnih naprav lahko pripišemo tudi mnoge psihološke motnje, ki se kažejo kot depresija, težave z navezanostjo, vedenjske težave, agresija, bipolarna motnja, digitalna zasvojenost in tudi avtizem.

Čas, ki ga družinski člani preživijo na internetu, skrajšuje ali popolnoma izničuje čas, ki bi ga sicer preživeli drug z drugim.

Družinski prosti čas

Zaslonski mediji posredno, a uspešno uničujejo tudi navezanost, pripadnost in empatičnost med družinskimi člani. Prosti čas, ki je bil včasih rezerviran za druženje, je zamenjalo ukvarjanje z zasloni. Starši nimajo časa ali pa sami niso dovolj osveščeni glede

rabe zaslonske tehnologije. Drugi starši mogoče nimajo dovolj starševskega občutka za vzgajanje svojih potomcev. Tretji morja da nimajo možnosti ali volje zaradi težkih življenjskih izkušenj. Otroci niso navajeni na preživljanje prostega časa skupaj s starši in sorojenci, zato ne čutijo potrebe po navezanosti, zaupnosti, toplini in niso sposobni empatije. Čas, ki ga družinski člani preživijo na internetu, skrajšuje ali popolnoma izničuje čas, ki bi ga sicer preživeli drug z drugim.

V sodobni družbi manjka politične volje, da bi se uprli industriji medijske tehnologije. Politiki se pehajo za še večjim materialnim bogastvom, pri tem pa so že zdavnaj pozabili, da so naše največje bogastvo prav otroci. Zato pozivam starše in učitelje, naj poskrbijo za svoje telesno in duševno dobro počutje in počutje svojih otrok; naj se seznanijo s slabimi vplivi zaslonske tehnologije, poskrbijo za ustrezno rabo le-te in otrokom omogočijo zanimivo in igrivo otroštvo, mladostnikom pa zdravo, varno in samozavestno pot v odraslost.

Storilci nasilja nad otroki s pomočjo spleta

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Najprej se poglobimo v pojem storilcev zlorab otrok, povzročenih s pomočjo ali uporabo spleta. Kdo so storilci? Se še spominjate, ko smo pisali o tem, da je žrtev lahko otrok, ne glede na starost, spol, socialni položaj, kulturno okolje in versko pripadnost? Enako velja za storilca – lahko je kdor koli. Ker to ne bo dovolj za zaščito, je čas, da naredimo 'domačo nalogo' in storilce bolj podrobno spoznamo.

Uporabijo, kar je vabljivo za otroke

Začnimo z razbijanjem tabujev. Prvi, še vedno zelo močan stereotip o storilcih je njihova starost. Storilci niso zgolj starejši ali ostareli posamezniki. Starejši ljudje se sicer privajajo na spletno okolje, a to počno

počasi, po korakih in še vedno ne izrazito množično. Starejši storilci se bodo zato bistveno prej poslužili bolj 'tradicionalnih' pristopov do otroka. Uporabili bodo osebni pristop, izkoristili poznanstvo ali domačnost z otrokom, otrokove šibke točke, njegovo zanimanje, domišljijo in seveda

njegove želje ter hotenja. Za storilce je ključno, da poznajo najnovejše trende, tudi igrače, ki so ta trenutek najbolj 'in'. Pozabite na storilce, pred katerimi opozarjajo mediji, storilce, ki prežijo na otroke in jim ponujajo bombone. Postavite se za trenutek v vlogo storilca. Kaj bi ponudili, da bi neopazno in

brez večjega navora dosegli cilj? To ni nekaj zelo očitnega, ampak nekaj, kar si otrok želi, vendar tega nima, ne more dobiti; vsi ostali pa to imajo. Storilci bodo otroka danes 'pridobili' s popularno igračko, ki se vrti na prstu, s pogovorom o računalniški igrici, z idejo o tem, da lahko iz njih naredijo medijsko zvezdo, in še bi lahko naštevali. Jutri se bodo sodobnim trendom prilagodili po 'kameleonsko'. Naredili bodo točno to, kar dotični otrok želi slišati ali hoče imeti. Nikoli namreč ne pozabite: storilci 'domačo nalogo' naredijo z odliko, saj je to v njihovem interesu. Dobra priprava za storilce pomeni, da zlorabo uresničijo tako, da pri tem ostanejo neodkriti. Ko storilec uspe prvič, ne odnehajo. Zlorabo želijo ponoviti. Če je le mogoče, čim prej.

Storilci zlorab otrok s pomočjo spleta uporabljajo splet kot sredstvo za vzpostavitev stika in nadaljnjega odnosa z otrokom. Splet jim omogoča anonimnost. Omogoča jim ustvarjanje identitete, ki ni zgolj lažna, ampak je z namenom zlorabe otroku zelo dobro prilagojena. Storilci niso realni v svoji starosti, na spletu so lažno mladi, približno otrokovih let. Otroku namreč že ne bo komuniciral s 'starcem'; s svojim 'vrstnikom' pa takoj. In tega bo hitro potrdil za svojega prijatelja.

Storilci so mladi, tudi otroci

Med storilci, uporabniki spleta, jih je večina starih med 30 in 45 let, kar nikakor ni presenetljivo. Gre za populacijo, ki ji je uporaba spletnega okolja 'domača'. Veliko časa preživijo na spletu, in sicer zaradi dela, službe ali poklica in seveda zaradi osebnih interesov, hotenj, želja kot tudi frustracij in tematik, ki jih tako zelo skrivajo pred javnostjo in na začetku morda tudi pred samim seboj. Sodijo v tako imenovano kategorijo priložnostnih storilcev ali pa v kategorijo zelo načrtnih in zavestno odločenih storilcev. Če prvi iz radovednosti, tudi naveličanosti ali monotonosti vsakdanjega življenja preverjajo, ali so še vedno 'mladi', in tako poskušajo 'zapeljivati' predvsem mlade obeh spolov, drugi zavestno izkoristijo splet za to, da se z otrokom iz njim varnega okolja (lahko je to zgolj lokal z wi-fi povezavo) spoznajo, z njim vzpostavijo stik in nato vzdržujejo odnos. Vse je zgolj predpriprava na

V prihodnji številki revije Vzgoja bomo pisali o spolnih zlorabah otrok; v takih situacijah je otrok razumljen le kot sredstvo za dosegajo cilja.

'spletno zlorabo', kasneje lahko tudi spolno zlorabo v realnosti. Tovrstni storilci so večji uporabniki socialnih omrežij in na spletu preživijo ogromno časa. Njihovi morebitni sorodniki, znanci, sodelavci bodo dejali, da večino časa preživijo s tehnologijo. Če so v službi ali kako drugače delajo, čas pred odhodom in po prihodu domov, ves svoj 'prosti čas' – popoldneve, večere in noči ter jutra – preživijo zaprti v sobi. Sorodnikom se bo npr. zdelo zelo ne navadno, da nimajo želje in potrebe, da bi kam odšli, ni jim do nakupov, srečanj, druženja, razen seveda, ko gre za tehnologijo. Tehnologije bo v njihovih sobah, kabinetih ipd. ogromno, tudi najnovejših trendov. Pri tem že trčimo ob predpostavko, da so storilci lahko tudi mladi, zelo mladi posamezniki. V slovenskem prostoru zaporno kazen že služijo posamezniki, ki so zlorabo povzročili zelo mladi, celo mladoletni. V zaporu so že posamezniki, ki se tja sredi svojih dvajsetih let vračajo že drugič ali tretjič. Zaporne kazni so temu primerne, navadno so večletne.

Do sedaj smo v kategoriji 'starost storilcev' prešli s starostnikov na 'najpogostejše storilce' in nakazali storilce v starosti od 20 do 30 let. Tem storilec se posvetimo malce kasneje, zdaj naj nas zanima, ali je tudi otrok lahko storilec zlorabe drugega otroka s pomočjo spleta. Z otrokom mislimo na osebo v starosti od rojstva do 18. leta. Da, lahko je. Kaj pa kazenska odgovornost? Po slovenski zakonodaji postane otrok kazensko odgovoren, ko dopolni 14 let, torej ko še obiskuje osnovno šolo. Pri tej starosti je otrok v vrtincu odraščanja. Splet, družabna omrežja mu predstavljajo izjemno, domala najpomembnejšo vlogo v življenju. Splet uporablja tudi za vzpostavitev stikov z drugimi osebami, ki jih morda ne pozna. Važno jim je, da so čim bolj 'všečkani' in imajo 'množico FB-prijateljev'. Brez razmišljanja so pripravljene na marsikaj in ne razmišljajo o posledicah. Da, tudi otroci so že storilci zlorab

drugih otrok s pomočjo spleta. Ko otrok s svojim pametnim telefonom posname par med njunim spolnim odnosom in posnetek deli z drugimi prijatelji, je storilec. Ko otrok na kakršen koli način pridobi fotografije ali celo posnetke svojega sošolca, sošolke, na katerih je gol ali celo počne različna spolna dejanja, in tovrstne posnetke objavi na spletu ali jih posreduje kot 'trofejo' svojim znancem, je storilec. Ko otrok napeljuje drugega otroka, naj naredi različna spolna dejanja pred kamero, in mu posnetke nato pošlje ali jih posreduje komu drugemu, je storilec. Ko policija vstopi skozi vrata stanovanj, domov in šol ter prične s poizvedovanjem, seznanjanjem ter preiskavo, ki zajema tudi zaseg elektronskih naprav, je šok izjemen. Če se jim je vse do takrat zdelo, da gre le za zabavo, nič resnega in 'tako ali tako to sedaj vsi to počno', preiskava odraža, da gre – nasprotno – za zelo resno zadevo. Seznanitev z dejstvom,

Ko otrok napeljuje drugega otroka, naj naredi različna spolna dejanja pred kamero, in mu posnetke nato pošlje ali jih posreduje komu drugemu, je storilec.

da so v vlogi storilca, obravnava s strani policije, uradni postopki, ki zajemajo tudi policijsko zaslišanje in seznanitev s pravicami, puščajo pečat. Tudi na storilcu. Gre za izkušnjo, ki je otrok ne bi smel imeti. Posledično se otrok – storilec sooča s svojo okolico in krog je sklenjen. V takšnih primerih gre za kombinacijo in preplet dveh vlog – storilca in žrtve.

Poleg 'priložnostnih storilcev', ki sta jih splēt okoliščin in vabljiva narava spleta potisnila v vlogo storilca, so tudi že zelo mladi storilci (stari manj kot 20 ali sredi 20. let), ki svojo vlogo zelo dobro poznajo od samega začetka. To so storilci, ki z uporabo spleta zelo zavestno in načrtno iščejo otroke ali mladostnike, da bi jih zlorabili. Za njih je zatorej policijska obravnava ključna. Ti storilci morajo občutiti posledice svojega ravnanja, saj bodo v nasprotnem primeru takoj, ko bo mogoče, zlorabo ponovili, lahko bi dejali, da so že tudi odvisni. Policijska obravnava je zanje motnja, odvzem elektronskih naprav pa povzroči abstinenčno krizo. ❖

Trpka posvečenost domovinske ljubezni

Janez Bernik: 29. 1. 04, 2004

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Slika Janeza Bernika 29. 1. 04 je značilna podoba umetnikovega odnosa do domovine. Jedro umetnine je z medeno toploto prepojena cerkev na enako obarvani planjavi pod napetim obzorjem zemeljske krožnice, zasajeni s pokopališkimi križi, pod katerimi je ponekod razviden teman pravokotnik groba.

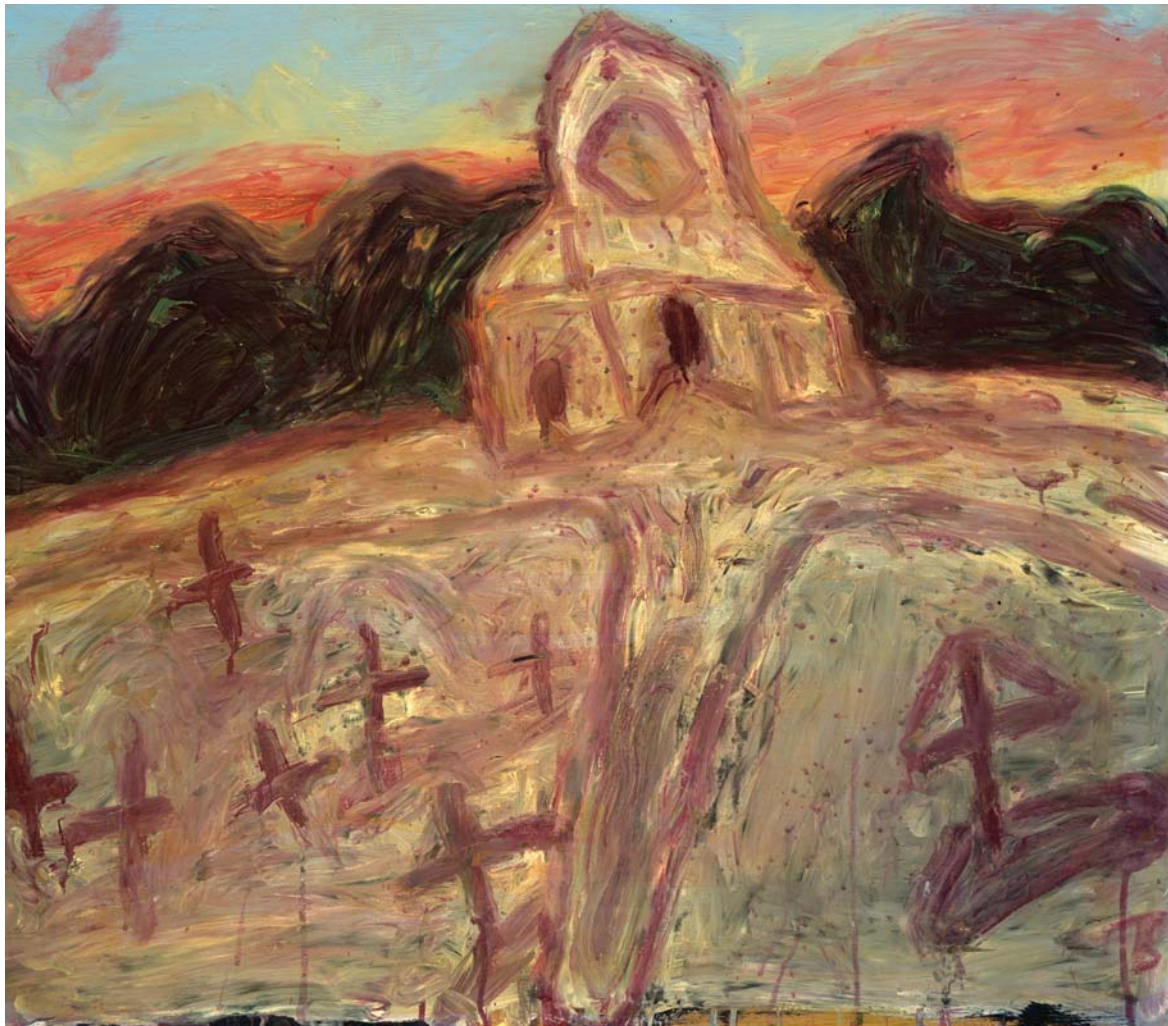
A takega svetišča ne dojamemo kot običajno cerkev, marveč kot »ves svet«, ki »je velik temelj božji« (A. M. Slomšek), s križi poseljena

božja njiva pa ni običajno pokopališče, marveč simbolna podoba zemlje. Njeni grobovi zapolnjujejo celoten zemeljski

planet, ker temelji človeško življenje na izročilu prednikov, s simbolnimi križi pa je umetnik ob tem še izrecneje zaznamoval

usodo trpeče slovenske domovine, ki jo nesrečno določa predvsem njena polpretekla zgodovina, saj prav ta še dandanes razdvaja Slovence.

K svetišču pod vrhom slike se dviga pot, ki se tik pred njim razcepi v dvoje smeri, zato s svojo formo spominja na človeško postavo z razpetima rokama, ki z glavo sega k vhodu v cerkev; taka antropomorfna oblika se pri Berniku ponavlja tudi na sorodnih slikah s tem motivom in lahko v gledalčevi domišljiji sproži misel na trpečega Kristusa, čigar glavo zaznamuje Cerkev. Sicer pa nas že sama bazikalna fasada ekspresivno zveržene starodavne cerkve z očesom rozete nad vhodom vabi s poglobljenim portalom v globino svojega duhovnega središča.

Podoba cerkve je postala v Bernikovi umetnosti poznega obdobja zelo pogost, že malone arhetipski motiv. Umetnik jo je dojel kot svetišče pod nebom, ki simbolizira območja duha in duhovno domovino – pa naj bo ta povezana z zemljiščem ali stoji sama zase – in tako sporoča, da človeška domovina ni le na zemlji. Križi kot Berniku posebno ljuba znamenja in hkrati pomenljive likovne forme pa so tako simboli trpljenja kot upanja v odrešitev.

Ker so umetnika posebej pritegovale pomenljive besedne igre, je rad ugledal križ celo v telesu posameznega človeka in mu je zato v hrbet zarisal »križ v križu«, križe na svojih slikah in risbah pa je ponekod vrisoval tudi v stilizirane gore, ki so tako postale podobne škofovskim pokrivalom; s tem je prizorišča svojih podob označeval za posvečena ali celo sveta. Že glede na to, da naj bi bila domovina človeku sveta, je svojo domovino upodabljal kot sveto deželo, a je bila sveta zanj še toliko bolj, ker jo je človeško trpljenje posvetilo z mučeniškimi grobovi. Krajinski obrisi horizontov za njegovimi cerkvami so ponekod tudi topografsko označeni kot prepoznavni kraji umetnikove domovine, tako kot na primer domača Šmarna gora, ki jo je na pričujoči sliki mogoče zaslutiti tudi v sklenjenem goratem pasu obzorja, ali Krvavec, ki je slikarja pritegoval že s pomenljivim imenom in je zato tudi nanj postavil svojo značilno cerkev.

Pomensko bogata je tudi Bernikova skrivnostno žareča zarja nad temino obzorja, ki obliva pogorje in svetišče. V eni svojih pesmi je umetnik spregovoril o vijugah žerjavice nad zlatimi oltarji večera, na sorodni risbi s cerkvijo in križi na nebu pa je vzdušje motiva z vrisanimi besedami označil kot grozo predvečerne svetlobe. Z dramatičnostjo kozmičnega dogajanja v posvečeni naravi je potenciral duhovno intenziteto slike podobno, kot so prehod v noč kot čas najintenzivnejšega življenjskega dogajanja nekoč dojemali že umetniki ekspresionisti ali kot je s svojo »panteistično« ožarjenostjo oživljal večerno nebo nad slovensko zemljo slikar Rihard Jakopič. V prav posebnem razmerju do Jakopiča pa je tudi pogost Bernikov motiv boleče zveržene ljubljanske križevniške cerkve, ki jo je Bernik s svojim ustvarjalnim smislom za »etimologijo« prav tako

slikal s pokopališkimi križi. Slovensko pokrajino so v našem slikarstvu zavestno dojeli kot svojo intimno domovino že impresionisti, v Bernikovi očeh pa je njena podoba v primerjavi z njimi očitno bolj dramatična in tragična, predvsem pa še bolj zavestno posvečena. Ukoreninjena je bila v umetnikovem dojetanju medvojne in povojne zgodovine, ki v zavesti Slovencev zelo živo sega tudi v sodobnost in ustvarjalca, dojemljivega za nepomirljiv boj med dobrim in zlim, nikakor ni mogla pustiti neprizadetega, zato ima njegovo domovinsko slikarstvo poseben, a prav nič idiličen pečat.

Janez Bernik je bil eminenten pobornik t. i. slovenske pomladi; rojevanje države v močno tveganih okoliščinah je označeval z usodo *Slovenske Guernike* (tako je naslavljala študije za svoje slike) in se je ob vse bolj eshatološkem dojetanju sveta odzival tudi na duhovne posledice družbenega dogajanja. Na svojih risbah je snoval ironične spomenike revoluciji, med drugim zveržen steber iz emblemov propadlega komunizma ter mrtvaških kosti in lobanj, načrtoval je arhitekturne osnutke za spravno kapelico v Kočevskem rogu z zvonovi na veter, sicer pa je na svojih slikah svete pokrajine s svetišči in obrednimi jezeri ponekod dopolnjeval tudi z obeliski, s svojih podstavkov strmečimi v nebo.

Bernik je od sodobnih slovenskih slikarjev najbolj cenil starejše pionirje povojne moderne ustvarjalnosti, med njimi Gabrijele Stupico. Kot je v knjigi *Duhovna zgodovina Slovencev* s svojim celovitim dojetanjem ustvarjalnosti opredelil Janko Kos, so ti umetniki z negacijo »komunistične vere v preurejanje sveta« stali »na ravni sočasne duhovne usode slovenstva«; med mlajšimi slikarji pa je isti premišljevalec tak položaj upravičeno pripisal prav Janezu Berniku, tako zaradi njegovih skrivnostnih znamenj »neke pozabljene, vendar še zmeraj žive duhovne tradicije, ki presega zmeraj bolj opustošeno praznino sodobnega časa«, kot zaradi poznejšega obrata »k dialogu z religioznimi izročili«.

Janez Bernik je bil vse od svojega prodora med najvidnejše moderne umetnike naš najbolj slavljene prinašalec najnovejših umetnostnih smeri (med njimi t. i. letrizma z vrisanimi nerazberljivimi pismenkami, ki mi jih je pozneje razlagal tudi kot znamenje

časa, ko so morali imeti ljudje zavezana usta). Bil je izrazito svetovljanski in v ničemer domačijski, tako da so mu sprva, tako kot nekdanji impresionistom, očitali celo tujstvo. Hkrati pa je bil v človeških globinah vse bolj zavezan duhovnemu izročilu in vse bolj eksplicitno poln trpke domovinske ljubezni in sklicevanja na otroštvo, ki ga je oživljal tudi v svoji poeziji, v kateri obuja spomine na materin kruh na mizi ali na vonj kadila in cerkveno zvonjenje. Vprašanja boja med dobrim in zlim je v znamenju sveto-pisemskih metafor dojemal s perspektive celotnega sveta – njegov univerzalni večni romar je človeški slehernik –, ob tem pa je domovino vse bolj doživljal v njeni zgodovinski tragiki ter zaznaval, kot je zapisoval na slikah, grobove tudi na nebu in veroval, da je nebo tudi spodaj, torej pod zemljo. Tako je človeški svet očitno dojemal kot nedeljivo občestvo živih in mrtvih, posuto s križi in prežarjeno s skrivnostno zarjo, kakršna ožarja tudi nemirno obzorje na tej duhovno nadvse vznemirljivi sliki. Taka podoba pa je pri Berniku le ena izmed mnogih sorodnih (a mu je bila posebej ljuba), kajti umetnik je neprestano ustvarjal, kot bi v svoji samoti izrisoval življenjski dnevnik; zato so postali »naslovi« njegovih slik največkrat kar gole datumske označbe.

Slika 29. 1. 04 je izraz umetnikovega docela ponotrjanega pogleda, ki osmišlja našo tragično zgodovino z eshatološkim zrenjem, v izhodišču podobno, kot jo je med prvo svetovno vojno osmišljal Ivan Cankar, ki si je dopovedoval, da ni bilo nobeno trpljenje zaman, in zastoj čakal na svetlobo nove zarje. Umetniška sugestivnost take podobe temelji na duhovni prepričljivosti likovnega izraza – ekspresivni skrivenčeno-sti oblik, mehko naplastenem »inkarnatu« živo razbrazdanih barvnih nanosov, zemeljski zamolklosti in onstranski prežarjenosti kolorita ter pomenski odprtosti naslikanih znamenj. Vse to vnaša z umetnikovo pristno duhovno energijo v sliko izrazito mistično razsežnost. V siju njene svetlobe se dviga Bernikovo svetišče nad križi kot izrazno krčevit, že kar razbolen privid in hkrati kot brezčasen sakralni spomenik, povzdignjen v večplastno oznanilo, ki ga občutljivi umetnik kot puščavniški svečenik izgovarja izrazito lapidarno, a sunkovito intenzivno, iz svojih najglobljih čustev in uvidov. ◀

Z delom do dostojnega življenja

■ **Jana Lampe**, prof. geografije in sociologije, v *Slovenski karitas* dela na področju mednarodne razvojne in humanitarne pomoči ter globalnega učenja (priprava didaktičnih gradiv in izobraževanj za učitelje ter delavnic za mlade).

Slovenska karitas od leta 2010 dalje izvaja dobrodelno akcijo in program Z delom do dostojnega življenja, ki je s pomočjo mesečnega darovanja Slovencev namenjena podpori staršem iz revnih družin v Afriki, Albaniji in na Šrilanki, da z lastnim delom lahko preživijo svojo družino – imajo za hrano, zdravila in šolanje otrok. Od lani preko akcije glede na potrebe podpiramo tudi delo učiteljev in zdravnikov na misijonih v Afriki.

Pomoč družinam

Akcija poteka v sodelovanju s slovenskimi misijonarji in sestrami domačinkami v posameznih državah v Afriki in Albaniji ter sodelavci lokalne Karitas na Šrilanki. V osmih letih je obrodila res lepe sadove; omogočila je preživetje in bolj dostojno življenje najbolj ubogim družinam v teh državah. Vključeni starši iz revnih podeželskih krajev, kjer se večinoma preživljajo s poljedelstvom, starši, ki živijo v mestih, niso imeli nič ali pa zelo malo možnosti za delo in zaslužek. Misijonarji in drugi sodelavci za vključitev v program izbirajo vedno najrevnejše družine, kot so družine, kjer je mati ostala sama s številnimi otroki, kjer je kdo bolan, so otroci podhranjeni, nimajo lastne zemlje, so brezposelni ipd.

Na misijonih v Afriki in Albaniji starši pomagajo v zdravstvenih centrih, šolah pri čiščenju, urejanju okolice, obdelovanju vrtov, pri oskrbi onemoglih ter drugem delu za skupno dobro. Za delo prejemajo plačilo 1 oz. 2 EUR na dan, včasih tudi v hrani, neposrednem plačilu šolnine ipd., kar je dovolj za lažje preživetje v teh krajih. Na Šrilanki, kjer sodelujemo z lokalno Karitas, pa revne družine prejmejo enoletno podporo za zagon obrti, kot je npr. reja živali, šivanje, gojenje zelenjave ...

Lani je preko te akcije materialno pomoč, ki so jo starši zaslužili z lastnim delom, prejemalo redno ali občasno 300 najrevnejših

družin v Afriki (24 EUR mesečno) ter 14 brezposelnih mater v Albaniji (48 EUR mesečno). S pomočjo 30 EUR na mesec pri zagonu družinske obrti pa se je postavilo na noge 9 družin na Šrilanki. Ta denar je bil dovolj za hrano, obleke, zdravila, plačilo zavarovanja in šolanje otrok. Mnogi so prišli tudi do lastne zemlje, živine in bivališča. Poleg materialnih stisk so se ob tem rešile tudi mnoge druge socialne in duševne stiske. Z delom in zaslužkom so bile nekatere ženske rešene pred prostitucijo, moški in ženske pred odvisnostjo od alkohola, tistim, ki so psihično zboleli zaradi revščine, ker niso mogli dati jesti svojim otrokom, se je izboljšalo njihovo stanje, starejši so manj osamljeni. Vključeni starši, oboleli za aidsom, pa so bolj samozavestni, ker se počutijo vredne, ker so dobili delo ...

Mnoge družine so se že po nekaj letih rednega dela in zaslužka postavile na lastne noge. Le-te so misijonarji zamenjali z novimi revnimi družinami. Za nas, sodelavce Karitas in misijonarje, ni večje sreče, kot da revni družini pomagamo, da lahko dostojneje živi. In vse to je možno samo z dobroto že 514 slovenskih družin oz. darovalcev, ki z mesečnim darom podpirajo te revne družine ali delo zdravstvenega delavca, učitelja na misijonih v Afriki. Lani smo na prošnjo misijonarjev začeli s podporo za delo enega zdravnika v Burundiju,

učiteljice v Ruandi in vzgojiteljice na Madagaskarju.

Izkušnje govorijo

V nadaljevanju predstavljam nekaj pozitivnih zgodb v posameznih državah in misijonih.

Najprej nekaj besed o družinah na različnih misijonih v Afriki. O delu staršev iz 30 revnih družin na misijonu v Mukungu v Ruandi je misijonarka s. Vesna Hiti dejala: »Ljudje napredujejo in so ponosni, ker lahko z lastnimi naporimi dosežajo človeško dostojanstvo. Nič več ne prosjačijo. Hkrati je to delo velik blagoslov za skupno blaginjo. Zelo smo hvaležni dobrotnikom iz Slovenije.« Žena po imenu Perut, ki je v Mukungu vključena v program, je dejala: »Ostala sem brez moža. Prej sem morala biti prostitutka, da sem preživela. Sedaj pa sem dobila delo pri sestrah in sem zelo vesela, ker s tem lahko preživim svojih 6 otrok.« Claudina, mati 5 otrok, pa je dejala: »Imam 5 otrok. Mož že dobri dve leti dela pri sestrah na misijonu. S plačilom za delo lahko plačamo šolnino, zdravstveno zavarovanje in kupimo hrano. Kupili smo tudi kozo in obnovili hišo, streho. Življenje se nam je spremenilo.« V kraju Musango v Ruandi, kjer deluje s. Anka Burger, imajo v delo vključenih 10 družin. Dismas, ki dela tam, je povedal: »Skrbim za svoja starejša starša ter mlajše brate in

sestre. Prej sem bil psihično zelo bolan, sedaj redno jemljem zdravila. Lahko delam, spim in dobro se počutim. Lahko sem kupil 2 prašička, za vse družinske člane lahko plačam zdravstveno zavarovanje ...» V glavnem mestu Ruande, Kigaliju, kjer je življenje dražje kot na podeželju, se je 13 žena naučilo izdelovanja tekočega mila in krem, ki jih prodajo za dodaten zaslužek. V Bujumburi v Burundiju, kjer 7 staršev pomaga pri delih v centru za invalidne otroke, ki ga vodijo usmiljenke, je žena po imenu Perpetua dejala: »Ostala sem brez moža. Moji otroci hodijo v 6., 4., 2. in 1. razred. Zelo sem vesela, da lahko delam pri sestrah. Zaslužim za hrano in šolske potrebščine za otroke.« V Rwisabiju v Burundiju, kjer so lani z delom pomagali 92 družinam, so sestre vključile v delo tudi starejše žene, ki so na misijon prihajale s prošnjo za hrano. Sedaj dvakrat tedensko skupaj pletejo košare. S prodajo zaslužijo. Počutijo se koristne in niso več osamljene. Dobijo topel obrok in hrano za domov. V Kiguhi v Burundiju, kjer deluje s. Bogdana Kavčič, so lani vključili v delo 12 najrevnejših žena, ki so pomagale pri urejanju novega misijona in z delom nadaljujejo. Najele so tudi zemljo in kupile kože za gnoj. Med seboj si pomagajo. Imajo skupen sklad, v katero vse nekaj prispevajo in enakovredno iz njega prejmejo večjo vsoto, da se razvijejo. Na misijonu v Safi v Centralnoafriški republiki, kjer imajo sestre zdravstveni center in vrtec, je delo dobilo 10 revnih staršev. Sestre jih učijo tudi varčevanja tistega, kar zaslužijo. Sestra Teodozija je dejala: »Te družine so bile prej vse zelo revne. Sedaj vidim napredek. Lepo so oblečeni, čisti, imajo svojo hišo, imajo za hrano.« Na

Madagaskarju v krajih Manambondro, Vangaindranu spremljajo 31 revnih družin. Misijonar Jani Mesec je dejal: »Žene, ki rade delajo skupaj, so vesele, da lahko z delom preživijo svoje otroke. Imenujejo se 'družine od Karitas'. V vasi niso več manjvredne, ampak postajajo celo zgled drugim. Otroci hodijo v šolo, niso več lačni, nekaterim smo pomagali zgraditi hiško. Tega ne bi dosegle brez pomoči iz Slovenije. Verjetno marsikateri od teh žena in njihovih otrok danes ne bi bil več med živimi zaradi podhranjenosti in bolezni. Veliko človeških življenj ste rešili, hkrati pa odpirate prihodnost mladim in otrokom pri nas.« V Ampitafi na Madagaskarju pomagajo starši iz 12 družin. Janez Krmelj pravi: »Delo na misijonu in zaslužek je pomagal prvi skupini naših družin, da so se izkopalje iz bede in prišle do lastne zemlje, bivališča. Večletna pomoč pri plačnem delu jim je omogočila samostojnost, povrnilo se jim je dostojanstvo.«

V Albaniji na misijonu v Gramshu, kjer deluje s. Vida Gerkman, 14 brezposelnih žensk opravlja različna dela. Sestram pomagajo pri pripravi kosila ter učni pomoči za revne otroke, pri obdelovanju vrta, urejanju okolice in čiščenju hiše. V slabem vremenu pletejo nogavice za ostarele in otroke, ki prihajajo iskat rabljeno obleko. Pomagajo tudi bolnim in ostarelim na domu ter drugim revnim družinam.

Na Šrilanki v Kurunegali smo v sodelovanju z lokalno Karitas lani pomagali 9 revnim družinam, da so s pomočjo mikrofinanciranja razvile neko obrt. Starši so začeli z gojenjem gob, izdelavo natikačev, s pripravo in prodajo prigrizkov, šivanjem, rejo kokoši ter prodajo jajc in mesa, gojenjem in

prodajo zelenjave, posušenih rib itd. Kupili so stroje in druge pripomočke, ki jih potrebujejo za razvoj dejavnosti. Neka žena Suwarna si je npr. kupila kolo, s katerim lahko po oddaljenih krajih prodaja zašita oblačila. Direktor Karitasa je dejal: »Starši se zares trudijo, da bi se postavili na noge ter svojim otrokom omogočili preživetje

in lepšo prihodnost s šolanjem. Hvala vsem, ki jim pri tem pomagata.«

Od lani s pomočjo mesečnih darov iz Slovenije na misijonih v Afriki podpiramo tudi mesečno plačilo 150 EUR za redno delo zdravnika Angela, ki opravlja specialistične preglede v zdravstvenem centru in porodnišnici v odročnem podeželskem kraju Ruzo v Burundiju. Prej je bilo treba zahtevnejše primere voziti v 2 uri oddaljeno bolnišnico. V misijonski osnovni šoli v Kigaliju v Ruandi, ki jo vodijo sestre usmiljenke, s 110 EUR podpiramo mesečno plačilo za delo učiteljice Séraphine, v vrtcu v Ampitafa na Madagaskarju pa z 80 EUR delo vzgojiteljice Raharinirine. To je velika pomoč tem misijonom, ki morajo pedagogice večinoma plačevati sami, ker revni starši ne zmorejo plačevati šolnine za svoje otroke. »Na misijonskih šolah otroci dobijo dobro vzgojo in izobrazbo ter tudi malico, česar v javnih šolah, ki so pogosto prenatrpane, tudi z do 100 učenci v razredu, ne dobijo.«

Povabljeni ste tudi vi

Positivnih zgodb je že veliko, veliko pa jih še vedno potrebuje našo pomoč, zato z akcijo nadaljujemo tudi letos. K pomoči nas vabijo misijonarka s. Bogdana Kavčič v Burundiju, sestre v Eritreji, s. Vida Gerkman v Albaniji ter Karitas na Šrilanki, kjer so številne revne družine potrebne pomoči. Revna družina na afriškem podeželju potrebuje dodatnih 24 EUR, v mestu pa 48 EUR, v Albaniji 50 EUR in na Šrilanki 30 EUR na mesec, da ima dovolj hrane, dostop do zdravil in šolskih potrebščin za otroke.

Nadaljujemo tudi z zbiranjem mesečnega daru za plačilo učitelja, vzgojitelja, zdravnika ali zdravstvenega delavca, za kar mesečno potrebujejo med 70 in 150 EUR.

Za mesečni dar za pomoč revnim družinam ali osebu na misijonih se lahko odločite preko trajnika ali položnice in Slovenska karitas vam bo poslala kratek opis družine, učitelja ali zdravstvenega delavca, ki se preživlja s plačilom za delo za skupno dobro, ki ste ga vi omogočili. Zgibanka za pridružitve akciji je priložena tej številki revije *Vzgoja*. Več informacij: www.karitas.si, 01 300 50 60 ali jana.lampe@karitas.si. Že vnaprej iz srca hvala za vašo pomoč! ◀

Matere obdelujejo vrt
(foto: arhiv Karitas)

Pomen mednarodnih izmenjav pri celostni vzgoji dijakov

Erasmus+ projekt Art Nouveau – Art Renouveau 2014–2017

■ **Bernarda Podlipnik**, mag. literarnih ved, je profesorica slovenščine in umetnostne zgodovine na Škofijski klasični gimnaziji ter vodja razstavnih dejavnosti v *Zavodu sv. Stanislava (Galerija Staneta Kregarja)*.

Ugotavljamo, da so pri mednarodnem sodelovanju izpostavljeni številni izzivi za vzgojno-izobraževalne procese: spoznati sebe in svoje življenje kot nekaj dragocenega in vrednega, medpredmetno povezovanje, izkustveno učenje, razvoj različnih vrst inteligentnosti, etično vrednotenje, ustvarjalnost, inovativnost ter socialne veščine, mreženje in komunikacija.

Poslanstvo Zavoda sv. Stanislava je: »Iz vere, upanja in ljubezni v dialogu s svetom ustvarjati pogoje za celovito osebnostno rast posameznika v skupnosti, da bi živel v polnosti in sooblikoval boljši svet.« Izhajamo iz načela, da je v središču naše vzgoje otrok kot celostna osebnost v svoji telesni, čustveni, intelektualni, družbeni, moralni in duhovni razsežnosti, zato se trudimo, da pouk in ostale dejavnosti spodbujajo rast osebne identitete posameznega učenca. Pri tem imajo glede na naše več kot dvajsetletne izkušnje pomembno vlogo tudi mednarodne izmenjave, saj se v njihovem procesu intenzivno prepletajo tako usvajanje znanja kot tudi utrjevanje veščin in vrednot.

Na Škofijski klasični gimnaziji smo v letošnjem avgustu zaključili triletni Erasmus+ projekt Art Nouveau – Art Renouveau, v katerem so naši dijaki ne samo spoznavali obdobje secesije pri nas in v različnih evropskih deželah ter odkrivali kulturnozgodovinske

povezave, temveč so tudi umetniško ustvarjali, prijateljevali s sovrstniki iz tujine, bogatili znanje tujih jezikov, krepili številne socialne veščine in komunikacijske spretnosti. Prijavitelj projekta je bila šola Wellington iz mesteca Ayr na Škotskem, poleg nje in naše gimnazije pa so sodelovale še štiri partnerske šole: Mallinckrodt-Gymnasium iz Dortmund (Nemčija), Institut Saint-Dominique iz Mortefontaine (Francija), Colegiul National Constantin Cantacuzino iz Targovista (Romunija) in Sredno obshtobrazovatelno uchilishte Emilyan Stanev iz Velikega Tarnova (Bolgarija).

V projektu smo z dijaki raziskovali umetnostno obdobje v letih 1890–1910, t. i. secesijo, ki je zaznamovala tako arhitekturo, slikarstvo, kiparstvo kot uporabno umetnost, notranjo opremo, nakit, knjižno oblikovanje itd., poleg tega pa je predstavljal odziv na tradicionalno in uveljavljeno umetnost 19. stoletja. Dijaki so ob

Erasmus+

raziskovanju in spoznavanju umetnosti svojega domačega okolja v času secesije in primerjavah z značilnostmi tega obdobja v drugih deželah – ob celotedenskih izmenjavah na vsaki partnerski šoli – tudi sami ustvarjali na različnih umetnostnih področjih z uporabo sodobnih materialov in medijev. Naše medsebojno druženje na izmenjavah se je prepletalo s spoznavanjem šolskih sistemov, kulturnega in verskega okolja, tradicije določene dežele, predvsem pa z odkrivanjem obdobja Art Nouveau, deželni specifikami in skupnimi slogovnimi značilnostmi, z ustvarjalnimi delavnici (npr. oblikovanje stekla, nakita, grafične tehnike, modeliranje, foto- in videodelavnice idr.), ogledi kulturnih spomenikov na ekskurzijah in še s kakšno posebno dejavnostjo, ki jo je pripravila posamezna gostiteljska šola – med temi je bil zagotovo nekaj posebnega »flash mob« ob Beethovnovi Odi radosti na pariškem trgu Trocadero pri Eifflovem stolpu. Odzivi, dnevniški zapisi in izdelki dijakov so nam vseskozi potrjevali, da se mladi veselijo izmenjav, novih prijateljev, izkušenj in

Logotip izmenjave v Ljubljani, avtorica Lučka Zagar, 4. č (foto: arhiv Bernarde Podlipnik)

spoznavanja kulturnih raznolikosti in podobnosti dežel, ki smo jih odkrivali.

Dijakinja Maruša je po izmenjavi na Škotskem zapisala: »Škotsko smo doživeli v vsej njeni polnosti, saj smo jo začutili tudi skozi oči naših vrstnikov, ki tam prebivajo. Ne nazadnje smo spoznali tudi rutino in življenjski utrip naših vrstnikov. Na Škotsko smo sicer prišli že s predznanjem o obdobju Art Nouveau, a smo tam izvedeli še mnogo več o arhitekturi, ustvarjalcih tistega obdobja in značilnostih. Še bolj pomembno pa je, da smo si vse skupaj ogledali in se v ustvarjanju preizkusili tudi sami. Morda je kdo med raznolikimi delavnicami odkril kakšen nov talent ali dobil kopico idej, kaj lahko naredi še doma. Ostajajo pa več kot spomini in nova spoznanja. Ostajajo tudi prijateljstva. Med tednom smo si nabrali mnogo poznanstev iz različnih delov Evrope, saj smo spoznali naše vrstnike iz kar petih držav in se še bolj spoznali s svojimi sošolci.«

Za našo gimnazijo pa je bila zagotovo najbolj zanimiva in kreativna izkušnja organizacija izmenjave na naši šoli, ki je potekala konec januarja 2016, ko smo teden dni gostili 65 dijakov in profesorjev s petih partnerskih šol. Poleg izčrpnega odkrivanja secesijske Ljubljane ob pomoči maturantov umetnostne zgodovine so na ekskurziji na Kras in Primorsko spoznali tudi delček jamskih bogastev in nekaj kulturnih ter naravnih znamenitosti ob obali. Za njih so bile organizirane različne delavnice, v katerih so lahko prišli do izraza njihovi umetniški talenti, saj so se delavnice vrtele predvsem

*»Svet je tak, kot je bil,
in vendar je čisto drugačen.
Na tej strani hriba sem jaz –
na oni je človek, ki mi je drag.
Hrbtni strani življenja ni.*

*Kamor se ozrem,
gleдам svetu v obraz.«*

Neža Maurer

okrog arhitekture, slikanja, grafičnega oblikovanja, oblikovanja vsakdanjih predmetov in nakita, nekaj posebnega pa je bila delavnica t. i. žive umetnosti, pri kateri so v laboratoriju slikali z bakterijami – z rastjo bakterij, ki so jih nanесли, se je razvijala tudi

končna slika; dijaki so spoznali, da človek nikoli ne more imeti popolnega nadzora nad obliko končnega izdelka – kar mu doda prijeten element presenečenja in ostaja vir človeškega čudenja.

Po zaključni prireditvi in razstavi izdelkov, ki so jih oblikovali v delavnicah, pa je sledil še zabavni večer, vrhunec katerega so bili nacionalni plesi vseh šestih držav: dijaki posameznih držav so tako poskušali naučiti ostale, kako se zapleše njihov tradicionalni ples, in po začetni zadržanosti je bila nad polko kmalu navdušena celotna dvorana. Dijakinja Manca je o svoji izkušnji dejala: »Izmenjave so odlična priložnost za odkrivanje različnih kultur in srečevanje čudovitih ljudi. Vse to in še veliko več smo lahko neposredno doživeli v tednu, ko smo gostili sovrstnike s prijateljskih šol. Vesela sem bila kreativnega vzdušja in pozitivne energije že v pripravah na izmenjavo, predvsem pa sem hvaležna za čudovit projekt, ki smo ga sooblikovali v tednu dni v Ljubljani.«

Posebej dragocena izkušnja pri organizaciji izmenjave je bila neverjetna ustvarjalna zagnanost, ki je združila tako profesorje kot dijake in tudi nekdanje maturante naše gimnazije, saj so se številni prijazno odzvali in ponudili svojo pomoč pri organizaciji in izvedbi različnih delavnic. Dijaki so poskrbeli za celostno grafično podobo, pripravili fotografsko razstavo, glasbene nastope, literarne delavnice in recital, slikovito predstavili Slovenijo in šolo, bili so vodiči na ekskurzijah idr., predvsem pa prijazni gostitelji na svojih domovih in v dijaškem domu. Tako gostujoči dijaki kot profesorji so bili navdušeni nad našim zavodom in utripom življenja v njem, nad dijaško ustvarjalnostjo in odprtostjo, urejenostjo šole, organiziranostjo, predvsem pa nad gostoljubnostjo vseh – dejansko je bilo ves teden čutiti zelo prijetno razpoloženje, pripravljenost za delo, kreativno sodelovanje in medsebojno druženje. Zavedamo se, da imamo v zavodu res odlične prostorske in tehnične možnosti ter pogoje za tovrstne dejavnosti, a brez zaupanja in podpore vodstva zavoda ter brez tako strokovne kot osebne zavzetosti, pomoči in dobrohotne naklonjenosti

Zaključna razstava na izmenjavi v Ljubljani (foto: arhiv Bernarde Podlipnik)

zaposlenih in seveda brez mladostnega navdušenja, iskrovosti, neverjetnih idej ter pripravljenosti za delo naših dijakov ne bi mogli izpeljati takega projekta – ob tovrstnih dogodkih lahko resnično doživiš, kako dragocen je prispevek vsakega posameznika.

Zaradi vseh pozitivnih izkušenj in odličnih rezultatov pa z našimi prijateljskimi šolami že načrtujemo nov projekt, tokrat na temo astrofizike, h kateremu smo povabili še dve šoli, in sicer s Portugalske in Makedonije. Zavedamo se, da niso najbolj pomembni 'otipljivi' rezultati, ki se kažejo v dijaških izdelkih iz ustvarjalnih delavnic, spletnih predstavitev projekta, razstavah, poročilih, blogih, brošurah in mestnih vodnikov v različnih jezikih, ki smo jih ustvarili, ampak da v resnici šteje in ostaja predvsem tisto, kar je vsakega izmed nas osebno nagovorilo in odprlo proti drugemu. Tovrstne dejavnosti so dragocene, če pomagajo dijakom, da preko njih odkrivajo in lažje razumejo sebe, sočloveka, svet okoli sebe – in tudi Sveto, ki ga morda samo slutijo in šele zadržano odkrivajo njegove dotike; da se zavedo ali vsaj zaslutijo, kar je v verze ujel nekdanji zavodar, pesnik Jože Udovič: »Več kot slutiš, nosiš v sebi, v tvoji krvi je raztopljeno zrno neke čiste zvezde.«

Prostovoljno delo – bogato z izkušnjami

■ **Iva Željko**, prof. specialne in rehabilitacijske pedagogike, zaključuje magistrski študij na *Pedagoški fakulteti* v Ljubljani. V programu Človek za druge je bila 3 leta prostovoljka, od septembra 2016 pa je mentorica.

Na vprašanje, komu bi priporočili prostovoljno delo, ob koncu prostovoljskega leta veliko prostovoljcev v programu Človek za druge, v katerem delujem tudi sama, odgovori, da bi ga priporočili vsem, ki si želijo novih izkušenj. Tudi sami tako delo velikokrat ocenijo kot 'pozitivno izkušnjo', 'življenjske izkušnje' ipd. Lahko bi rekli, da so ravno izkušnje tisti presežek, ki bogati tako prostovoljce kot uporabnike. Pogosto pa je želja po pridobivanju novih izkušenj tudi eden izmed razlogov, zakaj se posameznik odloči za prostovoljno delo.

Namen prostovoljnega dela

Pomembno je, da prostovoljcu na začetku predstavimo, kaj prostovoljno delo sploh je in kakšen namen ima. V Zakonu o prostovoljskem delu je prostovoljno delo definirano kot delo, ki ga opravlja posameznik v dobro drugih ali za skupno javno korist po svobodni odločitvi in brez pričakovanja materialnih koristi (Gornik idr., 2007). Na spletni strani prostovoljstvo.org so o namenu prostovoljnega dela zapisali: »Prostovoljsko delo ima velik pomen za razvoj in za prihodnost. Prispeva k razvijanju obstoječih sistemov, k razvijanju vrednot solidarnosti, k socialnemu in drugemu napredku družbe, zato ga je potrebno negovati in ustrezno vrednotiti.« Prostovoljno delo pa poleg življenja uporabnikov in družbe nasploh krepi tudi prostovoljca samega – z življenjskimi izkušnjami. Čeprav obstajajo različne oblike prostovoljnega dela, se bomo v članku osredotočili predvsem na formalno obliko, kjer med prostovoljcem in uporabnikom posreduje organizacija. Organizirano prostovoljstvo omogoča uporabnikom priti do virov pomoči, prostovoljec pa daje priložnost za izkušnjo prostovoljnega dela v ustanovah, do katerih bi sami težko dostopali.

Motivacija in prostovoljno delo

Motivacija ima izreden pomen na vseh področjih življenja, saj nas žene k nadaljevanju

in vztrajanju tudi takrat, ko se pojavijo ovire. Zelo pomembna je tudi pri prostovoljnem delu, saj vpliva ne le na odločitev za prostovoljno delo, temveč tudi na vztrajanje pri njem. Iz psihologije vemo, da so osnovni viri motivacije povezani s posameznikovimi potrebami. Pri prostovoljnem delu posameznik zadovoljuje tako potrebe nižjega kot višjega reda.

Potrebe po varnosti in sprejetosti lahko v veliki meri pomaga zadovoljevati organizacija, tako da skrbi za dosledno sledenje pravilom in dogovorom, odprto komunikacijo ter prosto izražanje skrbi, pomislekov in tegob prostovoljcev. Izpolnjeni zunanji pogoji prostovoljcem omogočajo, da se posvetijo tistemu, zaradi česar so se tudi pridružili prostovoljnemu delu – uporabnikom. Motivacija pa ni zgolj zunanja, ampak tudi notranja in izvira iz posameznika samega.

Zgodbe prostovoljcev pričajo, da obstaja nekaj več kot denar – pristen stik s sočlovekom, medsebojno zaupanje in spoštovanje, ki vračajo vero v osnovne človeške vrednote.

ga. Tukaj lahko poiščemo sam izvor oz. razlog, zakaj se prostovoljci za prostovoljno delo sploh odločijo in ne nazadnje pri njem tudi vztrajajo. Naši

prostovoljci, ki jih vsako leto ob zaključku povprašamo po razlogih za vključitev v program, različno odgovarjajo; veliko jih navaja, da si želijo pomagati, da jih prostovoljno delo veseli in si želijo posvetiti svoj čas drugim.

Pomemben dejavnik za vključevanje je tudi čas. Imamo kar nekaj izkušenj s prostovoljci, ki so se vključili v program v obdobju prehajanja med službami ali po upokojitvi. Zadnjih nekaj let pa prevladuje predvsem želja po pridobivanju novih izkušenj ter poglobljanju znanja. Ker je v našem programu večina prostovoljcev študentov, nas to pravzaprav ne preseneča. Prostovoljno delo je v zadnjih letih namreč postalo način in sredstvo, kako z izkušnjami in novimi znanji podkrepiti svoj življenjepis pri iskanju prve zaposlitve. Posamezniki si pogosto izberejo področje prostovoljstva ravno na podlagi svoje strokovne usmerjenosti oz. smeri študija, saj z izkušnjami bogatijo in krepijo svojo usposobljenost za izbrani poklic.

Raznolikost področij prostovoljnega dela – raznolikost izkušenj

V Sloveniji obstaja več kot 1362 prostovoljskih organizacij, ki nudijo različna področja, na katerih lahko delajo prostovoljci (Slovenska filantropija, b. d.). Bodoči prostovoljci lahko izbirajo med raznovrstno ponudbo, ki omogoča tudi raznolikost

izkušenj. Pri odločanju za področje prostovoljnega dela jim pomagajo predvsem naslednje smernice:

- področje v družbi, ki je pomembno za posameznika;
- ciljna skupina, s katero želijo delati (npr. otroci, mladostniki, starejši, migranti, bolniki, živali);
- koliko časa so pripravljeni nameniti prostovoljnemu delu;
- katera znanja in veščine imajo, da z njimi lahko prispevajo h kakovosti prostovoljnega dela.

Prostovoljno delo sega na različna področja: socialno, športno, rekreativno, izobraževalno, zdravstveno, kulturno, okoljsko, turistično ter pomoč v kriznih situacijah. Tako omogoča posameznikom, ki se odločajo za prostovoljno delo, vključitev glede na njihove zmožnosti in interese.

Tudi v programu Človek za druge, ki

Posamezniki si pogosto izberejo področje prostovoljstva ravno na podlagi svoje strokovne usmerjenosti oz. smeri študija, saj z izkušnjami bogatijo in krepijo svojo usposobljenost za izbrani poklic.

deluje znotraj *Društva katoliških pedagogov Slovenije*, lahko prostovoljci izbirajo med različnimi področji dela: delo v vrtcu, učna pomoč, pomoč para- in tetraplegikom na domu, obiskovanje starejših, delo z begunci, druženje z otroki s posebnimi potrebami, pomoč na bazenu pri rehabilitaciji otrok, obiskovanje bolnikov in delo s slepimi osebami. Zaradi različne starosti, družbenega statusa in značilnosti uporabnikov na omenjenih področjih so izkušnje naših prostovoljcev res raznolike. Sama lahko (podobno kot mnogo prostovoljcev) potrdim, da je včasih dobro zamenjati področje prostovoljnega dela. Drugo področje predstavlja nov izziv, drugačen pristop k delu in tako širi naša obzorja. Izkušnja prostovoljnega dela nam omogoča, da se vedno znova učimo – ne le o delu samem, ampak tudi o sebi.

Iva pri predstavitvi prostovoljnega dela (foto: arhiv programa Človek za druge)

Kaj lahko izkušnja da prostovoljcu

Prostovoljno delo temelji na delu z ljudmi, zato prostovoljci v prvi vrsti razvijajo komunikacijske in medosebne spretnosti. Ključen za uspeh sodelovanja uporabnika in prostovoljca je ravno kakovosten, odprt odnos med njima. Zlasti pri delu z otroki in mladostniki je treba znati postavljati meje, kadar gre za učno pomoč, pa tudi ustrezno predstaviti in razložiti učno snov. Prostovoljci se učijo potrpežljivosti, odgovornosti, poslušanja in vodenja. Zaradi spreminjajočih se okoliščin in razpoloženja uporabnikov morajo biti pri delu zelo iznajdljivi in fleksibilni. Znati se morajo vživljati v uporabnika, predvidevati njegove odzive in biti čuteči.

Izkušnja prostovoljnega dela pa ni le izkušnja učenja ali pridobivanja spretnosti. Je nekaj več – občutek povezanosti z uporabnikom in skupnostjo. Možnost prispevati k spremembi, na videz majhni, a v resnici ogromni za nekoga, ki potrebuje našo pomoč, podporo ali pogovor. Prostovoljci radi omenjajo poseben žar in energijo, ki se prenašata v odnosu prostovoljec – uporabnik. Kljub temu, da vlagajo veliko sebe v ta odnos, vedno izpostavijo, da od prostovoljnega dela sami dobijo veliko več, kot dajo. Včasih samo beseda ali nasmeh prostovoljca povzroči veliko spremembo. Kako zelo veliko, se pokaže v hvaležnosti uporabnika, ki je 'plačilo' in povračilo za ves trud. Na podlagi tedenskih srečanj se oblikujejo

prisrčni, topli odnosi, ki velikokrat prarastejo v prava prijateljstva.

Veliko ljudi se sprašuje, zakaj se prostovoljci sploh odločajo za prostovoljno delo. V svetu, kjer je denar pogosto na prvem mestu, si je včasih težko predstavljati, zakaj bi nekdo delal zastonj. Zgodbe prostovoljcev pa pričajo, da obstaja nekaj več kot denar – pristen stik s sočlovekom, medsebojno zaupanje in spoštovanje, ki vračajo vero v osnovne človeške vrednote. ◀

Viri

- Oblak, Alenka; Gornik, Jože (ured.) (2007): *ABC prostovoljstva: priručnik za mentorje*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS.

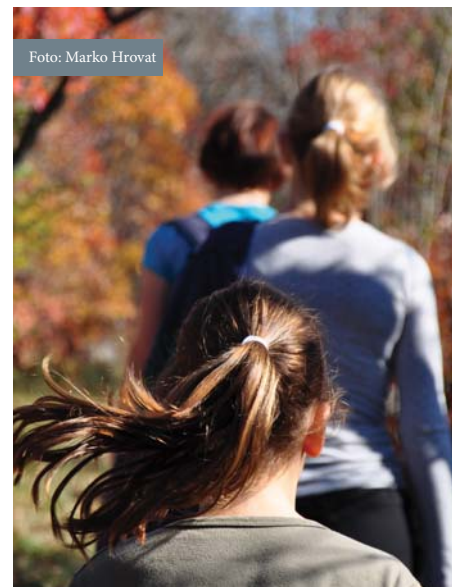

Foto: Marko Hrovat

Ličkanje koruze v vrtcu

■ **Vladka Štrucl** je vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu pri OŠ *Dragatuš*. Ima naziv svetnice ter 35 let izkušenj pri delu s predšolskimi otroki. Znanje, ki ga nenehno pridobiva, vnaša v svoje delo v igralnici.

V vasi Dragatuš vsi poznamo Društvo kmečkih žena Dragatuš. Spremljamo njihove aktivnosti na različnih prireditvah ali ob dnevu žena, ko nas nasmejejo s svojimi skeči. Tokrat pa smo jih spoznali malo drugače.

Ličkanje koruze je bilo včasih kmečko opravilo, ki so se ga udeležili sosedje in pod kozolcem ličkali koruzo. Vaščani so se ob delu družili. Velikokrat je družbo popestrila tudi harmonika. To je bil del kmečkega življenja, ki je nekako utonil v pozabo.

Člani *Društva kmečkih žena Dragatuš* se trudijo, da se stari običaji naših dedkov in babic ne pozabijo, zato so utrinek kmečkega dela predstavili tudi otrokom in staršem *Enote vrtca pri OŠ Dragatuš*.

V popoldanskih urah se je pred vrtec pripeljala konjska vprega s starim vozom – zapravljičkom. Vsi smo jih radovedni dočakali, tako odrasli kot otroci. Konj se je

ustavil na šolskem igrišču in kaj hitro so ga obkrožili otroci. Radovedno so ga opazovali, nato so premagali strah. Njihovo veselje je bilo veliko, ko jim je družina Grzetič s Tanče Gore dovolila, da so lahko sedli nanj. Otroški obrazi so žareli, ko so s konjskega hrbta gledali starše, ki so s tal opazovali njihovo veselje. Vsak, ki je želel, je lahko zajahal konja, nekateri celo večkrat. Na konjskem hrbtu so sedeli samo otroci, čeprav bi si to želeli tudi mi, starejši. Ampak delavnica je bila organizirana za otroke, torej smo odrasli lahko le opazovali in si želeli, da bi tudi mi nekoč lahko sedli na to čudovito žival.

Gospodar Grzetič je voz odpeljal do vrtca. Članice *Društva kmečkih žena Dragatuš* so se zbrale okoli voza. Oblečene so bile v krila s predpasniki, na glavi pa so imele rute. Tla so pokrile z lanenima rjuhama. Povabile so otroke, da jim pomagajo preložiti koruzne storže z voza na tla. Otroci so takoj priskočili na pomoč. Kmalu je bil na tleh velik kup koruze. Kmečke žene so pokazale, kako se lička koruzo. »Nič težkega,« smo rekli udeleženci jesenske delavnice in poprijeli za delo. Kmalu je nastal kup ličkanja in kup oluščenih koruznih storžev. Starejše gospe so nam pokazale, da je lahko to staro kmečko opravilo tudi veselo. S koruznimi laski so si naredile brke in lasulje. Odrasli in otroci smo jih z nasmehom opazovali.

Delo je bilo skoraj končano, zato je napočil čas tudi za zabavo. V zrak smo metali ličkanje. Kaj kmalu ga je bilo v zraku veliko – otroci so z njim popolnoma pre-

krili eno od gospa.

Medtem je naš hišnik Lojze že pekel kostanj. Kmalu je bil pečen, zato je bilo treba ves nered, ki je nastal ob ličkanju, pospraviti. Ker smo pomagali vsi, je bila koruza kaj kmalu na vozu. A ne vsa, saj se iz koruznih storžev da narediti marsikaj. Tudi igračo, ki so jo izdelali starši s pomočjo otrok.

Gospodar Grzetič je konj z vozom odpeljal stran od nas. Tla so bila pometena, s klopmi smo naredili velik krog. Društvo kmečkih žena nas je pogostilo z domačim pecivom iz koruzne moke in koruznim kruhom. A kruh je boljši, če ga namažeš z domačo marmelado. Mmm, kako je bilo dobro! Klop se je kar šibila od domačih dobrot, tako da je zmanjkalo prostora za pečen kostanj. Posode z vročim kostanjem smo dali na tla. Ob uživanju v res dobrih stvareh smo se družili, se pogovarjali in skupaj zaključili lepo petkovo popoldne.

Naši starši, babice in dedki se spominjajo svoje mladosti, ki so jo ob trdem kmečkem delu preživeli na kmetiji. Ni bilo igrač, televizije, računalnikov. Večji del dneva so preživeli na paši, se igrali s palicami, kamenčki ter z vrstniki. Danes naši otroci živijo drugače. Domače živali nekateri vidijo le na televiziji in še takrat povedo, da je krava vijolična. »Od kod pa zdaj to?« sem se začudila, ko sem to prvič slišala. Potem sem se spomnila na reklamo za čokolado Milka. V tej reklamni je krava res vijolična. V hlevu, na kmetiji so krave drugačne ... Bela krajina ima bogato kulturno dediščino, ki so nam jo zapustili predniki. Povezana je z delom in življenjem na kmetiji. Del tega so predstavile članice *Društva kmečkih žena Dragatuš* otrokom, staršem in zaposlenim v našem vrtcu. Svoje znanje prenašajo na mlajše rodove in s tem ohranjajo tradicijo in vrednote, ki izhajajo iz trdega kmečkega dela. Kot bi rekel moj oče: »Kapo dol, le tako naprej, gospe!«

Foto: EA

Advent na OŠ Korena

■ **Milena Golob** je učiteljica razrednega pouka na OŠ Korena.

Kaj so prazniki? Njihov namen je zблиževanje družinskih članov in vseh ljudi v skupnosti. Preživeli naj bi jih čim bolj srečno in sproščeno, saj to ob današnjem hitrem tempu življenja pogrešamo.

Decembra se prazniki začnejo z adventom, nadaljujejo z božičem, glavnim krščanskim praznikom, in se končajo s starim letom. December je mesec pričakovanja in želja. Takrat nas obiščejo trije dobri možje: Miklavž, Božiček in dedek Mraz. Miklavž, sveti Nikolaj, je ubogim delil darove. Pozneje je začel pridnim otrokom prinašati darila, za poredne otroke pa so poskrbeli parklji; ti otroci so dobili šibo. V novejšem času je Miklavža nadomestil Božiček, za njim pa dedek Mraz, ki izhaja iz Rusije.

December 2016 smo tudi na naši šoli v Koreni preživljali malo drugače kakor druge mesece. Na začetku je prvošolce obiskal Miklavž in jim v copatke, izdelane posebej v ta namen, nastavil mandarine in lizike. Nato so učenci pripravili adventni venček in vsak ponedeljek izrekli želje o upanju, miru, veselju, ljubezni. Tako smo prvi ponedeljek prižgali prvo svečko, za upanje, in se veselili, da nas bo tudi v šoli obiskal

Miklavž. Drugo svečko, za mir, smo prižgali drugi ponedeljek in si zaželeli miru, a ne samo pri nas, v nas in v naših družinah, ampak po vsej naši državi in povsod po svetu. Tretji ponedeljek smo prižgali tretjo svečko – za veselje; zaželeli smo si veliko veselja, da bi bili zdravi mi, naše družine in vsi naši najbližji. Zadnjo svečko, za ljubezen, smo prižgali zadnji ponedeljek v decembru in si zaželeli ljubezni med seboj, ljubezni do staršev, babic, učiteljev in vseh ljudi.

Decembra smo nastavili tudi adventni kalendar in vsak dan v jutranjem krogu odprli presenečenje, ki ga je za ta dan pripravil Božiček. Izdelali smo hišice iz papirja. Vsaka hišica je imela številko, pod katero je bilo skrito presenečenje, na primer branje pravljice, petje pesmice, prižiganje svečke v nedeljo, sladko presenečenje, izbira igrice, ki se jo lahko igramo v telovadnici ali v jutranjem krogu, pečenje peciva, izdelava različ-

nih stvari ob tehničnem dnevu ...

Šolska skupnost je v obliki sodelovalnega učenja pripravila Božičkovo trganko. Učenci od 5. do 9. razreda so oblikovali plakat z Božičkom. Plakat smo obesili na pano na hodniku. Po dva učenca iz vsakega razreda sta oblikovala Božička, učenci 7. razreda pa so poslikali vrečke z zimskimi motivi.

V jutranjem varstvu smo izrezovali smrečice različnih velikosti, nanje prilepili snežinke in jih nalepili v našem razredu na luč. Izdelali smo tudi lepljenko z zimsko pokrajino, pri čemer smo izrezovali pobarvanke in jih lepili na plakat.

Naši učenci so bili decembra zelo ustvarjalni in zadovoljni, saj so vsak po svoje sodelovali pri šolskih dejavnostih, kar jim je prineslo tudi nekaj novih zamisli za ustvarjanje doma ali v šoli. Ob tem so uživali, se veselili svojih izdelkov in to veselje prenašali drug na drugega, pa tudi na druge ljudi. ◀

200 let javne šole v Sodražici

■ **Majda Kovačič Cimperman**, prof. razrednega pouka, ima končan višješolski študij specialne pedagogike. Je ravnateljica Osnovne šole dr. Ivan Prijatelj Sodražica že enajst let.

V sredo, 24. maja 2017, smo slovesno praznovali 200-letnico javnega šolstva v Sodražici. Šolski dan je potekal drugače kot običajno. V sklopu praznovanja smo obiskovalce povabili na dan odprtih vrat, na ogled razstave Šolstvo v Sodražici skozi čas in na slovesno prireditev ob 200-letnici javne šole v kraju.

S slovesnim praznovanjem 200-letnice javne šole smo se na poseben način spomnili davnega leta 1817, ko je pod okriljem prvega potrjenega in izprašanega učitelja Petra Bartola pričela v Sodražici delovati javna

osnovna šola, ki jo danes poznamo kot Osnovno šolo dr. Ivan Prijatelj Sodražica. Tak naziv je šola dobila pred petinštiridesetimi leti, ob slovenskem kulturnem prazniku leta 1972.

V počastitev tega častitljivega jubileja smo na šoli pripravili dan odprtih vrat za obiskovalce. V vseh učilnicah sta potekali dve šolski uri pouka. Nekateri učitelji so pripravili pouk, kot je potekal nekoč. Učenci so šivali

Foto: arhiv OŠ Sodražica

punčke, žoge iz cunj ter mošnjičke, risali vzorčke na lesene deščice, kukali v babičino skrinjo, spoznavali stare slovenske igre, izdelovali slovar starinskih besed, prepevali pesmi iz časov naših babic in prababic, se igrali stare otroške igre ter plesali stare slovenske ljudske plesne. Pri gospodinjstvu so učenci pripravljali zdrave napitke in prigrizke, ki so jih obiskovalci lahko poizkusili. V likovni delavnici pa so nas učenci popeljali preko glasbe do likovnega muziciranja. Imeli smo priliko videti izdelovanje knjig, rož in pisanje s črnilom ter se preizkusiti v kaligrafiji. V nekaterih učilnicah pa je potekal sodoben pouk s pomočjo sodobne računalniške tehnologije ter izvajanje poskusov z modernimi pripomočki ali pa nenavadnimi kemijskimi snovmi. Učenci in obiskovalci so se lahko preizkusili tudi v številnih miselnih igrar in matematičnih ugankah. Med obiskovanjem pouka po učilnicah v vseh treh nadstropjih so si obiskovalci lahko ogledali tudi videoposnetke iz življenja in dela šole, posnetke fotografij in razstavo, ki je prikazovala šolstvo v Sodražici skozi čas. Že pri vходу nas je pričakala stara učilnica z raznovrstnimi starimi učbeniki in zvezki ter vitrinami z zapisi šolskih kronik ter starimi naznanili, spričevali, vpisnicami, odpustnicami. Na starinski učiteljevi mizi so nas pričakali dnevnik z zapisi izpred več kot sto let, črnilnik in palica. Med starimi učbeniki in zvezki so bile tudi male

črne tablice za pisanje, koščki krede in drugi pripomočki. V knjižnici je bila razstava starih časopisov, revij in prvih šolskih knjig. Seznanili smo se tudi s knjižničnim redom nekoč in prebrali misli pesnikov in pisateljev, ki so učence šole obiskali v zadnjih desetih letih. Razstavili smo tudi predmete in zapise delovanja pionirske organizacije, mladinske organizacije, organizacije Mladi gasilec ter stare izvode šolskega časopisa Odmevi iz naše doline. Pozabili nismo niti na tehnične pripomočke, avdio-vizualna sredstva, instrumente, glasbila, ki so se nekoč uporabljali pri pouku.

Po dveh urah spremljanja pouka in ogledu razstave je sledila osrednja prireditve v počastitev 200-letnice javne šole, ki so jo pripravili učenci matične šole, učenci podružnične šole Sv. Gregor in komorni ansambel Glasbene šole Ribnica v sestavi sodraških učencev in pod mentorskim vodstvom profesorjev. V posebno veselje in čast nam je bilo, da se je povabilu odzval in na prireditvi nastopil tudi nekdanji učenec sodraške šole, tenorist Aljaž Vesel, ki glasbeno ustvarja, se izpopolnjuje in živi v Švici. Uro in pol trajajoč kulturni program nas je z besedno, pevsko, glasbeno, plesno in dramsko umetnostjo popeljal skozi različna obdobja šolanja v sodraški dolini ter poskušal edinstveno povezati njeno preteklost, sedanjost in prihodnost. Prireditve smo slovesno zaključili s prihodom dvestote generacije prvošolčkov

na oder ter s skupno pesmijo Srečen je, kdor glasbo rad ima.

Prireditve so se poleg učencev, staršev in zaposlenih udeležili tudi župan občine Sodražica Blaž Milavec, podžupan občine Sodražica Andrej Pogorelec, poslanec državnega zbora Jože Tanko, direktor direktorata za vrtce in osnovno šolstvo na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport Gregor Mohorčič, predstojnica ljubljanske območne enote Zavoda za šolstvo Brigita Rutar, svetovalka na Zavodu za šolstvo Irena Simčič, predstavniki Pedagoške fakultete Ljubljana, svetniki občine Sodražica in nosilci drugih občinskih funkcij, župani in predstavniki sosednjih občin, direktorji javnih zavodov, ravnateljice in ravnatelji sosednjih osnovnih šol in vrtcev, nekdanje ravnateljice in ravnatelji šole, nekdanje učiteljice in učitelji sodraške šole ter drugi nekdanji zaposleni, številni občani in drugi obiskovalci.

Po prireditvi smo za vse učence razrezali slavnostno torto in veselo praznovali v dvorani šole. Za vse obiskovalce, ki so lahko še enkrat pokukali v svoje nekdanje učilnice in se sprehodili skozi razstavo, pa je sledilo druženje ob kavi, prigrizkih in pecivu v jedilnici šole, kjer smo skupaj obujali spomine na šolske dni v sodraški šoli.

Ob tem pomembnem jubileju smo na šoli izdali zbornik *200 let Javne šole Sodražica*, v katerem smo zajeli kronološke zanimivosti javnega šolstva v Sodražici od začetkov do današnjih dni.

Ob pripravah na slovesno praznovanje 200-letnice javne šole, ob pripravi razstave in zbornika, prebiranju starih šolskih kronik in drugih zapisov, ob zbiranju starih dokumentov in pogovorih z nekdanjimi učenci, nekdanjimi učitelji in drugimi zaposlenimi smo zaznali, kolikšno bogastvo idej in znanja je že vzkliko na sodraški šoli. Utrip življenja in dela šole je bil nekoč drugačen kot danes. V dveh stoletjih se je marsikaj spremenilo. Šola se je selila iz ene zgradbe v drugo, vse do današnje stavbe, ki je bila zgrajena pred osemindesetimi leti, večkrat obnovljena, z dograjeno novo športno dvorano in jedilnico v letu 2012 ter energetske sanirane v letu 2014. V dvesto letih so iz ene učilnice zrasli številni šolski zidovi, pa ne samo zidovi, raslo je tudi znanje, ustvarjalnost, modrost ...

Delček tega smo želeli prikazati in podeliti z vsemi prisotnimi ob slovesnem praznovanju 200-letnice javne šole. ◀

Vita Lunežnik

Veliko spominov, zgodb in glasbe

Participatorno akcijsko raziskovanje glasbenega izobraževanja v pozni starosti

Diplomsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2016

Raziskovali smo vpliv glasbenega izobraževanja v pozni starosti. V juliju in avgustu smo organizirali glasbene delavnice v Domu upokoencev Ptuj, v katere so bili vključeni prebivalci doma (povprečna starost 80 let). Zanimal nas je vpliv glasbe na razpoloženje starejših.

Ugotovili smo, da je poslušanje glasbe in petje izboljšalo psihično počutje in razpoloženje starejših. Tak pozitiven vpliv razumemo kot velik uspeh, saj lahko deluje kot varovalni dejavnik pred depresijo, ki je med starejšimi pogosta. Ugotavljamo, da so starejši motivirani, radovedni in se želijo učiti tudi v obdobju pozne starosti. Najstarejša udeleženka delavnic (90 let) je dejala: »Če že pojemo, pojmo, da se naučimo boljše peti, ne slabše.« To kaže na posameznikovo željo po učenju, znanju, napredovanju, osebni rasti. Med petjem so se udeleženci povezali s svojim zdravim delom telesa (pri petju smo osredotočeni na to, kar zmoremo, torej petje, in ne na to, česar ne zmoremo več), sebe so doživljali kot sposobne. Obdobje starosti je lahko ustvarjalno. V raziskavi smo dokazali, da lahko z glasbo osmislimo čas v obdobju starosti in preko tega ohranjamo vitalnost ter prožnost oz. 'plastičnost' možganov (petje ljudskih pesmi lahko pomeni tudi stimulacijo spomina, spodbuja učenje in ohranja umske sposobnosti starejših).

Obdobje (pozne) starosti je eno izmed življenjskih obdobj, ki je prav tako smiselno kot vsa ostala. Starost ni omejitev za učenje.

Z učenjem skozi glasbo lahko skrbimo tudi za duševno zdravje. Glasba in duhovnost se prepletata; tudi po 80. letu. Glasba bogati življenje. ◀

Iva Nežič Glavica

Izkustveno učenje in poučevanje po Albertu Höferju

Doktorsko delo

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, 2017

Dr. Albertu Höferju (avstrijskemu pedagogu, psihoterapevtu in duhovniku) je v 80. l. pr. st. skupaj s sodelavci uspelo integrirati izkustveno učenje v svoj celostni geštalt pedagoški model, s katerim je prenovil koncept religioznega pouka v avstrijskih šolah. Velik doprinos njegovega pedagoškega modela je predvsem v tem, da je v izkustveni krogotok učenja poleg kognitivne, afektivne in telesne ravni znal umestiti še duhovno ter religiozno razsežnost. Höferjev model učencu ne želi posredovati zgolj novih spoznanj oz. znanja, temveč si prizadeva, da slednji ob pridobljenem znanju tudi osebno raste. V ta namen se na premišljen in senzibilen način poslužuje izkustvenih metod, ki vključujejo integracijo osebnosti. Gre za kontinuiran proces učenja in poučevanja, v katerem učenec s pomočjo geštalt terapevtskih elementov vzpostavlja poglobljen odnos do učne vsebine, ki ga nagovarja tudi na eksistencialni ravni ter ga posledično spodbuja k samorefleksiji in osebni rasti. Ob tem pa učenčev duhovno in religiozno dimenzijo v učnem procesu nenehno povezuje z njegovimi (biografskimi) izkušnjami.

Höferjev geštalt pedagoški model predstavlja v svoji pedagoški aplikaciji velik izziv za poučevanje humanističnih, družboslovnih ter religioznih vsebin v okviru splošne in religiozne edukacije, kar je razvidno tudi iz rezultatov empirične raziskave, ki je bila izvedena v okviru doktorske disertacije. ◀

Mateja Genta

Pomen čustev za vzpostavitev dialoško-etičnih odnosov

Doktorsko delo

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, 2017

Potrdili smo osrednjo hipotezo, da je ustrezno dialoško-etično razumevanje čustev eden izmed temeljev moralnosti in vzpostavljanja umetnosti življenja. V prvem poglavju smo se ukvarjali s pojmi čustev in čustvenosti, dialoga, odnosa ter umetnosti življenja. Jedro njihove povezanosti smo našli v filozofskem in teološkem pogledu na osebo oz. na človeka kot na bitje odnosov in bitje dialoga. Sledila je analiza in primerjava različnih teorij čustev. Teorijo čustev smo opredelili kot celosten sklop pogledov na naravo, funkcijo, izvor, vlogo in pomen čustev, ki predstavlja določeno zaključeno celoto, znotraj katere se posamezne postavke medsebojno podpirajo in s tem čustva in čustvenost tudi celostno razlagajo. Jedro naloge je bilo ukvarjanje s kognitivno teorijo čustev po filozofinji Marthi C. Nussbaum, ki trdi, da so čustva eno izmed jeder posameznikovega dožemanja sveta okoli njega – so odraz narave njegovih potreb ter vzpostavljanja odzivov na situacije. Ker so čustva pravzaprav oblika vednosti in jih lahko razumemo kot vrednostne sodbe, jih lahko do določene mere tudi oblikujemo v skrbi za svojo dobrobit ali dobrobit drugih. V zaključnem delu naloge smo oblikovali celosten praktični model razumevanja čustev in čustvenosti v okviru geštalt pristopa (temelji na predpostavki, da je človek rojen za odnose in naravnani na učenje in rast skozi te odnose in v okviru teh odnosov; čustva in čustvenost razume kot celostno zavedanje odnosa med organizmom in njegovim okoljem). Ob koncu zagovarjamo še okvir umetnosti življenja kot celostnega pristopa k etiki ter vanj vpnemo omenjene vidike čustev, čustvenosti, odnosnosti in učenja. ◀

Marta Milena Keršič, Jelka Piškurić

»Jaz vem, da sem Slovenka, jaz ljubim domovino!«

Ljubljana: Študijski center za narodno spravo, 2016

72 strani, cena: 12 €

V knjigi je v slovenskem in angleškem jeziku opisana begunska pot družine Adamič iz Sodražice, njihov prihod v Ameriko, integracija v nov družbeni prostor, skrb za ohranitev slovenske skupnosti in prizadevanje za ohranjanje stikov z matično domovino. Predstavlja pomemben doprinos k poznavanju slovenske povojne zgodovine in še posebej begunske problematike ter z njo povezanih zgodb številnih Slovencev, ki so morali po koncu druge svetovne vojne zapustiti rodno domovino.

Kristina Brenkova (izbor)

Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice

Slikanica s CD-jem za otroke

Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2017

116 strani, cena: 22,95 €

Slovenske ljudske pesmi spominjajo na življenje, čustvovanje in predstave slovenskih otrok v preteklosti; tudi takrat so se radi igrali. Z izštevankami so določali, kdo bo lovil, šalili so se in pletli rime. Pogovarjali so se z živalmi in se smejali vsemu nenavadnemu. S pesmimi so bogatili svoje besedišče. Ilustracije Marlenke Stupica dajo slikanici dodaten čar.

Nataša Konc Lorenzutti

Nisem smrklja

Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2017

148 strani, cena: 22,95 €

Prvoosebne pripovedi osemletne Polone nam prikažejo vsakdanje življenje v veliki družini: veselje in žalost, ljubezen in prepire, prijateljstvo, odnose in dogodke v šoli, smrt sošolke, navdušenje nad glasbo in naravo ... tudi to, kako pomembno je, kakšne besede in načine komunikacije izbiramo odrasli.

Matej Plevnik, Rado Pišot (ur.)

Razvoj elementarnih vzorcev v zgodnjem otroštvu

Koper: Univerzitetna založba Annales, 2016

217 strani, cena: 16 €

Knjiga je odlično vodilo za vse, ki se ukvarjajo z vodenjem gibalnih/športnih programov otrok oziroma delajo z otroki (učitelji, vzgojitelji, starši, strokovnjaki na področju zdravstva, športa ...). Delo predstavlja eno od redkih raziskav na svetu, v kateri so avtorji znanstveno tako celostno raziskali temeljne gibalne vzorce otrok. Monografija zajema petnajst znanstvenih poglavij s pomembnimi informacijami o poteku razvoja temeljnih gibalnih struktur v zgodnjem otroštvu.

Petra Dolenc

Telesna samopodoba in gibalna/športna aktivnost mladostnikov

Koper: Univerzitetna založba Annales, 2015

90 strani, cena: 12 €

Monografija prinaša pomembne ugotovitve o povezanosti telesne samopodobe, samospoštovanja in gibalne/športne aktivnosti mladostnikov. Raziskave kažejo, da vedno več otrok in mladostnikov svoj čas preživlja pretežno sede, kar negativno vpliva na njihovo fizično in duševno zdravje. Uspeh ob gibalni aktivnosti je ena temeljnih poti do boljše samopodobe, samospoštovanja in zadovoljstva.

Slomškova priznanja 2017

V soboto, 23. 9. 2017, bo na Ponikvi tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Tam bomo **Slomškova priznanja** podelili **ge. Mariji Glinšek, ge. Ani Nahtigal** in **s. Darjani Toman**. Naziv častni član DKPS bo prejela **ga. Slavica Navinšek**. Tu povzemamo utemeljitve priznanj, prejemnikom iskreno čestitamo in se zahvaljujemo za njihovo delo.

Ga. Slavica Navinšek, roj. 28. 12. 1933, je svojo pedagoško pot pričela leta 1964, ko je začela učiti slovenščino na takratni 4-letni Šoli za medicinske sestre babice v Ljubljani. Uvedba srednjega usmerjenega izobraževanja leta 1980 je ukinjala vse klasične strokovne šole in gimnazije ter jih nadomeščala z usmerjenim izobraževanjem. V tem času sta se združili obe zdravstveni šoli v Ljubljani, Šola za medicinske sestre babice in Šola za medicinske sestre. Nadomestila ju je Srednja zdravstvena šola, ki se je preselila na Šubičevo 1, kar je bila tudi materialna pridobitev za novonastajajočo zdravstveno šolo. V času osamosvajanja Slovenije v letih 1990/91 so po 10 letih razmere v šolstvu ponovno ogrozile Srednjo zdravstveno šolo. Skupini učiteljev s predsedujočo Slavico Navinšek je že v šolskem letu 1991/92 uspelo, da je ta šola ohranila vpis programa zdravstveni tehnik. Ga. Navinšek pa je že v tem času vztrajno ponavljala potrebo in zahtevo po gradnji nove stavbe za zdravstveno šolo. Po ukinitvi usmerjenega izobraževanja se je postavljala nova mreža šol in programov, ponovno se je vrnila gimnazija. Ob imenovanju gospe Slavice Navinšek za ravnateljico je šola že štela 12 gimnazijskih oddelkov, zdravstvena šola pa 21 oddelkov programa zdravstveni tehnik. Skupni cilj vseh zaposlenih, ki ga je v kolektiv širila gospa Navinšek, je bil ohranitev zdravstvene šole in preselitev na novo lokacijo ter postavitev

ugledne gimnazije, ki je nekoč že slovela. V tem času je ga. Navinšek z ekipo delovala na vseh področjih za pridobitev lokacije in gradnjo nove stavbe, kamor se bo lahko preselila zdravstvena šola. To ji je uspelo. 31. 8. 1997 je Vlada RS sprejela sklep o ustanovitvi Srednje zdravstvene šole Ljubljana in Gimnazije Jožeta Plečnika Ljubljana, s tem pa je bila ukinjena Srednja zdravstvena šola in gimnazija na Šubičevo 1 v Ljubljani. Dijaki, učitelji in drugi delavci so se v šolskem letu 1998/99 že preselili v novozgrajeno šolo na Poljanski cesti 61 v Ljubljani. Prof. Navinškova je veliko energije vložila tudi v oblikovanje gimnazije; trudila se je, da bi se ohranili latinski oddelki. Imela je posluš za dijake in učiteljski zbor in si vzela čas, da je probleme reševala s potrpežljivostjo in z vztrajnostjo.

Ga. Marija Lipnik, por. **Glinšek**, se je rodila 18. 11. 1962 v kleni slovenski družini v Škalah pri Velenju. Družini, kjer so vladale vrednote, kot so vera, kultura, prostovoljno delo, skrb za soljudi, spoštljiv odnos do večnih in časnih dobrin, za katere so si prizadevali predniki.

Z možem in tremi otroki gradi prav tak dom in ohranja enake vrednote. Vera ji pomeni vsakdanjo tesno povezanost z Bogom, zaveda se duhovne razsežnosti življenja ter jo skrbno neguje.

Odločila se je za poklic, v katerem lahko združuje svoje mnoge talente. Je vzgojiteljica predšolskih otrok. Izjemno deluje na likovnem področju: slikarstvo, risanje, oblikovanje. Globok čut za sočloveka razodeva njeno bogato čustveno inteligenco.

Vsako nedeljo v domači cerkvi sv. Jurija v Škalah sv. maše obogati s petjem in branjem beril. Je aktivna kristjanka v domačem kraju, kjer je tudi v službi. To je lastnost, ki je pri Mariji še posebej vredna priznanja: varovati in vzgajati otroke domala vseh krajanov kar 35 let in v istem kraju živeti polno krščansko življenje.

Od ustanovitve OS DKPS v Mozirju leta 1992 je Marija članica društva. Posebej so ji

pri srcu duhovne obnove in raznovrstne delavnice, ki so se odvijale pod okriljem društva v teh 25 letih. S svojo vedrino in srčno milino vedno obogati naša druženja.

Ga. Anica (Ana) Nahtigal je bila kot osmi otrok rojena 14. 1. 1958 v Jezeru pri Trebnjem, v tradicionalni kmečki družini. Starši so otrokom dali močne vrednote, kot so vera, ljubezen in družina. Po novomeški gimnaziji je nadaljevala študij na filozofski fakulteti, smer pedagogika in psihologija, končala specializacijo družinskega svetovanja in katehetsko-pastoralno šolo.

35 let je bila šolska svetovalna delavka, v okviru ministrstva za šolstvo je sodelovala pri uvajanju devetletke, imela seminarje za učitelje v okviru Zavoda za šolstvo, bila vodja šolskih svetovalnih delavcev Dolenjske in sodelovala na posvetih. V osnovni šoli je vodila šole za starše, 25 let organizirala prostovoljno delo osnovnošolcev ter ves čas spremljala starše in otroke v stiskah.

V DKPS se je včlanila v prvih letih delovanja društva ter sodelovala v Vzgojni svetovalnici, pri seminarju Usposabljanje voditeljev šole za starše in pri izvajanju šol za starše po različnih župnijah in šolah.

26 let je vodila Župnijsko karitas, organizirala oratorij za otroke ter predavanja za učitelje in ostale. 25 let je predavala v tečajih priprave na zakon.

Največ ji pomeni družina; z možem imata tri otroke in enega v nebesih ter osem vnukov. Ana je v službi ljudi, ki imajo težave, svoje delo ima rada.

S. Darjana Toman, uršulinka, s krstnim imenom Neža Cecilija, je rojena v Slovenskih Konjicah 23. 12. 1948. Leta 1972 je izpovedala prve zaobljube kot uršulinka.

Na teološki fakulteti je leta 1979 diplomirala in leta 1981 prejela kanonično poslanstvo za katehezo. Delovala je v številnih župnijah. Vključevala se je tudi v širše katehetsko delo v Cerkvi na Slovenskem. Bila je članica Medškofijskega katehetskega sveta, uredniškega odbora revije *Cerkev v sedanjem*

Prejeli *smo*

Ranko Rajović

Slovenija

Pobarvanka z nalogami

Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2017

20 strani, cena: 8,95 €

Urška Ponikvar

Najin dnevnik

Vodnik za pare v spoznavanju

Grosuplje: samozaložba, 2017

132 strani, cena: 21,90 €

Kristina Brenkova (izbor)

Zlata skledica

Pravljice z vsega sveta

Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2017

368 strani, cena: 34,96 €

svetu, dopolnjevala je redovno formacijo v mednarodni skupnosti v Rimu ter bila 16 let voditeljica Katehetsko-pastoralne šole v ljubljanski nadškofiji.

Organizirala (in se udeležila) je izobraževanja Kateheze Dobrega pastirja (KDP) v Sloveniji za katehiste, ki delajo na vseh treh stopnjah (starost otrok 3–6, 6–9 in 9–12 let), vključno s pripravo na birmo. Pridobila je naziv geštalt pedagoginja ter specialistka pastoralne teologije. V letu 2004/05 je v okviru Uršulinskega zavoda in v sodelovanju z društvom Montessori v Nemčiji organizirala prvi izobraževalni program pedagogike montessori v Sloveniji, ki se ga je tudi udeležila. Leta 2008 je uspešno zaključila program za vodenje ignacijanskih duhovnih vaj in duhovno spremljanje v Angliji.

Ves čas je ostala zvesta osnovni redovni poklicnosti in imela različne službe znotraj redovnih skupnosti. Bila je prva direktorica Uršulinskega zavoda in je poskrbela, da je bil ustanovljen prvi vrtec montessori v Sloveniji in v povezavi z njim prvi atrij KDP. Je ravnateljica Akademije Mericianum in njeno temeljno poslanstvo ostaja odgovornost za KDP v Sloveniji. Prav pogum in prizadevnost s. Darjane sta odločilna, da je seme KDP, položeno v zemljo naše domovine, zrastle v drevo mnogih atrijev po vsej Sloveniji.

Romanje po Slomškovi poti 2017

Za nami je 10. romanje po Slomškovi poti, tokrat na 60-kilometrski razdalji med Stično in Šentjernejem. Letos mineva natanko 180 let od jeseni leta 1837, ko je bl. A. M. Slomšek kot spiritual opravil študijsko potovanje med Celovcem, Ljubljano, Brežicami in Zagrebom ter nazaj preko Ljutomera in Ormoža v Celovec.

Naše romanje se je začelo z blagoslovom p. Branka v stiški baziliki. Šest romarjev se nas je v zgodnjem jutru odpravilo na pot proti Trebnjemu. Hlad, klepet in kosilo smo dobili v gostoljubnem domu naše podpredsednice Jasne. Po daljšem počitku smo krenili naprej proti Mirni Peči. 30-kilometrski pot nas je pošteno utrudila, saj se tokrat nismo mogli izogniti vročemu asfaltu. A hladna cerkev z večerno sv. mašo in pošten počitek romarju hitro povrneto moči. V soboto smo se že ob petih podali na novo

30-kilometrsko pot skozi Novo mesto do Šentjerneja. Ob osmih smo že bili pri jutranji sv. maši pri frančiškanih v Novem mestu. Dan je postajal vse bolj vroč in v Šentjerneji smo prispeli okrog 18. ure. V tem popoldnevu nas je ohladil in osvežil gostoljuben Šinkovčev dom.

Počasi romamo proti cilju, vsako leto z nekaj dodanimi kilometri. Imamo voljo in veselje, smo vedno bolj prijatelji in oznanjevalci. Tako prijetno je srečevati ljudi in videti spremembo v pogovoru z njimi, ko povemo, da smo učitelji in Slomškovi romarji. Naslednje leto romanje nadaljujemo iz Šentjerneja proti Zagrebu, a zagotovo ne več sredi julijske vročine.

Helena Kregar

Bratstvo, izziv za naš čas

Od 24. do 30. julija 2017 je v letoviškem mestu Vichy v Franciji potekal 62. kongres Združenja evropskih katoliških učiteljev (SIESC). Glavna tema je bila *Bratstvo, izziv za naš čas*. Prisotnih je bilo 66 udeležencev iz dvanajstih evropskih držav. V dopoldanskem času smo imeli predavanja na naslovno temo, popoldne smo si ogledali znamenitosti mesta Vichy, grad La Palisse, opatijo benediktink Chantelle, mestno opero ... Ob večerih smo se lahko udeležili različnih delavnic, se učili tradicionalnih plesov, zaplesali z narodnimi nošami, klekljali, risali mandale, prepevali v pevski delavnici ali poslušali predavatelja Stefana Lunteja o novicah iz Evrope. Dopoldanska predavanja so imeli: univerzitetna profesorica Beatrice Moulin iz Univerze Blaisa Pascale iz Clermont Ferranda, sociolog Jerome Lagoutte in mladi teolog Bertrand Dumas. Po predavanjih smo se razdelili v jezikovne skupine: angleško, francosko, francosko-italijansko ali nemško. V skupinah smo se odprli, odmevali na predavanja, odgovarjali na vprašanja in si marsikaj zaupali ... Svet se spreminja. V mnogih evropskih mestih so begunci in različni migranti, pred katerimi si Evropejci ne smemo zatiskati oči.

Naslednje srečanje bo v Nemčiji od 24. do 29. julija 2018 v mestu Trier. Pogovarjali se bomo o zakonu, svobodi in odgovornosti.

Magda Jarc in Karmen Koprivec

Pri vas naj se vse dela iz ljubezni

»Pri vas naj se vse dela iz ljubezni« je stavek iz 1. pisma Korinčanom, na katerem so temeljile 5-dnevne duhovne vaje v tišini, ki jih je vodil dr. Silvo Šinkovec s sodelavci pri gostoljubnih sestrah notredamkah v Ilirski Bistrici. Ob svetem Pavlu smo v Krstu pri Savici spoznavali tudi vero dr. Prešerna in vero naših literatov v knjigi dr. Vladimira Truhlarja *Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju*. Tako kot leta 1976, ko je bila ta knjiga prvič izdana, tudi danes šolski sistem ne priznava absolutnega in celo veliki Prešeren za mnoge dijake in sodobnike po besedah udeleženke ostaja »mojster fig, ki je bil večkrat zapit«. Mnogi od prisotnih smo si morali priznati, da v času šolanja nismo nič slišali o Prešernovi veri: »De pravi Bog se kliče Bog ljubezni, de ljubi vse ljudi, svoje otroke« (Krst pri Savici); o absolutnem, položenem v vsakega človeka.

V razkošju tišine: »Sam, sam, sam moram biti, da pozabim misliti in govoriti in da občutim v sebi le eno veličast vesoljstva tihega: Rast (Kosovel, Prerojenje), smo izkusili absolutno v svoji notranjosti in za roko prijeli srečo, ki je za vse zastoj: »Sobice večnosti vse so odprte, duše več niso potrte, zlati odsevi sijajo k nam, čutiš, da nisi več sam!« (Kosovel, Sredi noči) Počitnice so se prevesile v svoj konec. Učitelji se zbiramo na načrtovanih. Bo v njih prostor za besede sreča, spoštovanje, absolutno? Ne daj, Bog, da bi zanje opeharili še kakšno generacijo mladih in jih prepustili na milost in nemilost kolesju šolskih programov potrošniške družbe. Saj jih imamo radi, mar ne?

Magda Jarc

Zaključek prostovoljskega leta 2016/17

Z iskreno zahvalo vsem prostovoljcem za njihovo delo in trud, ki so ga vložili v okviru prostovoljnega dela, smo zaključili že 16. leto prostovoljstva v okviru programa Človek za druge, ki deluje znotraj DKPS.

Zaključno srečanje prostovoljcev smo imeli v ponedeljek, 12. junija 2017, v Ljubljani na Poljanah. Drug drugemu smo podelili vtise in anekdote iz prostovoljnega dela, se vsakemu zahvalili in se še malo posladkali. Letos je v programu sodelovalo nekaj več

kot 40 prostovoljcev. Delo so opravljali na osmih različnih področjih. Veseli smo dejstva, da je kar 20 prostovoljcev z nami že dve leti ali več. Še bolj kot mi pa so za vse opravljeno delo hvaležni prejemniki pomoči. Teh je bilo letos okoli 250.

Nekateri prostovoljci so delo opravljali tudi čez poletje, večina pa jih spet začne oktobra. Takrat ste povabljeni k sodelovanju tudi novi prostovoljci. Več informacij bomo objavili na <http://clovekazdruge.blogspot.si>.

Kristina Lepen

Načrtovalni dan 2017

Letošnje načrtovanje dela DKPS je bilo v Kranju. Članice OS Kranj so poskrbele za prijetno in spodbudno delovno okolje v župnišču, posebej odprto pa nas je sprejel župnik g. Andrej Naglič. Zbralo se nas je okrog 20 iz različnih območnih skupnosti in organov društva.

Pregled stanja in oblikovanje načrtov in dejavnosti sta potekala po področjih: izobraževanje, območne skupnosti, mladi, duhovnost in mediji. Koordinator je vodil pogovor o načrtovanju dela v prihajajočem šolskem letu in v prihodnjem obdobju 2017–2021. V skupinah smo analizirali dosedanje

dogovore in jih oblikovali v konkretne načrtovane dejavnosti. Za razpravo in temeljit razmislek o predlogih skupin smo si vzeli dovolj časa in ob zaključku dneva dobili jasno začrtane poti našega letošnjega dela. Največji izzivi nas čakajo na področju dela za mlade; želimo si ustanoviti še nekaj novih območnih skupnosti, jim ponuditi programe za spodbujanje kakovostnega dela; radi bi bili dejavni na področju krščanske duhovnosti; želimo si, da bi našli pot do medijev, ki bi širili informacije o našem delu.

Vsakoletni načrtovalni dan je nepogrešljiv člen društvenega delovanja, sodelovanja, naše povezanosti in ustvarjalnosti. Zato hvala gostiteljicam iz OS Kranj in vsem, ki smo počitniško soboto posvetili svežim korakom društva v novo šolsko leto.

Helena Kregar

Slomškov dan 2017

Tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev bo v soboto, 23. septembra 2017, na Ponikvi. Geslo letošnjega srečanja je *Berite, in kar ste brali, (dobro) preudarite!* Že 13. leto zapored bomo podelili Slomškova priznanja in naziv častni član DKPS.

Človek za druge

Vse, ki ste pripravljeni dve uri na teden prostovoljno pomagati, vabimo v program prostovoljnega dela *Človek za druge*. Pomagajte lahko na enem od naslednjih področij: delo v vrtcu, učna pomoč, delo z begunci, pomoč paraplegikom, obiskovanje starih, obiskovanje bolnikov, pomoč pri rehabilitaciji otrok, druženje z mladimi s posebnimi potrebami in pomoč slepim. Delo poteka v Ljubljani in Postojni. Uvodno srečanje za prostovoljce bo 17. oktobra 2017 v Ljubljani. Prijave in informacije: 01/43 83 987, clovekazdruge@gmail.com.

Pedagoške maše in Slomškovi večeri

OS Ljubljana organizira pedagoške sv. maše enkrat mesečno ob 18.30 v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani in Slomškove večere:

- 21. 9. 2017: pedagoška sv. maša;
- 5. 10. 2017: večer v sklopu Socialnega tedna: *Delam, da (pre)živim* (Sv. Jožef v Ljubljani);
- 19. 10. 2017: srečanje in pogovor s pisateljem Dragom Jančarjem (Sv. Jožef v Ljubljani);
- 16. 11. 2017: po pedagoški sv. maši skupen obisk Nikodemovega večera;
- 7. 12. 2017: srečanje s Slomškovi nagrajenci leta 2017 (Sv. Jožef v Ljubljani).

Seminarji za osebno in strokovno rast

Programi so dolgi od 2 do 24 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Začetni seminar: Kar otrok prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi otroki in vzgojitelji/učitelji. Odgovornost za odnos je na strani odraslega, s tem pa tudi iskanje načinov, ki bodo otroka lahko opolnomočili, da bo kljub slabim izkušnjam napredoval v bolj zadovoljnega posameznika.

Nadaljevalni seminar: Preprečiti želimo retravmatizacijo, ki pri strokovnem delavcu krepí občutek nemoči za soočanje z zahtevnejšimi problemi v šolskih situacijah ter vodi v izgorelost in prelaganje odgovornosti na druge. Pedagoške delavce želimo opolnomočiti za bolj učinkovito delo v odnosu s starši, učenci in sodelavci ter spodbuditi reflektivno razmišljanje.

Obseg: 4 ali 8 ur

Izvajalka: Julija Pelc

Reflektiranje, ključna kompetenca strokovnega delavca

Osredinjenost na uspešno opravljene naloge nam pomaga razumevati, kateri dejavniki so pripomogli k temu. Osredotočenost na ovire in izzive, strahove in druga neprijetna čustva, dileme in konflikte pomaga prepoznavati primanjkljaje ter polje še nezadovoljenih potreb in interesov. Pri tem so nam v pomoč spretnost postavljanja vprašanj, zavedanje, pogum in volja. To krepí tudi razvoj odgovornosti.

Obseg: 4 ali 8 ur

Izvajalka: Julija Pelc

Supervizija za pedagoške delavce

Udeleženci v majhni skupini osvetlujejo različne situacije in vprašanja, povezana z vzgojnimi, pedagoškimi in drugim strokovnim delom, ter iščejo odgovore nanje, kar omogoča strokovno in osebno rast.

Obseg: 10 srečanj po tri šolske ure, na dva ali tri tedne

Izvajalka: Julija Pelc

Čustvena pismenost in kakovost sporazumevanja

Kaj so čustva, njihov pomen in kakšne težave imamo z njimi. Obravnavamo osnovna čustva: strah, jezo, žalost, sram, krivdo, ponos in ljubezen. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco. Tako se bolje sporazumevamo in zato bolj zadovoljno živimo svoj poklic.

Obseg: po dogovoru – 2, 4, 6, 8, 16 ali 24 ur
 Že določen termin izvedbe za *seminar Inteligentna čustva*: Ljubljana, 19.–21. 1. 2018

Obseg: 16 ur

Prijave: do 10. 1. 2018

Izvajalec: dr. Silvo Šinkovec

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, obrambno vedenje kot posledica nizkega samospoštovanja ter vedenje, ki vzdržuje nizko samospoštovanje. Spoznavamo pomen postavljanja meja in usvajanja osebne notranje discipline. Učimo se spodbujati razvoj samospoštovanja ter vključevati te večšine v vzgojni načrt.

Obseg: po dogovoru – 2, 4, 6, 8, 16 ali 24 ur
 Že določen termin izvedbe: Ljubljana, 16. 2.–18. 2. 2018

Obseg: 16 ur

Prijave: do 7. 2. 2018

Izvajalec: dr. Silvo Šinkovec

Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje

Za pedagoške delavce, ki se z nastopanjem srečujejo npr. na srečanjih s starši, sodelovanju na konferencah, na različnih prireditvah. Spoznavamo osnovna načela govornega nastopanja, osredotočamo se na smiselno izražanje in učinkovito predstavljanje svojih misli, usposabljam se za spretno argumentiranje in ob upoštevanju osnovnih slogovnih načel skušamo oblikovati živ, prepričljiv in učinkovit stil govorjenja.

Obseg: 2, 4, 8 ali 16 ur

Izvajalka: mag. Hedvika Dermol Hvala

Osebni dnevnik

Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebuja

ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebno-stne rasti.

Obseg: 32 ur (2 vikenda)

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 10.–12. 11. 2017, prijave: do 30. 10. 2017

2. del: 1.–3. 12. 2017

Vodi: dr. Silvo Šinkovec s sodelavci

Delavnice ali predavanja

Izvajamo jih v obsegu 2, 4 ali 6 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

Biologija nasilja

Učence moramo vzgajati h krotanju in ne k sproščanju napetosti in jeze, ki se lahko sprevržeta v nasilje. Nasilja v nobenem primeru ne moremo opravičiti z naravno danostjo človeka. **Vodi:** Jože Mlakar

Logos – lepota besede in moč argumenta

Razmišljali bomo o lepoti, nujnosti in tudi odsotnosti razuma v človeškem delovanju. Preko preprostih logičnih in tudi življenjskih izzivov bomo opazovali našo prirojeno strast po razumevanju. **Vodi:** dr. Damjan Kobal

Poganjki projektov

Učitelj spozna in usvoji učni pripomoček 'Poganjki projektov', ki vsebuje celovit skopek metod in orodij za izpeljavo projektov z učenci. Gre za korake od oblikovanja ideje do načrtovanja, spremljanja in zaključka projekta. **Vodi:** certificirani projektni menedžer iz Združenja PMI Slovenija

Z otroki varno po internetu

Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo interneta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o socialnih omrežjih? Ali veste, da otroci internet nosijo ves čas s seboj? **Vodi:** Klemen Jevnikar

S čim videoigre 'zagrabijo' otroka?

Za lažje razumevanje sveta videoiger bo predstavljen razvoj igralca in prakse igranja videoiger. Pogledamo tudi, s čim videoigre 'zagrabijo' igralca in kako ta načela uporabiti pri učenju. **Vodi:** Barbara Kavčnik

Pedagogika igre

Udeleženci dobijo globlji vpogled v igro, njene značilnosti, kako jo najbolje uporabljati kot vzgojno, motivacijsko in učno orodje. **Vodi:** Barbara Kavčnik

Slomšek in naravoslovje

Anton Martin Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. To je spodbuda, da mladim približamo naravoslovje in jih vzgajamo za razmišljanje z lastno glavo. **Vodi:** Boris Kham

Foto: Bojan Pirnat

Vesolje – uganka ali skrivnost?

Predstavljeno bo, kako lahko pri poučevanju naravoslovja spodbujamo k odkrivanju presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o življenju. **Vodi:** Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev za posameznike so objavljene na naši spletni strani. 10% popust imajo člani DKPS (Društvo katoliških pedagogov Slovenije) in tisti, ki pridobijo dodatnega udeleženca. Posebni popusti veljajo za študente.

The *Focus Theme* of the 75th issue of the *Vzgoja* magazine is love for the country. We are publishing the festive speech of the President of the Republic of Slovenia at the opening of the monument to victims of all wars, on 13th July 2017. There follows the prayer for forgiveness, prayed by Msgr. Stanislav Zore, Archbishop and Metropolitan of Ljubljana, President of the Slovene Bishops' conference, at the same event. It is followed by a text of reconciliation, written by the pedagogue dr. Franc Pediček, based on the difficult experience of the time during World War II and long afterwards, when the communist regime banned him from any public activity. In the continuation, Vilma Brodnik writes about the key building blocks of the Slovenian state (plebiscite, the Constitution of the Republic of Slovenia) and the role of the school in encouraging children's sense of belonging to the Slovenian country. Urška Rožman presents her vision of forming the national consciousness of children in kindergarten and writes about the role and example of the teacher in helping children internalise the love for the country. Deriving from the experience of a primary school excursion, Dragica Šteh also writes about the role of the teacher and their attitude, which should reflect their love for the country. Branka Roškar presents different methods, used by the teachers at her school in order to help children develop a relationship towards their country and to remind them about the importance of active citizenship. Dragica Motik lingers on the experience of her work among emigrants and Slovenians who live outside Slovenia and learn Slovenian; the author introduces them to

Slovenian customs, traditional dishes, literature, poems – what builds the Slovenian nation and strengthens its confidence. In the rubric *Our conversation* Silvo Šinkovec talked with Ljudmila Novak, president of a political party and candidate for the president of the Republic of Slovenia. The co-speaker emphasizes that every citizen is responsible for the democratic culture in Slovenia and that love is the value that can enable the future of our country. In the *Teachers* section, Jerneja Žnidaršič prepared a look at how the Slovenian school, although with difficulty, introduced education for values in public schools; this includes an educational plan that allows each school to set its own values and act towards them. In *Spiritual Experience* Janez Poljanšek SJ writes about the image that we show – it can be true (the image of God) or false. In *Class Teachers and the Educational Plan* Rihard Režek writes about a troubling experience of a student and encourages teachers to look for the human and the good in their pupils and students. Further on, Lidija Balažic writes about self-harming of young people – about its causes, incidents and how to recognise self-inflicted injuries. The section *Ethics in School* brings a template for workshops for teachers and pupils, which promote a holistic view on the student from the teacher's as well as from the student's part – in order to help students to feel themselves as an integral personality. In the *Parents* section, Marica Kralj writes about how important it is to start the school year with the proper distribution of school-children's time and what attitude parents should take when it comes to the absence of

children from school. Nastja Praprotnik discusses the devastating impact of electronic devices on the body and psychological disorders. Neža Miklič, based on her work experience in the police, warns about the perpetrators of online violence and their cunning ways of reaching and abusing children.

In the section *Fields of Education* Milček Komelj present the life and work of Janez Bernik and lingers at his picture *29. 1. 04*, which he also chose for the cover. Jana Lampe presents the successes in Africa, where they, with the support of Slovenian donors, managed to help many families to earn their own food, education and living. Bernarda Podlipnik accentuates the importance of international exchanges in the comprehensive education of students.

In the section *Volunteering*, Iva Željko noted her experience with voluntary work in the Man for Others programme, which she linked to the knowledge gained during her studies.

In the *Experience* section, Vladka Štruel presents the hulling of corn in their kindergarten, whereby they acquainted the children with the old customs in the autumn. Milena Golob noted down her experience of how they spent the advent in the school. Majda Kovačič Cimperman, however, presented the celebration at the 200th anniversary of the school in Sodražica, where she is the principal.

The rubric *New Insights* traditionally brings an abstract from the final (bachelor, master, doctor) theses.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Poslovil se je dr. Janko Čar

Dr. Janko Čar je bil rojen 11. februarja 1932 v Velikem Tinju, umrl je 11. julija 2017. Leta 1958 je diplomiral iz slavistike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in prav tam leta 1989 doktoriral na temo kratke proze Ivana Tavčarja. Po poučevanju na osnovnih šolah je bil leta 1964 izvoljen za docenta na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

Od leta 2008 dalje je bil častni občan občine Slovenska Bistrica. Nekaj let je vodil občinski svet v občini Slovenska Bistrica.

Leta 2009 je bil predlagan in izvoljen za častnega člana Društva katoliških pedagogov Slovenije in za častnega člana Slavističnega društva Slovenije. Včlanjen je bil tudi v Evropsko akademijo znanosti.

V opisu dela dr. Janka Čara so v Wikipediji uporabljene ključne besede: slovenski pesnik, pisatelj, režiser. Morda bi dodali še: pisec učbenikov.

Kako so v Butalah preimenovali ulice je komedija, ki naj izzove kaj več kot smeh. *Božične zgodbe*, *Kosovelova balada o brinovki*, *Med svitom in zarjo* – dela med literaturo in

literarno teorijo; študentje pa so razpravljali o kulturi ustnega in pisnega izražanja Slovencev v javnosti, pravorečju, stavčni fonetiki, jezikovni zvrstnosti in skladenjski stilistiki.

Iz predavanj prof. Čara, npr. o Blažetu in Nežici, smo se člani Društva katoliških pedagogov Slovenije na lastna ušesa prepričali o visoki kakovosti dela Janka Čara. V imenu njegovih učencev in študentov – Bog naj mu povrne.

Stanislav Pirnat

Klub Vzgoja

Klub Vzgoja je namenjen finančni podpori delovanja revije *Vzgoja*, programa prostovoljnega dela *Človek za druge*, izobraževalnim programom in drugim dejavnostim Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS), ki deluje po vse Sloveniji.

Vsak dar nam bo v pomoč.

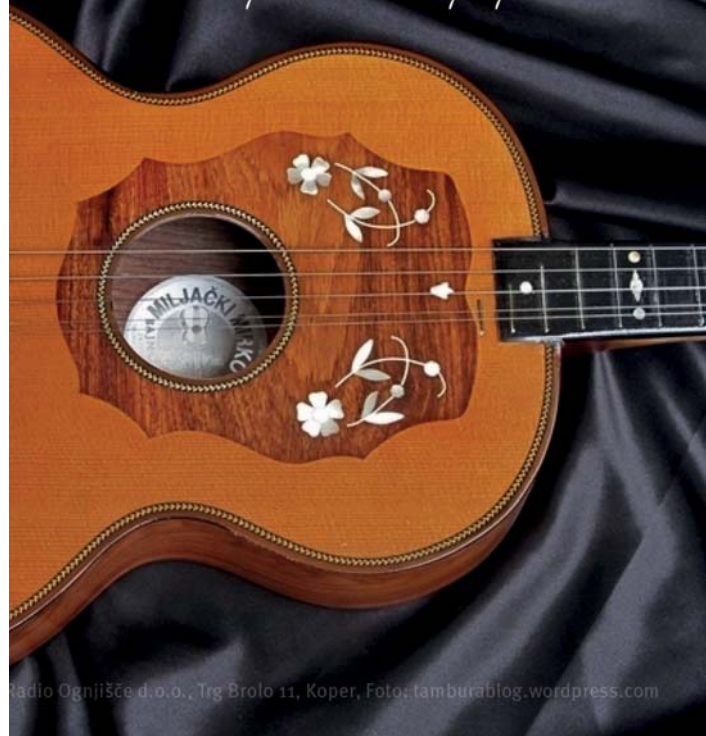
Več: www.dkps.si ali revija.vzgoja@gmail.com.

Vabljeni, da se nam pridružite in nas podprete.

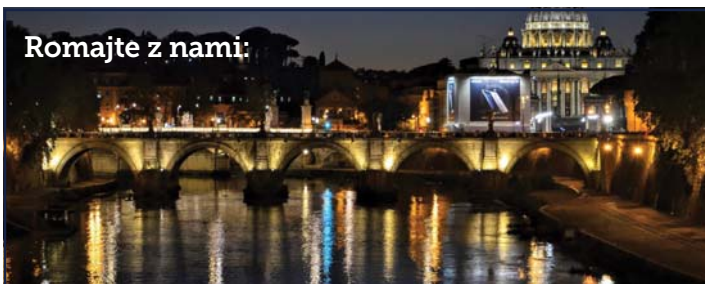

23. Gala koncert Radia Ognjišče

19. novembra ob 15.00 in ob 19.00
v Cankarjevem domu v Ljubljani

Romajte z nami:

- Rim, Vatikan in Assisi: 28.–31. 10. 2017
- San Giovanni Rotondo in Loreto: 2.–4. 11. 2017

Duhovno vodstvo: p. Silvo Šinkovec

Dodatne informacije in prijave:

01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

(152 strani, 12,90 €)

(104 strani, 12,90 €)

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20
Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

www.mohorjeva.org

Janez Bernik: 29. 1. 04

Akril na vezani plošči, 2004, 63,2 x 75 cm
Lastnik posnetka: Moderna galerija, Ljubljana
Foto: Dejan Habicht, Matija Pavlovec